

ŽEMAIČIŲ žemė

2026 / 9 (164)

Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus paminklas (skulptorius Kęstutis Balčiūnas, architektas Edmundas Giedrimas). Jis yra 3,2 m aukščio, iškaltas iš šviesaus granito, pastatytas 2001 m. Nasrėnuose (Kretingos r.), šalia Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtosios sodybos augančio ąžuolyno centre.

Danutės Mukienės nuotrauka

Grupė menininkų, šiemet dalyvavusių Kelmės rajono Užvenčio dvaro sodyboje vykusiame tradiciniame meno festivalyje „Užventis mene“ „PARIEJAU“.

Artūro Morozovo nuotrauka

TEATRAS
LITERATŪRA
SUKAKTYS
ISTORIJA
FESTIVALIAI
ARCHEOLOGIJA

ŽEMAIČIŲ

žemė

2026 / 9 (164)

Ž E M A I T I U Ž E M Ė

2–7

10–14

8–9, 19–25

2–7

Milda Balvočiūtė-Knyzelienė, Artūras Morozovas. „XVII tarptautinis meno festivalis „Užventis MENE 2026“. „PARIEJAU“

8–9, 19–25

Danutė Mukienė. „Nasrėnuose vykusioje Lietuvos klijimo teatrų krivūlėje „Po klevu didžiuoju“ žemaičiai demonstravo bendrystę ir susiklausymą“

10–14

Povilas Šverebas. „Dabartinei Žemalės bažnyčiai – 200 metų“

14–18

Linus Ragainis. „Sluoksnis po sluoksnio į bronzos amžiaus pajūrį. Kukuliškių piliakalnio ir gyvenvietės 2026 metų archeologiniai tyrimai“

26–27

Vytas Rutkauskas. „Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje – vertėjos ir tapytojos Irenos Jomantienės tapybos paroda“

28–31

„Turininga moksleivių vasara penktą kartą Telšiuose Žemaičių muziejaus „Alka“ organizuotoje stovykloje“

32–36

Virgilijus Lukošius. „Išėivių iš Žemaitijos sūnus Anthony J. Granosky (Antanas Granauskas)“

37–38

Regina Bliūdžiuvienė. „Linksmieji dialogai ir žaismingi situaciniai pasakymai“

39–51

Regina Bliūdžiuvienė. „Frazeologizmai, vaizdingi posakiai, palyginimai“

52–64

Rudīs Edvards. „Magdelė“

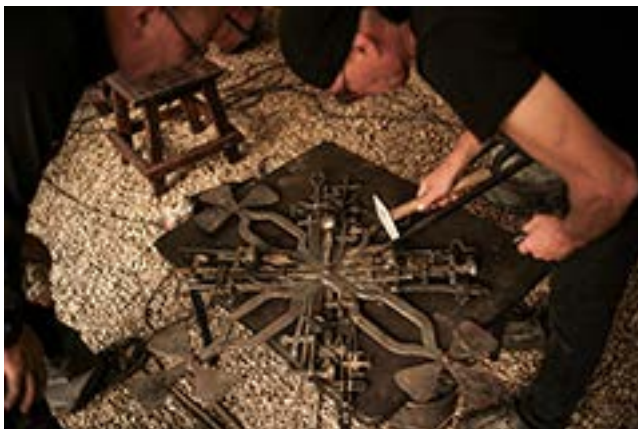
XVII tarptautinis meno festivalis „Užventis MENE 2026“. „PARIEJAU“

Milda BALVOČIŪTĖ-KNYZELIENĖ
Nuotraukos Artūro MOROZOVO

Žemaitijoje yra vietų, kuriose krašto kultūrinius sluoksnius siekiama atskleisti per meną. Viena jų – Užventis (Kelmės r.). Čia, istorinio dvaro sodyboje, šiemet jau septynioliktą kartą vyko tarptautinis festivalis „Užventis MENE“, sujungiantis kelias skirtingas dailės sritis ir tapęs vienu savičiausių kultūros reiškinių ne tik Kelmės rajone, bet ir visoje Žemaitijoje. Festivalio istorija prasidėjo 2009 m. siekiant kūrybiškai įprasmiti Užvenčio krašto kultūrinį palikimą ir su šiuo kraštu susijusių iškilų asmenybių – rašytojų Žemaitės, Šatrijos Raganos, visuomenės veikėjo Povilo Višinskio ir Nepriklausomybės Akto signataro Jono Smilgevičiaus – atminimą. Per daugiau kaip pusantro dešimtmečio jis išaugo į tarptautinį renginį, kuriame susitinka tautodailininkai, profesionalūs dailininkai, mokslininkai, kultūros paveldo specialistai ir vietos bendruomenė. Viena iš festivalio ypatybių – čia kuriami darbai nelieka uždaroje galerijose. Jie papildo Užvenčio viešąsias erdves, dvaro parką ir Ventos pakrantes, todėl miestelis pamažu virsta atviru meno muziejumi. Šiandien čia jau sukaupta įspūdinga meninės kalvystės darbų ir šamoto skulptūrų kolekcija.

Rugpjūčio 1 d. festivalio „Užventis MENE“. 2006. „Pariejau“ renginys (Urtės Jasenos, performansas „Tai, kas žiūri atgal“) vyko Povilo Višinskio memorialiniame muziejuje Ušnėnuose (Kelmės r.)

Festivalio dalyviai

2026 m. festivalio tema tapo žemaitiškas žodis „Pariejau“. Jis reiškia ne tik fizinį sugrįžimą, bet ir grįžimą prie savo šaknų, istorijos, kūrybos ir bendruomenės. Tokia prasminė kelionė tapo visos kūrybinės savaitės ašimi. Šiemet į Užventį susirinko gausus kūrėjų būrys – 14 akvarelininkų, 14 meninės kalvystės meistrų ir 5 keramikai iš Lietuvos, Latvijos, Ukrainos ir Sakartvelo. Akvarelės plene dalyvavo Voldemaras Barakauskas, Virginijus Sutkus, Linas Taraškevičius, Bangutis Prapuolenis, Janina Budrienė, Loreta Narušienė, Gitana Kalta-

Menininkės prie savo sukurtų darbų ir kūrybinio darbo įkarštyje, vyksta renginys ir festivalio dalyvių vakaras prie laužo

nienė, Justė Šaltė, Valerija Medelinskienė, Jurga Sidabrienė, Kristina Čivilytė, Svetlana Pleikys (Ukraina), Oksana Vronska ir Glebs Vronskis (Latvija). Meninės kalvystės kūrybinėse dirbtuvėse dirbo Virgilijus Mikuckis, Edgars Vronskis (Latvija), Evaldas Rimkūnas, Vytautas Slavinskas, Ramūnas Gudaitis, Tomas Pacaitis, Matas Kairiūkštis, Saulius Kronis, Ričardas Grekavičius, Edvardas Mačaitis, Martynas Breikštas, Stanislovas Špukas, Česlovas Pečetauskas ir Glebs Vronskis (Latvija). Šamoto skulptūras kūrė Irena Šliužalienė, Vilius Šliuželis, Živilė Bardzi-

liauskaitė-Bergins, Benas Aldakauskas ir Nato Eristavi (Sakartvelas). Festivalyje tradiciškai dalyvavo dailėtyrininkas Vytautas Tumėnas, tyrinėjantis baltų simboliką, kryždirbystę ir liaudies meno tradicijas.

Menas, kuris čia gimsta ir pasilieka

Festivalyje dalyvavę menininkai kūrė atvirose erdvėse, todėl kiekvienas lankytojas galėjo stebėti visą kūrybos procesą – nuo pirmųjų eskizų iki užbaigtų darbų. Toks atvirumas jau tapo išskirtiniu

(Nukelta į 4 p.)

Dirba kalviai, restauratoriai, šamotinių skulptūrų kūrėjai

„Užventis MENE“ bruožu. Čia menininkas nėra atskirtas nuo žiūrovo – vyksta pokalbiai, diskusijos, edukacijos, dalijamasi profesine patirtimi. Šių metų keramikos kūrybinės stovyklos rezultatas – trys monumentalios šamoto skulptūros – „Ilgesys“, „Papar-tis“ ir „Portalas“. Jos papildys Užvenčio dvaro skulp-tūrų parką, kuris kasmet auga ir tampa vis turtingesne keramikos ekspozicija po atviru dangumi. Ne mažiau svarbūs ir kalvių darbai. Jų sukurti meno kūriniai ne tik puošia viešąsias erdves, bet ir liudija apie lietuviškos kryždirbystės tradicijų, kurios yra viena ryškiausių mūsų tautinio identiteto dalių, gyvybingumą.

Paveldas – gyva festivalio dalis

„Užventis MENE“ šiais metais peržengė tradi-cinio festivalio ribas. Čia šią vasarą buvo ne tik ku-riami nauji meno darbai, bet ir rūpinamasi kultūros paveldu. Vilniaus dailės akademijos profesorė Lai-ma Kėrienė festivalio metu vedė paskaitą-ekskursiją

Nuotraukoje dešinėje – festivalio metu jame dalyvavusių kalvių sukurtas atminimo kryžius, skirtas rašytojos Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos tėvo Anupro Pečkausko, palaidoto Užvenčio kapinėse, atminimui

Saulėlydis Užventyje prie Ventos; Užvenčio dvaro sodybos malūnas

„Senasis kapinių kryžius – vietos istorijos liudijimas“ ir jos metu supažindino visuomenę su Užvenčio senųjų kapinių geležinių kryžių menine ir istorine verte. Jos vadovaujamoje ekspedicijoje-dirbtuvėse festivalio kalviai kartu su savanoriais atliko didžiulį darbą – nuvalė, ištiesino, sutvirtino ir specialia alyva konservavo daugiau kaip penkiasdešimt senųjų geležinių kryžių. Ši veikla tapo ne vien kryžių gelbėjimo akcija. Tai taip pat buvo pagarbos vietos istorijai ir čia gyvenusiems žmonėms ženklas, kviečiantis kiekvieną atsiminti, kad paveldas gyvas tol, kol juo rūpinamasi.

Simboliniu festivalio akcentu tapo bendras kalvių kūrinys, skirtas naujai paaiškėjusiam istoriniam faktui – Užvenčio kapinėse palaidotas rašytojos Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos tėvas Anupras Pečkauskas. Pagal kalvio Virgilijaus Mikuckio idėją jo atminimui, buvo sukurta originali geležinių kryžių kompozicija, sudaryta iš visų festivalio kalvių nukaltų kryželių. Kiekvieno meistro

individualus darbas tapo bendro kūrinio, simbolizuojančio pagarbą istorinei atminčiai, dalimi.

Užventis – vieta, į kurią norisi sugrįžti

Per septyniolika metų „Užventis MENE“ tapo reiškiniu, kurio neįmanoma vertinti vien kaip meno festivalio. Jam vykstant susitinka profesionalusis menas, kultūros paveldas, mokslas ir bendruomenė. Kiekvienais metais čia gimsta ne tik nauji kūriniai, bet ir nauji pasakojimai apie Užvenčio kraštą, jo istoriją, žmones ir tapatybę. Šių metų tema „Pariejau“ ypač taikliai nusakė festivalio esmę. Sugrįžti galima ne tik į buvotas vietas. Pareiti galima ir ten, kur niekada nebuvo, tačiau kur jauti prasmingą savo buvimą. Būtent tokį sugrįžimą jau septynioliktus metus liudija „Užventis MENE“, palikdamas kraštui ne tik naujus meno kūrinius, bet ir gyvą kultūros tradiciją, kuri kasmet vis stipriau įsišaknija Žemaitijos žemėje.

Grupė festivalyje kūrusių kalvių, kitų dalyvių per Anupro Pečkausko atminimui padaryto kryžiaus pašventinimą Užvenčio kapinėse

Nuotraukose – 2026 m. festivalio „UŽVENTIS mene“ die-
nomis suktos ugnies skulptūros ir jų atidengimo akimir-
kos. Daugiau nuotraukų – socialinio tinklo **Facebook**
paskyroje (Adresas: <https://inx.lv/J6L5d>)

Projektą finansavo: Lietuvos kultūros taryba,
Kelmės rajono savivaldybė, VšĮ „Užvenčio pegasas“.
Projektą įgyvendino VšĮ „Užvenčio pegasas“.

Festivalio akimirkos. Nuotraukos iš: <https://inx.lv/J6pDd>

FESTIVALIO PROGRAMA

KŪRYBINĮ PROCESĄ BUVO GALIMA STEBĖTI:

2026.07.23-08.01 // Šamotas // Užvenčio dvaro parko Ventos saloje;

2026.07.28-07.31 // Kalvystė // Užvenčio kapinėse ir Dvaro Malūno erdvėse;

2026.07.28-07.31 // Akvarelė // Užvenčio Dvaro Malūno erdvėse ir parke.

FESTIVALIO ATIDARYMO PROGRAMA

07.27 (*pirmadienis*)

16:00 // Užvenčio Dvaro Malūne – XVII festivalio programos pristatymas, išpūdžiai iš tarptautinės parodos „Šimtas saulių geležinių“ Italijoje.

18:00 // Užvenčio kraštotyros muziejuje – Jungtinės UŽVENTIS MENE dalyvių Oksanos, Edgaro ir Glebo Vronskių [Latvija] metalo meno ir akvarelės parodos „Intervals“ [Intervalai] atidarymas.

19:00 // Užvenčio dvaro mažajame skulptūrų parke – stilizuotos lietuvių liaudies dainos.

EKSKURSIJA-PASKAITA

Liepos 28 d. (*antradienis*)

11:00 // Užvenčio kapinėse – „Senasis kapinių kryžius – vietos istorijos liudijimas“ su VDA profesore Laima Kėriene.

FESTIVALIO UŽDARYMO PROGRAMA

Rugpjūčio 1 d. (šeštadienis)

11:00 // Užvenčio kapinių koplyčioje – Šv. Mišios už Užventyje kuriančius menininkus | Kolektyvinio kalvių darbo šventinimas.

19:00–21:00 // pasivaikščiojimai mene (lankoma savarankiškai):

————— Povilo Višinskio memorialiniame muziejuje Ušnėnuose // Urtė Jasenka, performansas „Tai, kas žiūri atgal“.

————— Užvenčio kapinėse (prie koplyčios) // KOLEKTYVINIS KALVIŲ DARBAS, skirtas Anuprui Pečkauskui atminti.

————— Užvenčio kraštotyros muziejuje // „INTERVALS“ [INTERVALAI] Jungtinė UŽVENTIS MENE dalyvių Oksanos, Edgaro ir Glebo Vronskių [Latvija] metalo meno ir akvarelės paroda.

————— Užvenčio Dvaro Malūno aikštėje – Plenero metu sukurtų akvarelių paroda.

21:00 // Užvenčio Dvaro Malūno aikštėje – Kalvystė | Akvarelė | Šamotas – festivalio kūrybinio proceso apžvalga, sveikinimai.

22:00 // Užvenčio dvaro parko Ventos saloje – Ugnies skulptūrų atidengimas.

Nasrėnuose vykusioje Lietuvos klotimo teatrų krivūlėje „Po klevu didžiuoju“ žemaičiai demonstravo bendrystę ir susiklausymą

Danutė MUKIENĖ

2026-aisiais minime Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus (1801–1875) gimimo 225-ąsias metines. Lietuvos Respublikos Seimas 2021 m. gegužės 13 d. nutarimu Nr. XIV-315 šiuos metus paskelbė Motiejaus Valančiaus metais, 2024 m. Lietuvos Vyriausybė patvirtino M. Valančiaus metų minėjimo renginių planą, į kurį kartu su kitomis numatytomis įgyvendinti priemonėmis yra įtrauktas ir Nasrėnuose veikiančio Kretingos muziejaus filialo Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės muziejaus projektas „Lietuvos klotimo teatrų krivūlė“.

Kretingos muziejus jau rugpjūčio pradžios paskelbė, kad tradicinė Lietuvos klotimo teatrų krivūlė „Po klevu didžiuoju“ Nasrėnuose vyks rugpjūčio 22–23 dienomis, kad jos metu „savo talentais džiugins mėgėjų teatrai iš įvairių Lietuvos regionų ir Punsko lietuvių kultūros namų, tradicinių amatų meistrai, muzikantai bei visi, kuriems

svarbi gyvoji lietuvių kultūros tradicija. Renginyse Nasrėnuose nuo 1999 metų puoselėjamą klotimo teatro švenčių tradiciją.

Šiomet ši iniciatyva išaugo į visos Lietuvos masto renginį, subūrusį skirtingų regionų teatro bendruomenes, kūrėjus ir žiūrovus. [...]. Ankstesnių metų krivūlių renginiai liudija, kad jie padeda išlaikyti Vyskupo Motiejaus Valančiaus sodybą kaip gyvą, pulsuojančią tautinio paveldo erdvę, telkia bendruomenę, krašto klotimo teatro mėgėjus ir mylėtojus“. Muziejus taip pat pažymėjo, kad „Klotimo teatras – vienas savčiausių Lietuvos mėgėjų teatro reiškinių, gimęs

Motiejaus Valančiaus gimtinės muziejaus informacinė rodyklė ir šio muziejaus simboliu tapusi Vytauto Majoro sukurta skulptūra „Palangos Juzė“. D. Mukienės nuotraukos

Renginių metu Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės sodybą puošė plakatai, kuriuose buvo pateikta svarbiausia informacija apie Nasrėnuose jau trečią dešimtmetį vykstančių klotimo teatrų krivūlių tradiciją. D. Mukienės nuotraukos

kaimo bendruomenėse ir iki šiol išlaikęs gyvą ryšį su lietuvių kalba, papročiais bei vietos žmonių gyvenimo istorijomis. Lietuvos klotimo teatrų krivūlė „Po klevu didžiuoju“ siekia ne tik pristatyti šią tradiciją plačiajai visuomenei, bet ir tapti skirtingų kartų, regionų bei teatro bendruomenių susitikimo vieta. Klotimo teatras – tai ne tik spektaklis. Tai gyvas bendruomenės susitikimas, kuriame susipina teatras, muzika, amatai ir lietuviškos tradicijos. Renginių ves kraštiečių, renginių ir televizijos laidų vedėja, folkloro dainininkė ir atlikėja, etnomuzikologė, etninės kultūros puoselėtoja, nematerialiojo kultūros paveldo specialistė, humanitarinių mokslų daktarė Loreta Sungailienė.“

Šiai krivūlei rengtasi itin atsakingai. Muziejus kartu su rajono valdžia iš anksto pasirūpino, kad kursuotų papildomas autobusus, kuriuo krivūlės žiūrovai galėtų atvažiuoti į renginius, o jiems pasibaigus, grįžtų atgal. Buvo atspausdinta ir žiūrovams skirta krivūlės renginių programa, M.Valančiaus gimtoji sodyba papuošta plakatais, kuriuose įtaigiai pateikta svarbiausia informacija apie Nasrėnuose vykstančių klotimo teatrų krivūlių istoriją ir tradicijas. Į renginį buvo pakviestas būrys Žemaitijos tautodailininkų, amatininkų, kulinarinio paveldo puoselėtojų, gaminančių ir populiariančių auten-

(Nukelta į 19 p.)

Vyskupo Motiejaus Valančiaus batelis, parodos „Aksominis žingsnis“ atidarymo akimirka ir M. Valančiaus kailiniai Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės muziejaus ekspozicijoje. D. Mukienės nuotraukos

Dabartinei ŽEMALĖS bažnyčiai – 200 metų

Povilas ŠVEREBAS

Žemalė urbanistine prasme – išskirtinė gyvenvietė ne tik Mažeikių rajone, bet ir Lietuvoje, nes yra išlikę trys senieji jos segmentai, apjungiantys vietovę. Buvusį dvarą žymi dvigubų parko alėjų likučiai ir griūvantys paskutiniai dar išlikę jo ūkiniai pastatai. Gatviniam kaimui atstovauja du keliukai su jų sandūroje stovinčiu dviejų kryžmų Baltuoju kryžiumi, pastatytu, kad saugotų vietovę nuo maro. Privilegijuotą bažnytikaimį primena jau kiek sudarkyta turgaus aikštės erdvė bei prie jos besiglaudžiantis akmens mūro katalikų šventovė.

Ne viename Žemalės parapijinės bažnyčios inventoriuje, vizitacijos akte yra nurodyta, kad ji iškilo 1826 metais. Lėšas šios šventovės statybai paaukojo Sedos dvarininkas, Žemalės-Repšių dvarų savininkas Vladimiras Gadonas bei tuometis parapijos klebonas Adomas Gecevičius. Yra pagrindo manyti, kad ši bažnytėlė – tretieji Dievo namai Žemalėje. Kazys Misius, tyręs šios parapijos istoriją, yra nurodęs, kad 1731 m. Žemalėje jau stovėjo koplyčia. Ji 1752 m., tuometiniam Žemalės-Repšių dvarų savininkui, Alkiškių seniūnui Kazimierui Pilsudskui suteikus fundaciją, buvo perstatyta. Nuo tada čia stovėjo medinė Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia. Praėjus metams vyskupas Antanas Domininkas Tiškevičius jai suteikė parapijines teises. Parapija buvo nedidelė. Ją sudarė miestelis, minėtas dvaras ir 8 kaimai, iš kurių keturi buvo bajor-kaimiai. Parapijiečių ambicijos ne tik padėjo turtinti šventovę, bet ir sudarė galimybę išlaikyti bei kurti šios vietovės naujas tradicijas ir kelti jų lygį. Gal todėl žemališkiai dabar kiekvienam renginiui stengiasi suteikti kokį nors su jų kraštu susijusį akcentą. Pavyzdžiui, tradicine tapusi Baltoji vakarienė yra susieta su šv. Mišiomis už visus Žemalėje gyvenančius ar gyvenusius bei mirusiuosius. Meldžiamasi ne tik bažnyčioje ar Lėlaičių koplyčioje, bet ir prie Baltojo kryžiaus, o renginio akcentu būna kokio nors jų vietovei svarbaus fakto ar įvykio priminimas. Pernai vakarienė buvo skirta Žemalės herbo pristatymui, o

Žemalės Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia. Nuotrauka P. Šverebo, 2026 m.

šiomet – dabartinės bažnyčios pastatymo jubiliejui.

Žemališkiai nėra užmiršę, jog prieš 200 metų jų gyvenvietėje iškilo išskirtinė akmens mūro, Kuršo šventovėms būdinga, klasicizmo ir romantizmo bruožų turinti bažnyčia, už kurią jie dėkingi V. Gadonui ir A. Gecevičiui. Renginio metu apie šios bažnyčios architektūrą ir vidaus įrangą papasakojo dailės istorikė, Vilniaus dailės akademijos Telšių fakulteto docentė dr. Liepa Griciūtė. Ji trumpai apibūdino dabartinių altorių ikonografiją ir dekorą, priminė, kad už centrinio altoriaus yra išlikę ant sienos iliuziškai nutapyto pirmojo šios bažnyčios altoriaus fragmentai su apaštalų šv. Petro ir Pauliaus figūromis.

Žemalės bažnyčios jubiliejaus proga pravartu prisiminti jos fundatorius bei jų likimą.

V. Gadoną mums puikiai pristato Vilniaus universiteto profesorės habil. dr. Tamaros Birašauskaitės straipsnis, paskelbtas leidinyje „Lietuvos istorijos metraštis 1997“ (1998) ir Vilniaus dailės akademijos profesoriaus dr. Adomo Butrimo spaudai parengta knyga „Žemaičių kunigaikštystė bajorų Gadonų raštuose“ (2019). Na o apie A. Gecevičių pavienių faktų galima rasti tik leidinyje „Žemalė – D. Poškos gimtasis kraštas“ (2007). Pateikiu apibendrintus minėtose publikacijose paskelbtus duomenis ir juos papildysiu naujais faktais.

V. Gadonas (herbas Zavadiniec) gimė Sedos dvare, kuris iš Kuršo atsikėlusiai giminei priklausė nuo 1638 metų. Visi apie V. Gadoną rašę autoriai pažymi, kad jo giminė darė didelę įtaką Žemaitijos politiniam ir kultūriniam gyvenimui.

Lietuvos valstybės istorijos archyve yra išlikusi

Sedos Romos katalikų bažnyčios (RKB) gimimų registracijos 1769–1784 m. knyga. Joje yra įrašas, kuriame nurodyta, kad 1775 m. spalio 10 d. Sedos vikaras Jurgis Montkevičius pakrikštijo kūdikį Ladimirą Dionizą, gimusį spalio 9 dieną 8 valandą vakaro. Jo tėvai buvo dauggalis ponas Raseinių kapitonas ir Žvirgždžių seniūnas Gadonai – Antanas ir Sibilė, kilusi iš Butlerių. Vaiko krikšto tėvai buvo apaštališkasis protonotaras, Sedos klebonas Jonas Mykolas Senko-Domaševičius su didžia ponia Eleonora Turovska Slonimo rotmistro (rothiemagister) žmona, o asistentai – Liudvikas Ausėnas (?) (Owsiany) Valkovysko rotmistras su netekėjusia Uršule Gadonaite bei Sedos vikaras Jurgis Monkevičius su Valkovysko rotmistriene Pranciška Ausėniene.

Krikštytųjų išskirtinumą rodo ne tik gausus krikštėvių būrys, bet ir jų pareigos bei titulai. Šiame įrašė Sedos klebonas J. M. Domaševičius nurodė savo dvigubą pavardę. Vikaro pavardę vienur paminėta kaip Montkevičius, kitur – Monkevičius, tačiau tikriausiai tai yra tas pats asmuo (kitų parapijiečių vaikų krikštų įrašuose jis yra paminėtas kaip Monkevičius).

Iš Gadonų geneologinio medžio matosi, kad Uršulė buvo Antano sesuo, kuri vėliau savo ranką atidavė Žemaitijos kunigaikštystės paručikui Jonui Huščiai. Gyvendama su juo santuokoje ji susilaukė vienos dukters ir trijų sūnų. Dukra ištekojo už Monkevičiaus, kurio vardas nenurodytas.

Huščių žemių valdos keitėsi, kol jie įsikūrė Naudvarėje, netoli Repšių. A. ir S. Gadonų naujagimio pirmasis vardas Vladimiras užrašytas be pirmosios raidės „V“. Nieko nuostabaus, nes dar ir vėlesniais laikais Vladislavai buvo vadinami Ladislavais. Pavyzdžiui, ant 1884 m. išlieto Gegrenų varpo, kuris skirtas šv. Vladislavui, šio šventojo vardas parašytas be „V“ raidės.

Kavalerijos rotmistras tada prilygo sausumos kapitonui ir buvo daugiau garbės titulas nei reali karinė tarnyba.

Vladimiras, kaip ir daugelis kitų Gadonų giminės vyrų, mokėsi Kražių gimnazijoje. Jis buvo pažangus mokiniys, baigdamas trečiąją klasę buvo apdovanotas sidabro medaliu. Tokį apdovanojimą tarp visų klasių mokinių tais metais gavo tik du mokiniai, o vienas buvo įvertintas aukso medaliu. Vėliau V. Gadonas studijavo Vilniaus vyriausioje mokykloje, kitaip tariant, universitete, baigęs jį ėjo įvairias aukštas pareigas. Jis yra dirbęs Vilniaus gubernijos tribunolo teismo asesoriumi, buvo išrink-

tas Telšių pavieto bajorų maršalka, kurį laiką buvo ir šios apskrities mokyklų garbės prižiūrėtojas.

V. Gadonas buvo demokratinį pažiūrų dvarininkas. Jis savo dvare panaikino baudžiavą ir norėjo, kad tai būtų padaryta visoje Rusijos imperijoje, todėl 1817 m. pasirašė manifestą carui dėl baudžiavos panaikinimo. Jis rūpinosi ir žydų tautybės žmonių didesniu integravimu į Abiejų Tautų Respublikos (ATR) gyvenimą. Savo dvaro valstiečius mokė ūkininkauti, naudoti sėjomainą, diegti naujas žemės kultūras. Jo dėka sėdiškiai pradėjo sodinti bulves, sėti vikius ir dobilus. Jis buvo ir didelis savo valstybės, gimtojo krašto patriotas. Siekdamas, kad būtų atkurta ATR, dalyvavo Tado Kosciuškos sukilime, prisijungė prie Napoleono Bonaparto žygio į Rusiją, vadovavo 1831 m. sukilimui Telšių paviete. Sukilimui pralaimėjus, pasitraukė į Prūsiją, o vėliau į Prancūziją, ten 1842 m. ir mirė. Jo palaikai amžinam poilsui atgulė Prancūzijos Nanci miesto kapinėse. Ant antkapinio paminklo buvo užrašyti tokie jo valią atspindintys žodžiai: „Kai Dievas prikels kape užmigdytą Tėvynę, // Kraštiet! Surink mano pelenus ir palaidok Žemaitijoje.“ Į karstą jis prašė įdėti gimtosios Žemaitijos žemės, paimitos nuo Baltijos jūros kranto.

V. Gadonas, kaip Apšvietos laikotarpio žmogus, išaugęs ATR kultūrinėje terpėje, ir būdamas emigracijoje rūpinosi mokyklų steigimu, siekė, kad vaikus mokyti gimtosios lenkų kalbos. Jis buvo ir rašto žmogus. Labiausiai yra žinomas jo darbas „Žemaičių Kunigaikštystės statistika“, išleista 1839 m. Prancūzijoje. Jame pateiktas to laikotarpio mūsų krašto geografinis ir istorinis-politinis bei etnografinis pjūvis. Šis jo darbas nėra praradęs savo vertės ir šiais laikais.

V. Gadono žodžiai nesiskyrė nuo darbų. Jis rėmė mokyklų steigimą Telšių paviete, tuo rūpinosi net būdamas emigracijoje. Stačiatikiška carinė Rusija spaudė kitatikius, todėl neatsitiktinai V. Gadonas rėmė katalikus ir judėjus. Jis sąmoningai finansavo naujos Žemalės bažnyčios statybą, o kitoje turgaus aikštės pusėje, anot buvusio žemališkio Joselio Turko, dabartinės parduotuvės vietoje pastatė sinagogą žydams.

Kodėl Sedos dvaro savininkas didelį dėmesį skyrė Žemaičiai? Tai lėmė jo pasaulėžiūra ir santuoka.

Kai 1822 m. mirė Jonas Pilsudskis (iš šios giminės yra kilęs ir tautinės Lenkijos valstybės kūrėjas, maršalas Juzefas), nepalikdamas palikuonių, jis Repšių-Žemalės dvarą su dideliais įpareigojimais giminaičiams

(Nukelta į 12 p.)

ir vietiniams gyventojams paliko puseserei Teklei Šiukštaitei, kuri ištėkėjo už Vladimiro Gadono. Jis, kol 1827 m. valdą pardavė Grossams, ja ir rūpinosi.

Mažeikių muziejuje yra saugoma Žemalės RKB santuokų įrašų registracijos 1810–1827 m. knyga. Padedant muziejaus direktoriaus pavaduotojai ir vyr. fondų saugotojai Raimondai Ramanauskienei, man pavyko susipažinti su jos turiniu. Joje yra įrašas, kuriame nurodoma, kad Sedos klebonas Stanislovas Raubickis 1822 m. spalio 8 d. Repšių koplyčioje sutuokė Telšių pavieto maršalką, nevedusį V. Gadoną su netekėjusia T. Šiukštaite. Liudininkai, patvirtinę, kad jaunavedžiai susituokė laisva valia, buvo: Lenkijos karaliaus dvaro šambalionas, Telšių pavieto pakamorė Anupras Skarbekas Važinskis, Telšių pavieto b. pakamorė Jonas Gadonas, Lietuvos Vilniaus gubernijos ežių [ribų] teisėjas Marcellijus Šiukšta ir Telšių pavieto Pilies teismo prezidentas, taip pat komiteto narys ir buvęs jaunosios globėjas (apekūnas) Jonas Darevskis Veryga.

Taigi, vestuvėse liudininkais buvo svarbias pareigas užimantys asmenys, kurių dauguma – giminaičiai. M. Šiukšta buvo kilęs iš Medingėnų parapijos. Iš jos tikriausiai buvo ir jaunoji. Senieji repšiškiai dar žinojo, kur jų kaime kadaise stovėjo Repšių koplyčia, kurios jau prieš 30 metų nebuvo likę jokių pėdsakų.

Iš pradžių galvojau, kad gal jaunavedžiai susituokė ne Žemalės, o Sedos parapijoje, todėl perverčiau ir jos santuokų registracijos knygos įrašus nuo 1821 m. vidurio iki 1826 m. pabaigos. Joje pavyko rasti porą įdomių įrašų, kurie patvirtina didelę Gadonų giminės svarbą Žemaitijoje, o ypač Telšių paviete.

1821 m. rugpjūčio 25 d. Sedos parapijos klebonas S. Raubickis sutuokė telšiškį MD Anuprą Jacevičių su Sedos parapijiete MD Rože Gietautaitė. Santuokos liudininkais buvo: Telšių pavieto b. maršalka V. Gadonas, Telšių pavieto b. pakamorė Jonas Jeronimas Gadonas, Telšių pavieto ribų teisėjas Aleksandras Gorskis, prancūzų kavalerijos gvardijos paručikas, Telšių pavieto žemietijos teisėjas, riterių ordino kavaličius Aloyzas Gadonas, lenkų kariuomenės paručikas Donatas Bilevičius, Žemaitijos žemės teisėjas Jonas Jankauskis, Telšių žemės teisėjas Liudvikas Gruževskis, Lenkijos gvardijos kapitonas ir garbės legiono kavaličius Stanislovas Gadonas. Juozapo Ostauskio pareigos ir titulai metrikoje nėra nurodyti.

1823 m. lapkričio 6 d. Sedos klebonas S. Raubickis, kuris metrikoje nurodė, kad yra ir Šventos

Luis F. De Villain, pagal L. T. Bordelio „Vladimiro Gadono portretas“. 1832 m. litografija iš Juozapo Stačevičiaus albumo „Les Polonais et les Polonaises de la Révolution du novembre 1830“, Paris, Imp. Et Fond de A. Pinard, 1832, iš Tautos muziejaus fotografijos archyvo Krokuvoje. Paimta iš knygos „Žemaičių kunigaikštystė bajorų Gadonų raštuose“ [spaudai parengė A. Butrimas], Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2019, p. 43

teologijos magistras, sutuokė nevedusį chirurgą ir medicinos daktarą MD Joną Michalskį su netekėjusia MD Marijona Onichimevska. Santuokos liudininkais buvo: Telšių pavieto b. maršalka V. Gadonas, Telšių pavieto ribų teisėjas Felicijonas Gadonas, Telšių pavieto žemės teisėjas Liudvikas Gruževskis. J. Ostauskis (čia taip pat nenurodytos jo pareigos) kaip ir Nerijaus (?) Prialgauskio.

Patys santuokos aktai surašyti lotyniškai, o paliudijimai lenkiškai. Atrodo, kad santrumpa b. reiškia byly – t. y. buvęs. Visi liudininkai buvo raštingi, nes patys pasirašė. Įdomu tai, jog jie caro laikais dar mini savo titulus ir pareigas, kurias turėjo Lenkijos karalystės arba Napoleono Bonaparto karo su Rusija laikais.

Liubomiras Gadonas (1831–1908) savo giminės genealogijoje yra nurodęs, kad A. Gadonas buvo apdovanotas Réunion ordinu, kuris buvo įteikiamas tiems, kurie prisideda prie naujų žemių prijungimo prie Prancūzijos imperijos. Žinodami, kad Vladimiras, Jonas Jeronimas, Aloyzas, Stanislovas ir Felicijonas Gadonai buvo broliai, galime suprasti, kokią įtaką jie turėjo tų laikų Telšių pavieto gyvenime. Dėl savo socialinės pa-

dėties, titulų jie tik didžių ponų [Magnus Dominus (MG)], kurie atitinka jų lygį, o ne eilinių bajorų [Generosus Domini (GD)] vestuvėse būdavo liudininkai.

Menininko L. T. Bordelio sukurtas V. Gadono portretas sudaro galimybę sužinoti daug faktų apie Žemalės bažnyčios fundatorių. Deja, geradario paskutinės valios – pargabenti jo palaikus ir palaidoti Žemaitijoje, neįmanoma įvykdyti. Būdamas gyvas Liubomiras nurodė, kad plečiant Nanci miesto kapines Vladimiro amžinojo poilsio vieta buvo sulyginta su žeme.

Kitaip yra su antruoju Žemalės bažnyčios fundatoriumi – kunigu A. Gecevičiumi. Jis palaidotas Žemalės parapijos kapinėse, jo kapo vieta žinoma iki šiol, žemališkai ją lanko. Ant kapo pastatytame lietiniame kryžiuje yra toks tekstas: „Cze ils // Kunigs // ADOMS // GIECEWICZE, Klebons Žemales, Fund. Bażniczės, // warpu yr wargonu miręs 1862 m. 18 d, Sausė // Fund. To križiaus kunigs // Albins Franckiewicz. // praej- // dams // sukal - // biek 3 // poterus“.

Iš Kazio Misiaus sudarytų Žemalės parapijoje dirbusių kunigų biogramų sužinome, kad A. Gecevičius gimė apie 1782 m., Žemalėje klebonavo nuo 1818 m. iki mirties. Rusų valdžia jį buvo suėmusi ir, apkaltinusi 1831 m. sukilėlių rėmimu, kalinio. Vėliau kunigas buvo išteisintas, bet iki 1842 m. gyveno policijos priežiūroje. Kryžių A. Gecevičiui pastatęs kunigas A. Pranckevičius į Žemalę dirbti altaristu buvo paskirtas 1907 m., mirė 1915-aisiais. Gyvendamas Žemalėje jis tikriausiai pastatė antkapinį kryžių klebonui A. Gecevičiui, šalia kurio kapavietės yra palaidotas ir pats A. Pranckevičius.

A. Gecevičiaus antkapinio paminklo įrašė nurodyta, kad jis šį pasaulį paliko sausio 18 d., o mirties registracijos įrašė pažymėta, kad sausio 22 d. buvo iškilmingai palaidotas parapijos kapinėse. Jį į paskutiniąją kelionę palydėjo Alsėdžių dekanas, Sedos klebonas Laurynas Barkauskis, 14 kunigų ir, kaip pažymima minėtame dokumente, gausi minia žmonių.

Klebono dosnumas rodė, kad jis tikriausiai yra kilęs iš šios parapijos, juolab, kad Žemalės kapinėse šalia jo palaidojimo vietos yra dvi kitų Gecevičių kapavietės. Šią versiją dar labiau sustiprina iš Gecevičių giminės kilusios Jurgitos Poškienės atsiųstas giminės genealoginis medis, kerojęs Žemalės parapijoje. Jame aptinkame ir Adomą Gecevičių, kuris turėjo tris brolius – Simoną, Stanislovą ir Povilą. Jų tėvas buvo Ambraziejaus sūnus Mykolas. Šios giminės herbas yra Košciesza.

Klebonas A. Gecevičius buvo ne tik dosnus ir ambicingas, bet ir supratingas. Jei ne jo pinigai, skirti bažnyčios statybai, tai Žemalės bažnyčia nebūtų iškilusi ir nebūtų šiame krašte tokia išskirtinė. Daug ką apie šio klebono asmenybę pasako ir kiti jo darbai. 1839 m. A. Gecevičius Žemalės šventovei paaukojo vargonus, 1847 m. pagamino du varpus. Vargonus restauravęs dr. Girėnas Pavilionis yra pažymėjęs, kad jie pranoksta bažnyčią.

Gecevičių giminės herbas Košciesza.
Nuotrauka iš: Vikipedija. Laisvoji enciklopedija

Instrumentas išsiskiria savo akustiniu būgnu ir Vox Humana (žmogaus balsą pamėgdžiojančiu) registru. Tokį registrą turi tik kelios Lietuvos bažnyčios. Klebono parapijai padovanoti varpai taip pat yra išskirtiniai. Jie buvo užsakyti pas įžymiausią tų laikų Rusijos liejiką Ivaną Makarovičių Stukolkina, kuris gamino

(Nukelta į 14 p.)

Kunigo A. Gecevičiaus kapavietė Žemalės kapinėse. Nuotrauka P. Šverebo, 2026 m.

instrumentus ir Sankt Peterburgo Isakijevo bokštui. Tai vieninteliai šio Valdajaus meistro, tuo metu dirbusio jau Sankt Peterburge, varpai Lietuvoje. Anksčiau jo pagamintą instrumentą turėjo ir Kauno Šv. Gertrūdės bažnyčia.

2023 m. žemališkiai, padedant Mažeikių rajono savivaldybės Kultūros, sporto ir paminklosaugos skyriaus vedėjai Rūtai Končiūtei-Mačiulienei, remiant AB „ORLEN Lietuva“ ir šios įmonės tuometinio generalinio direktoriaus Michalo Rudnickio rūpesčio dėka, atidengė atminimo lentą, skirtą parapijos įkūrėjui vyskupui A. Tiškevičiui ir fundatoriui K. Pilsudskiui. Ją suprojektavo Vilniaus dailės akademijos Telšių fakulteto dekanas prof. Ramūnas Banys, o padedant dailininkei Linai Kalinauskaitei, sukūrė skulptorius doc. Marius Norkus. Projektuojant šią atminimo lentą, turėdamas galimybę menininkams pasakiau, kad kitoje centrinių durų pusėje reikėtų antros atminimo lentos, kurioje būtų įamžinanti dabartinės bažnyčios statytojai.

Žemalės bendruomenė, kuriai vadovauja Paulius Pocevičius (keletas bajorų Pacevičių yra nurodyta XIX a. Žemalės parapijos gyventojų surašymų dokumentuose), o jam talkina seniūnaitė Kristina Osinskienė, bažnyčios vargonų restauravimo metu ir organizuodami įvairius renginius parodė savo gebėjimą sutelkti žmones. Minėjime dalyvavusi Mažeikių rajono savivaldybės vicemerė Živilė Keršytė tai akcentavo. Ji Žemalės bendruomenę apibūdino kaip bendruomeniškiausią rajone. Gal žemališkiai, padedant savivaldybei ir rėmėjams, ryžtųsi dar vienam rimtam iššūkiui – padarytų minėtą antrąją atminimo lentą, juolab kad jie visada sulaukia Tirkšlių parapijos klebono ir jų bažnyčią aptarnaujančio kanaanininko dr. Petro Smilgio pagalbos.

Grupė Žemalės bendruomenės narių ir jų svečių prie Baltojo Kryžiaus. Nuotrauka P. Šverebo, 2026 m.

Sluoksnis po sluoksnio į bronzos amžiaus pajūrį

Kukuliškių piliakalnio ir gyvenvietės
2026 metų archeologiniai tyrimai

Linas RAGAINIS

Nuotraukos autoriaus

Archeologinių kasinėjimų būna įvairių, tarp jų – švairių ir nelabai. Kukuliškių piliakalnio tyrimai neabejotinai priklauso pastariesiems. Tris savaites čia dirbant purvas spėjo tapti ne tik darbo aplinka, bet ir beveik nuolatinis palydovu. Vakare tekdavo plauti ne tik save patį, bet kartais ir dušą, kurio vaizdas pradėdavo rodyti aiškius naujo kultūrinio sluoksnio formavimosi požymius. Tačiau būtent drėgmė ir purvas Kukuliškiuose išsaugojo tai, kas kitose vietose būtų seniai sunykę: medieną, žievę, kaulus, augalų pluoštus, šieno sluoksnius, tvarto grindis primenančias sutrypto mėšlo plutas, tekstilę ir net prieš beveik tris tūkstančius metų mindžiotos buities pėdsakus.

2026 m. Kukuliškiuose vyko jau septintasis archeologinių tyrimų sezonas. Tyrimams vadovavo Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto archeologė dr. Miglė Urbonaitė-Ubė, o ekspedicijoje dirbo tyrėjai, studentai ir prie komandos prisidėję kiti dalyviai. Tyrinėta vėlyvojo bronzos amžiaus, maždaug 800–400 m. pr. Kr., datuojama gyvenvietė.

Pirmąją tyrimų dieną bronzos amžiaus pėdsakų dar beveik nematėme. Pirmiausiai teko nukasti vietomis iki pusės metro storio vėjo supustyto smėlio sluoksnį. Ankstesniuose Kukuliškių tyrimuose tokie eolinio smėlio klodai buvo siejami su pajūryje vykusiais intensyviais pustymais. Po šiuo šviesiu, palyginti steriliu sluoksniu pasirodė tamsesnis kultūrinis sluoksnis – žmonių gyvenimo palikimas.

Kukuliškius iš kitų tyrinėtų vietovių ypač išskiria tai, kad 2026 m. tirtoje vietoje šis sluoksnis išliko beveik nesuardytas. Nuo bronzos amžiaus sluoksnių susidarymo iki smėlio pustymų čia nebuvo ariama – priešingu atveju ploni organiniai klodai, medinės konstrukcijos ir radinių sankaupos būtų buvusios sujauktos. Vėliau vietą užklojo storas nederlingo smėlio sluoksnis, kuriame ką

nors auginti ir arti vargu ar buvo prasmės. Teritoriją pamažu užėmė krūmai ir miškas. Medžių šaknys vietomis pasiekė viršutinius sluoksnius, tačiau gilesnis bronzos amžiaus kultūrinis sluoksnis liko stebėtinai gerai apsaugotas.

Net ir vienoje perkasoje sąlygos skyrėsi. Arčiau senosios Litorinos jūros terasos skardžio krašto supustyto smėlio buvo mažiau, o gruntas kiek sausesnis. Tolstant nuo krašto drėgmės daugėjo. Ši skirtis labai svarbi: kuo drėgniau, tuo geriau išlieka organinės medžiagos. Mediena, kaulai, žolės, šakelės ir kitos liekanos kartais atrodė neįtikėtinai šviežios. Kai kur ant medžio tebebuvo žievė, o kai kurių rąstelių medienos rūšį buvo galima mėginti atpažinti net plika akimi. Aišku, galutinį žodį turės tarti specialistai, nes archeologijoje spėjimas yra tik tyrimo pradžia, o ne išvada.

Šiandien tokia vėsi, drėgna ir pajūrio vėjų veikiama vieta gyvenimui neatrodo itin patogi. Kukuliškiuose randami gintaro fragmentai sudaro galimybę tyrėjams svarstyti, ar viena iš priežasčių gyventojams čia įsikurti galėjo būti pajūryje išmetamo gintaro rinkimas ir jo reikšmė mainams. Tai tik viena iš galimų vietos pasirinkimą aiškinančių interpretacijų.

Šių metų perkasoje keturiuose užstatymo sluoksniuose buvo atpažintos mažiausiai penkių (galbūt net šešių) gyvenamųjų pastatų liekanos. Keturi vienas kitą dengiantys sluoksniai rodo, kad čia buvo statoma ir perstatoma ne kartą. Vis dėlto archeologinė perkasa tėra nedidelis langas į gerokai didesnę gyvenvietę. Nors perkastos vieta neparengta visiškai akiai, tačiau po žeme lieka daug nežinomybės: dažniau perkasa nukerta pastato kraštą, taką ar kelias konstrukcijos dalis, nei atidengia visą statinį. Šįkart vieno pastato erdvę archeologams pavyko perskaityti ypač išsamiai.

Vieną numanomą pastato sieną žymėjo storas rąstas, kitą – plonesni rąsteliai. Tarp jų išryškėjo, kaip spėjama, slenkstis ir durų vieta, o už sienelės – iš rąstelių klotas grindinys. Greta buvo pintų šakų siennele nuo lauko atitvertas nedidelis kambarėlis, kuriame aptikta daugiausiai radinių. Visa ši erdvė neatrodė atsitiktinė. Konstrukcijos buvo išdėstytos planingai, viena kryptimi, kuri sutapo su terasos kraštu. Beveik prieš tris tūkstančius metų čia gyvenę žmonės statinius derindavo prie reljefo ne prasčiau, nei tai mes darytume šiandien. Jie tik statybos projektų segtuvų po savęs nepaliko...

Ant daugelio rąstelių buvo matyti dailaus ka-

Horizontų ir struktūrų „laiptai“ bei kultūrinio sluoksnio klodai

pojimo žymės. Tikėtina, kad bent dalis jų padaryta bronziniais kirviais. Toje pačioje pastato zonoje rasti ir du bronziniams kirviams skirti mediniai kotai. Tai vienas iš Kukuliškių paradoksų: išliko tai, kas paprastai pirmiausiai supūva, o pačių bronzinių asmenų greta neaptikta. Trūkstanti dëlionės dalis taip pat iškalbinga: vertingi bronziniai asmenys veikiausiai buvo nuimti nuo kotų ir pasiimti, kad galėtų būti panaudoti kitur. Tai viena iš detalių, skatinančių svarstyti, kaip galėjo būti apleista ši gyvenvietė: kas lengvai pakeičiama, palikta, kas brangiausia, pasiimta.

Netoliese aptiktas nuvirtęs galimos pintos perivaros fragmentas su išlikusiomis drėbto molio liekanomis. Jis buvo iškeltas ir perduotas Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus restauratoriams. Tokį radinį lengva pastebėti, tačiau gerokai sunkiau saugiai išimti. Beveik tris tūkstančius metų jį laikė drėgnas gruntas. Mūsų užduotis buvo jas saugiai iškelti.

Tą patį galima pasakyti apie medinius dirbinius. Menteles, šaukštus primenančius įrankius, kirvių kotus ir kitus medinius radinius kartais tekdavo iškelti ant pakištų lentelių ar plokščių, prilaikant iešmais ir mentelėmis, kad jie neprarastų formos ir nesulūžtų. Iš pirmo žvilgsnio tai gali atrodyti kaip improvizacija, tačiau archeologijoje nemažai darbo ir yra labai tiksliai apgalvota improvizacija – į kiekvieną radinį reikia reaguoti pagal jo būklę, medžiagą ir radimo vietą.

Vienoje vietoje aptiktas beveik visas puodas, kurį išėmė kartu su jį užpildžiusiu gruntu. Puodo viduje likusi žemė buvo ne kliūtis, o tyrimo dalis. Joje gali būti išlikę maisto, augalų, angliukų ar kitų plika akimi beveik nematomų liekanų, kurios laboratorijoje kartais papasakoja daugiau nei pati indo forma.

(Nukelta į 16 p.)

Atidengiamos pirmojo surasto statinio konstrukcijos ir radiniai tarp jų

Keli horizontai bronzos amžiaus žmonių gyvenimo (perkasos rytinė dalis tyrimams besibaigiant)

Keli bronzos amžiaus žmonių gyvenimo horizontai (perkasos vakarinė dalis tyrimams besibaigiant)

Kitur pasirodė vadinamieji keramikos lizdai – vienoje vietoje sudužusio indo šukių sankaupos. Tokiais atvejais darbo tempas iškart pasikeisdavo. Kietai sutriptus organinius sluoksnius kartais buvo galima

labai atsargiai lupti kastuvu, tačiau ne kertant žemyn kaip kasant duobę. Kastuvo geležtė buvo stumiamą iš šono, bandant atskirti vis naują ploną sluoksnio gabalą. Priartėjus prie keramikos, medienos ar augalinių pluoštų, kastuvai būdavo patraukiami.

Archeologinė mentelė dažniausiai naudojama skutant – plonais braukimais valant grunto paviršių. Kukuliškiuose to ne visada pakakdavo. Kietai sutriptų ir suspaustų sluoksnių kraštą kartais tekdavo atsargiai atkelti aštriuoju mentelės galu. Priartėjus prie keramikos šukių ar sudužusio puodo, tai buvo gerokai tikslesnis ir saugesnis įrankis už kastuvą. Augaliniai ir mediniai radiniai buvo preparuojami mažomis mentelėmis, kempinėmis, šepčiais ir kitomis pagal situaciją parinktomis priemonėmis.

Drėgmėje užsikonservavę organiniai sluoksniai buvo labai sutripti ir suspausti. Ką tik atlupami jie būdavo rusvi, primindavo plonus mėšlo klotus, nors mėšlas buvo tik viena iš galimų jų sudedamųjų dalių. Juose matėsi purvas, žolės, šienas, šakelės ir dar bala žino kas. Gavę deguonies šie sluoksniai mūsų akyse tamsėdavo – praeidavo vos penkios minutės ir ką tik rudas paviršius tapdavo beveik juodas.

Gabalas po gabalo lupami beveik trijų tūkstančių metų senumo mėšlo, sutripto purvo, šieno ir kitų organinių medžiagų sluoksneliai atverdavo tai medinės konstrukcijas, tai keramikos lizdus, tai pelenų klotus.

Dirbant labai aiškiai suprasdavome, kad archeologinis sluoksnis nėra vien žemė. Tai pėdsakai daugybės veiksmų – vaikščiojimo, valymo, maisto ruošimo, daiktų taisymo, statybos ir atliekų pylimo – suspausti pėdsakai.

Įdomūs buvo šieną primenantys žolių pluoštai. Vienur jie gulėjo chaotiškai, kitur atrodė lyg sušukuoti ir tvarkingai sudėti viena kryptimi. Galbūt tai grindis dengusio augalinio pakloto (savotiško bronzos amžiaus kilimo) liekanos. Kita versija – sugriuvusio stogo dangą. Ankstesnių Kukuliškių tyrimų metu panašiose sankaupose buvo rasta partinių šeimos augalų, todėl svarstoma, kad jie galėjo būti naudojami stogams dengti. Perkasa sudaro galimybę pamatyti pačią medžiagą, tačiau ne visada iš karto pasako, ar ji kadaise buvo po žmogaus kojomis, ar virš jo galvos.

Kitoje vietoje išryškėjo žuvų žvynų sankaupos. Mažesnių pasitaikė ir kitur, tačiau daugiausiai žvynų buvo palei vieną statinio sieną. Galbūt čia buvo pilamos surinktos atliekos, o gal prie sienos kažkas sėdėjo ir skuto ką tik sugautas žuvis, nubraukdamas žvynus tiesiai ant žemės. Pats veiksmas per tris tūkstančius metų beveik nepasikeitė – pasikeitė tik tai, kad dabar ši, atrodytų, nereikšminga žvynų sankaupa gauna atskirą maišelį ir numerį.

Ankstesnių tyrimų metu ant Kukuliškių keramikos rastų išlikusių maisto degėsių analizė patvirtino, kad žuvis buvo vietos gyventojų mitybos dalis. Šiuos duomenis papildė gyvenvietėje gausiai aptinkami žuvų kaulai ir žvynai. Kartais vienas mažas žvynas apie kasdienį maisto ruošimą pasako ne mažiau nei visas puodas.

Rąstelių grindinį atpreparavome beveik kaip plaudami grindis. Perkasoje susikaupusį vandenį stengdavomės kuo švariau sugerti kempinėmis, nepakabindami dugno nuosėdų, o tada medieną ir akmenis atsargiai valydavome kempinėmis bei šepečiais. Juodas nuosėdų sluoksnis pamažu nusivalydavo, išryškėdavo rąstelių kryptis, žievė ir kapojimo žymės. Po kurio laiko bronzos amžiaus grindys kartais atrodydavo tvarkingiau nei tos, kurios mūsų pačių namuose.

Iš žemės vis sunkėsi kavą primenantis vanduo. Paragauti, suprantama, nebandėme – archeologijoje ir taip pakanka abejotinų sprendimų. Tačiau tas vanduo buvo ir priešas, ir sąjungininkas. Jis sunkino darbą, nuosėdomis padengdavo atvalytus paviršius, merkė pirštines ir batus, bet kartu

Iškeliamas vytelių sienelės fragmentas

per tūkstantmečius išsaugojo medieną, augalus, kaulus ir daugelį kitų radinių.

Archeologai kartais sako, kad dirba nuo fiksavimo iki fiksavimo. Nukasi sluoksnį, atvalai paviršių, fotografuoja, išmatuoja, aprašai – ir tada vėl nukasi tai, kas ką tik buvo taip kruopščiai sutvarkyta. Tvarkingas perkaso paviršius paprastai reiškia ne darbo pabaigą, o leidimą jį netrukus suardyti.

Šiuolaikiniuose tyrimuose fiksavimas neapsiriboja vien rankiniu brėžiniu. Atvalyti paviršiai fotografuojami iš daugybės persidengiančių padėčių, o iš nuotraukų sudaromos fotogrametrinės rekonstrukcijos – tikslūs trimačiai perkaso modeliai. Jie leidžia prie jau nukasto sluoksnio bent skaitmeniniu pavidalu sugrįžti vėliau, patikrinti radinių padėtį, konstrukcijų kryptis ir tarpusavio ryšius. Tyrinėjant naudojama geodezinė įranga, dronai, erdviniai

(Nukelta į 18 p.)

duomenų sistemos ir specializuotos programos.

Kastuvas ir mentelė, popierius ir pieštukas niekur nedingo, tačiau šiandien jie naudojami kartu su fotoaparatu, kompiuteriu ir palydovų signalus priimančia matavimo įranga. Būtent ši techninė archeologijos pusė dažnai lieka nematoma.

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto studentams tokia ekspedicija yra ir praktika, ir lauko auditorija. Vieną dieną tenka mokytis atpažinti medinę konstrukciją, kitą – tinkamai išimti trapų radinį, dirbti su geodezine įranga ar iš šimtų nuotraukų kurti trimatį modelį.

Tokia ekspedicija parodo, kad šiuolaikinei archeologijai reikia ne tik istorijos žinių ir kantrybės. Čia praverčia fotografijos, geodezijos, erdviųjų duomenų analizės, 3D modeliavimo ir gamtos mokslų įgūdžiai. Vargu ar kas pradeda studijas jau mokėdamas atskirti beveik prieš tris tūkstančius metų sutriptą organinį sluoksnį, nuplauti bronzos amžiaus grindis ir saugiai iškelti kirvio kotą. Tačiau domėjimasis ne vien savo studijų kryptimi, o bendrai mokslu ir technologijomis archeologijoje tikrai nepakenkia.

Kasant renkama ne tik tai, ką įprastai pavadintume radiniais. Mėginiai imami ir iš iškeliamų, ir iš vietoje paliekamų medinių konstrukcijų, taip pat iš pelenų, grunto bei įvairių organinių sluoksnių. Dalis jų skiriama makrobotaniniams, parazitologiniams, cheminiams tyrimams ir medienos rūšims nustatyti. Atskirai renkami bei kitų sričių specialistams perduodami gyvūnų ir žuvų kaulai.

Medienos mėginiai gali padėti nustatyti medžių rūšis, o tinkamais atvejais suteikti duomenų dendrochronologiniams datavimams. Augalų liekanos gali papasakoti apie aplinką, maistą, pašarus ir statybai naudotas medžiagas. Makrobotaniniai tyrimai sudaro galimybę ieškoti sėklų, vaisių, grūdų ir kitų augalų liekanų. Parazitologiniai tyrimai padės atskleisti tai, apie ką bronzos amžiaus žmogus tikriausiai būtų mielai nutylėjęs.

Dalis atsakymų, kilusių archeologinių tyrinėjimų metu, paaiškės netrukus, kitų teks laukti ilgiau. Kai kurie mėginiai saugomi būsimiems tyrimams ir metodams, kurių šiandien dar galbūt net neturime. Taigi, dalis Kukuliškių istorijos dabar glūdi nebe po pajūrio smėliu, o mėginių maišeliuose, laboratorijose ir, archeologijos kasdienybei kartais nusprendus nebūti pernelyg iškilingai, tyrėjų namų šaldytuvuose.

Kitose perkastos vietose taip pat ryškėjo pastatų ir medinių konstrukcijų liekanos. Jose nebuvo

tokios radinių gausos kaip pradžioje atidengtoje pastato zonoje, tačiau beveik visur pasitaikydavo keramikos, gintaro fragmentų, gyvūnų ir žuvų kaulų. Rasta tekstilės liekana buvo nedelsiant perduota Prano Gudyno restauravimo centro specialistams. Aptikta ir kitų medinių dirbinių, kasdienio gyvenimo daiktų bei maisto pėdsakų.

Atskirai paimti šie radiniai iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti kuklūs. Tačiau pasidomėjus, kiek mažai panašių radinių žinoma Lietuvoje, suprantanti, kad tai ne vien įdomi perkasa, bet kad tai, kas rasta, tyrimų rezultatai gali gerokai papildyti žinias apie bronzos amžiaus gyvenimą Lietuvoje ir visame Baltijos regione. Drauge visi radiniai pasakoja apie gyvenvietę, kuri nebuvo trumpalaikė stovyklavietė. Čia buvo statomi ir perstatomi namai, ruošiami žuvis, naudojami ir taisomi įrankiai, klojamos grindys, pilamos atliekos ir mindomi tie patys takai bei kiemeliai.

Kukuliškių piliakalnis su gyvenvietė išpūdingas ne vien tuo, kad čia išliko reti radiniai. Itin svarbu tai, kad daugelis jų yra nesuardytuose archeologiniuose kontekstuose – tarpusavio padėtyje, kurią suformavo kasdienis žmonių gyvenimas, statinių irimas ir vėlesni procesai. Kaip siena interpretuojamas storas rąstas, galimas slenkstis, grindinys, pintų šakų sienelė, žvynai palei sieną, sudužęs puodas ir augalų pluoštai sudaro galimybę šiandien kalbėti ne tik apie atskirus daiktus, bet ir apie čia gyvenusius žmonių judėjimą bei kasdienius veiksmus.

Archeologijoje yra vienas beveik stebuklingas žodis – įžemis, natūralus, žmogaus veiklos nepaveiktas gruntas. Kai jis pagaliau pasirodo, galima pradėti tikėti, kad kasinėjimai turi ne tik pradžią, bet ir pabaigą. Tiesa, ir įžemyje dar gali slėptis įgilintos duobės ar stulpavietės, todėl burtažodis ne visada suveikia iš pirmo karto. Pasiekus įžemį, baigiasi tik lauko darbai. Tyrimai toliau tęsiasi laboratorijose, restauratorių dirbtuvėse, dirbat su kompiuteriais ir specialistams atliekant analizes.

Per tris savaites sluoksnis po sluoksnio leidomės ne tik gilyn į žemę. Po supustyto smėliu pasiekėme itin gerai išlikusį bronzos amžiaus gyvenvietės sluoksnį, o jame – pagal terasos kraštą orientuotas pastatų liekanas, kasdienio darbo ir buities vietas, maisto likučius bei žmogaus rankų žymes medyje. Praėjo beveik trys tūkstančiai metų, tačiau kai kur užteko nuvalyti juodą nuosėdų sluoksnį, kad rąstelyje vėl išryškėtų kirvio kirtis. Tokiais momentais bronzos amžius trumpam atrodo nebe toks tolimas.

Nasrėnuose vykusioje Lietuvos klijimo teatrų krivūlėje „Po klevu didžiuoju“ žemaičiai demonstravo bendrystę ir susiklausymą

(Atkelta iš p. 9)

tiškus žemaičių virtuvės valgius. Sodyboje pastatyta laikina scena, skirta spektakliams, kuriuos buvo numatyta rodyti lauke, neseniai renovuotame kluone taip pat parengta teatrų pasirodymams skirta scena, kieme iškilo keletas laikinų palapinių, pastogių, būtinų kitoms masinio renginio reikmėms.

Krivulės išvakarėse į Nasrėnus buvo atvežtas beičia išeksponuotas ne vieną dešimtmetį Kretingos muziejaus fonduose saugotas, neseniai restauratorių konservuotas Vyskupo M. Valančiaus batelis (42 dydžio medžiaginis batas), kuris šiemet jau buvo eksponuojamas Kretingoje ir Varniuose. Kaip skelbia muziejus, šis „XIX a. rankų darbo aksomo batelis – pontifikalinė sandalija ir šilkinė kojine buvo iškilmingos vyskupo liturginės aprangos dalis. Batelis gausiai dekoruotas aukso spalvos metalo gijomis siuvinėtais augaliniais ornamentais, cekinais ir karoliukais, Tokias sandalijas vyskupai avėdavo per iškilmingas Mišias kartu su liturginėmis kojineis. [...]“.

Festivalio pirmąją dieną pagrindinėje muziejaus ekspozicijoje buvo išeksponuoti ir vyskupo M. Valančiaus kailiniai. Juos, kaip ir batelį, gimtojoje vyskupo sodyboje bus galimybė pamatyti iki šių metų pabaigos.

Kaip ir buvo planuota, abi krivulės dienas žiūrovus džiugino įvairaus žanro spektakliai. Juos pristatė Jurbarko, Raseinių, Kretingos, Rokiškio, Telšių, Margionių ir Punsko lietuvių kultūros namų mėgėjų teatrai. Kai kurie spektakliai buvo vaidinami aktorių gimtąja tarpe. Šeštadienio vakare muzikos gerbėjus jaukiu akustiniu koncertu nudžiugino itin nuoširdžiai su žiūrovais bendravusi grupė „Kūjeliai“.

Vyko ir Klaipėdos lėlių teatro edukacijos vaikams, tradicinių amatų ir kulinarinio paveldo mugė, vieno ekspozito (minėto vyskupo M. Valančiaus batelio) parodos „Aksominis žingsnis. Sugrįžimas į gimtinę“ atidarymas.

Net ir siaučiant audrai savo kūrybingumu ir meistriškumu stebino Kretingos rajono kultūros centro Šukės skyriaus folkloro ansamblis „Šokupis“ (vadovas Alvydas Vozgirdas)

Vyksta edukacinis užsiėmimas.
D. Mukienės nuotraukos

Gal tas Kukutis visai niekuo dėtas?

Taigi, viskas, kas buvo planuota, vyko ir įvyko, tačiau kaip ir kokiomis sąlygomis bei kiek susikaupimo, gebėjimo rasti išeitį, kilus renginio planus stipriai išderinusiai gamtos stichijai, prireikė

(Nukelta į 20 p.)

Scenoje – Raseinių rajono kultūros centro mėgėjų teatras „Braižas“ (režisierė Jolanta Šimaitienė). L. Sungailienės nuotraukos

jų organizatoriams ir dalyviams, – jau kita kalba.

Ši teatrų krivulė Nasrėnuose buvo ištis neeilinė. Artėjant jai vis labiau nerimo kėlė būsimų orų prognozės. Su kiekviena diena vis tamsesni debesys artėjo prie Lietuvos. Niekas nesitikėjo audros, bet ir jai Nasrėnuose buvo ruošiamasi, – jei merks lietus ir teatrai neturės galimybės vaidinti sodyboje pastatytoje lauko estradoje, visus spektaklius buvo numatyta vaidinti praktiškai jau baigtame renovuoti kluone, kuriam neseniai net naujas skiedrų stogas buvo uždengtas. Sodyboje daug žalumos, senų, galingų medžių, neatsitiktinai ir pati krivulė pavadinta

„Po klevu didžiuoju“. Tuos medžius neseniai gamtos specialistai apžiūrėjo, įvertino jų būklę. Lyg tai viskas gerai, grėsmės jie, anot tikrintojų, nekėlė...

Šeštadienio ryte prasidėjusi audra vis nerimo, nieko gero neprognozavo ir meteorologai, tad daugelyje Lietuvos vietų iš anksto planuoti renginiai buvo atšaukiami. Nasrėnuose, pradėjus rinktis teatrų kolektyvams, buvo nutarta, krivulės renginių neatšaukti, tik visus šeštadieniui suplanuotus spektaklius rodyti tam pritaikytame kluone. Į jį visi atvykusieji buvo pakviesti muziejaus pagrindinėje ekspozicijoje atidarius vieno eksponato parodą

Audra prie kūdros augusį senąjį sodybos uosį įveikė ir nubloškė ant ką tik renovuoto kluono stogo. D. Mukienės nuotraukos

Scenoje – Jurbarko kultūros centro Konstantino Glinskio teatras (vadovė Danutė Samienė). L. Sungailienės nuotraukos

„Aksominis žingsnis“. Pirmieji į sceną pakilo šaunusis Kretingos rajono kultūros centro Šukės skyriaus folkloro ansamblio „Šokupis“ (vadovas Alvydas Vozgirdas) dalyviai, parodę nuotaikingą, pagal M. Valančių sukurta muzikinę programą „Palangos Juzė“. Vykstant šiam pasirodymui, audra ėmė vis labiau įsismarkauti. Vėjas užavo, lenkė medžius ir laužė jų šakas, pradėjo griaudėti perkūnija, žaibuoti, sustiprėjo lietus ir vėjo gūsiai. Na o kai scenoje Šukės folkloro kolektyvo narius pakeitė Raseinių rajono kultūros centro mėgėjų teatras „Braižas“ (režisierė Jolanta Šimaitienė), į krivulę atvežęs pagal Marcelijaus Martinaičio poemą „Kukučio baladės“ sukurta spektaklį „Kokia laimė gyventi ir būt gyvam savaime“, ir jis įpusėjo savo vaidinimą, jau atrodė, kad vėjas kiek rimsta, tačiau staiga sužaubavo, vėjas vėl sužė ir... perkūno griausmą palydėjo stiprus smūgis į kluono stogą – ant pastato užgriuvo šalia, prie pat nedidelės kūdros augęs senas uosis. Stogas, kluono balkiai sutratėjo, tačiau atlaikė, tik

ant grindų pabiro smulkios skiedrų nuolaužos, didelės uosio šakos užtvėrė išėjimą iš kluono. Salėje buvusiems teatralams ir žiūrovams buvo šiek tiek išgąščio, tačiau nei sužeistų, nei panikuojančių nesimatė. Vyrams pavyko atverti duris. Įpusėjęs spektaklis buvo nutrauktas, teatralai ir žiūrovai išėjo iš kluono. Greit atvykę į pagalbą iškviesti ugniagesiai supjaustė nulūžusią uosį ir pašalino jo šakas nuo pažeisto kluono stogo. Pastatas atrodė gana stabilus, nors keliose vietose pro stoge atsiradusias skylės vanduo ir varvėjo, tad buvo nutarta spektaklius tęsti. Tada scenoje, kaip ir buvo numatyta krivulės programoje, įsikūrė Jurbarko kultūros centro Konstantino Glinskio teatro (vadovė Danutė Samienė) trupė, į Nasrėnus atvežusi vaikams skirtą muzikinę pasaką „Trivainėlis“.

Siaučiant audrai vaikų tarp žiūrovų nebuvo daug, gerokai kluone jau buvo sumažėję ir kitų scenos meno gerbėjų, bet ištvermingiausi, didžiausi krivulės gerbėjai jiems skirtų vietų neapleido. Ir tik tada, kai pasibaigus spektakliui, atvyko rajono meras Antanas Kalnius, Kretingos muziejaus direktorius Romandas Žiubrys, saugumo specialistai, kai ji kluono pastatą apžiūrėjo, buvo prieita išvados, kad tęsti krivulės renginius kluone yra nesaugu. Tada organizatoriams greitai reikėjo rasti išeitį, ką daryti toliau. Atsakymo laukė ne tik gamtos stichijos neišsigandę žiūrovai, bet ir į Nasrėnus jau atvykęs kaip tik tą pavakarę pagal Vidą Bladykaitę kūrybą sukurta spektaklį „Žantukai“ turėjęs rodyti Punsko lietuvių kultūros namų klostimo teatras (režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė). Nepakoncirtavusi keliauti atgal nesiruošė ir muzikinė grupė „Kūjeliai“, kitos dienos spektakliui kluone jau buvo pradėjusi ruoštis Rokiškio kultūros centro liaudies teatro trupė (režisierė Neringa Danienė), į krivulę atvežusi spektaklį „Svetima žemė“. Išeitį pasiūlė netoli muziejaus esančioje Stasio kaimo sodyboje įsikūrę punskiečiai. Čia, jaukioje pirtelėje, kurioje yra nedidelė salikė, jie visus pakvietė į savo itin įtaigų, nuotaikingą spektaklį. Po jų scenoje pasirodė grupė „Kūjeliai“, visus žiūrovus sužavėjusi savo nuoširdumu, betarpiškumu ir į koncertą įtraukusi muzikalius, puikiai šokančius Punsko teatro jaunuosius aktorius. Žiūrovai buvo sužavėti.

Taip baigėsi pirmoji tikru išbandymu krivulės organizatoriams ir žiūrovams bei šventėje dalyvavusiems teatralams tapusi diena. Na o sekmadienis...

Sekmadienis buvo puikus. Stoją giedra, iš po debesų pasirodė saulė, (Nukelta į 22 p.)

Salantų (Kretingos r.) kultūros namų scenoje vaidina Rokiškio kultūros centro liaudies teatras (režisierė Neringa Danienė). L. Sungailienės nuotraukos

į sodybą lyg nieko ir nebuvę suvažiovo, sugužėjo tautodailininkai, amatininkai, edukatoriai, teatralai ir šį kartą jau viskas vyko pagal planą, tik po to, kai lauko scenoje savo itin nuotaikingą, pagal Juozą Tumą-Vaižgantą sukurtą spektaklį „Žemės ar moteries“ parodė Kretingos rajono kultūros centro Egidijaus Radžiaus teatras (režisierius Nerijus Gedminas), visi po pertraukėlės, edukacinių užsiėmimų buvo pakvieti į Salantų kultūros centrą, kur specialaus apšvietimo ir kitų sudėtingų techninių sprendimų reikalaujantį spektaklį „Svetima žemė“ parodė Rokiškio kultūros centro liaudies teatras. Čia į spektaklį susirinko pilnutėlė salė žiūrovų. Dalis jų

atvyko iš Nasrėnų, kiti – iš pačių Salantų, net Skuodo, kitų netolimų gyvenviečių. Suveikė visagalis internetas. Kaip bebūtų keista, jei šeštadienį daugelyje rajonų, net ir esančių toliau nuo mūsų Lietuvos pajūrio, Žemaitijos, stipriam vėjui nutraukus elektros linijų laidus, išsikrovus telekomunikacinių įrenginių baterijoms, interneto ryšys nutrūko, neliko galimybių naudotis ir mobiliaisiais telefonais, Kretingos rajone daugelyje vietų sekmadienį internetas, mobilus telefono ryšys veikė pusėtinai, tad internete paskelbtą muziejinių informaciją, kad rokiškėnų spektaklis bus rodomas Salantuose, gyventojus pasiekė. Stiprią šio krašto žmonių bendrystę, susiklausymą parodė ir tas faktas, kad atostogose buvę Salantų kultūros centro darbuotojai, šeštadienio vakarą gavę žinią, kad Nasrėnų muziejininkams reikia pagalbos, sutiko nutraukti savo atostogas, paruošti salę žiūrovams ir sudaryti sąlygas čia vaidinti Rokiškio kultūros centro liaudies teatrui. Taigi, jautrus, daugelį net ir ašaras nubraukti privertęs,

Iš kairės: scena iš Punsco lietuvių kultūros namų klotimo teatro spektaklio „Žantukai“ (režisierė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė); „Kūjelių“ ir Punsco jaunimo akustinio koncerto akimirka. L. Sungailienės nuotraukos

Antrąją krivulės dieną žiūrovų netrūko. D. Mukienės nuotrauka; koncertuoja grupė „Kūjeliai“. L. Sungailienės nuotrauka

skaudžią pokario metų, tremčių istoriją priminęs spektaklis įvyko. Vėliau šventė tęsėsi Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės sodyboje. Vissus sužavėjo pagal Gabrielės. Petkevičaitės-Bitės ir Žemaitės

pjesę „Velnias spąstuose“ sukurtas, žemaičių kalba vaidinamas Telšių Žemaitės dramos teatro spektaklis „Vėina kėima pablūdėmā“ (režisierius Do-
(Nukelta į 24 p.)

Kretingos rajono kultūros centro Egidijaus Radžiaus teatras nudžiugino pagal Juozą Tumą-Vaižgantą sukurtu spektakliu „Žemės ar moteries“ (režisierius Nerijus Gedminas)

Pagal Gabrielės. Petkevičaitės-Bitės ir Žemaitės pjesę „Velnias spąstuose“ sukurtą spektaklį „Vėina kėima pablūdėmā“ (režisierius Donatas Žilinskas) vaidina Telšių dramos teatro aktoriai.
D. Mukienės nuotraukos

natas Žilinskas), bei scenoje dzūkiškai vaidinęs Margionių klotimo teatras (režisierė Rimutė Avižininė), į Nasrėnus atvežęs pagal Juozą Gaidį suktą tragikomediją „Ašarų pakalnė“.

Abi dienas, nors krivūlėje ši kartą daug vaikų ir nebuvo, netrūko judesio ir sodyboje esančiame edukacijoms skirtame pastate (renovuotame buvusiam tvarte). Čia Klaipėdos lėlių teatras vedė vaikams skirtus edukacinius užsiėmimus „Lėlinės dirbtuvėlės“ ir „Lėlių teatro magija“, kuriuose dalyvavo ir suaugusieji.

Spektakliams pasibaigus, krivūlės „Po klevu didžiųjų“ uždarymo metu šaunioji muziejaus vedėja Rasa Balsevičienė padėkojo visiems jame dalyvavusiems teatrams, edukatoriams, renginio rėmėjams (Lietuvos kultūros tarybai, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, Kretingos rajono savivaldybei ir kt.), tautodailininkams, amatininkams, kulinarinio paveldo puoselėtojams, krivūlės renginių vedėjai.

Lietuvos klotimo teatrų

Scenoje – pagal Gabrielės Petkevičaitės-Bitės ir Žemaitės pjesę „Velnius spąstuose“ suktame spektaklyje „Vėina kėima pablūdėmā“ (režisierius Donatas Žilinskas) vaidinę Telšių Žemaitės dramos teatro aktoriai. D. Mukienės nuotrauka

Margionių klotimo teatras krivūlėje nudžiugino Nasrėnus suvaidinęs pagal Juozą Gaidį suktą muzikinę tragikomediją „Ašarų pakalnė“ (režisierė Rimutė Avižininė). D. Mukienės nuotrauka

Antrąją krivūlės dieną buvo galima išmokyti ir kaip greitai ant žarijų išsikepti gardžius pyragėlius. D. Mukienės nuotrauka

Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės sodybos fragmentai. D. Mukienės nuotraukos

2026-ųjų metų krivulė „Po didžiuoju klevu“ Nasrėnuose pasibaigė, bet, kaip sakė šio renginio organizatoriai, jų tradicija čia bus tęsiama ir toliau. Norisi tikėti, kad rajono valdžia ras galimybių suremontuoti per audrą nukentėjusį M. Valančiaus gimtosios sodybos kluoną, gamtosaugininkai atsakingiau vertins tokiose senose sodybose, šalia bendruomenių naudojamų pastatų augančių didelių, siautėjant audroms galinčių nugriūti nedžių būklę ir... daugiau bent jau Nasrėnuose nekils tokių problemų, kokių čia buvo ši kartą ir kad M. Martinaičio Kukutis daugiau krivulės organizatorių, jos dalyvių negąsdins ir žalos nepridarys.

O gal tas Kukutis čia ir visai niekuo dėtas?..

Meno ženklai Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinės sodyboje

Vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtąją sodybą puošia medžio ir akmens skulptūros. Daugiausiai jų čia įkurdinta 1997–2011 metais. Skulptūrų autoriai jomis siekė įamžinti M. Valančiaus tėvus, istorinius 1831 ir 1863 metų sukilimus, vyskupo švietėjišką bei organizacinę veiklą, jo puoselėtą blaivybės sąjūdį, pasipriešinimą lietuviškos spaudos draudimui, parašytą grožinės literatūros kūrinių personažus. Skulptūras sukūrė žymūs Žemaitijos tautodailininkai.

Vytauto Majoro autorystei priklauso prie kelio stovinti, muziejaus simboliu tapusi 1970 m. sukurta monumentali skulptūra „Palangos Juzė“ (Juozapas

Viskontas). Skulptūra jau yra du kartus restauruota (1987 m. ir 2007 m.), gražiai atrodo.

Kretingiškis skulptoriaus Raimundas Puškorius iškalė skulptūrą „Angeliukas“ bei sukūrė meninę muziejaus iškabą ir skulptūrą, skirtą vyskupo tėvams (Mykolui Julijonui ir Onai Valančiams) atminti.

Sodyboje gražiai įkomponuota ir kito kretingiško – Adolfo Andriejaus Vilucko – skulptūra, skirta istorinių 1831 m. ir 1863 m. sukilimų ir jų dalyvių atminimui įamžinti.

Liudas Ruginis sodybą papuošė skulptūra, skirta Motiejaus Valančiaus švietėjiškai veiklai.

Savo kūriniu (gražia medžio skulptūra) Steponas Žiubrys pagerbė gimtuosius vyskupo Nasrėnus.

Gedimino ir Rasos Staškauskų autorystei priklauso skulptūra „Knygnešys“, kuria įamžinti vyskupo nuopelnai skleidžiant lietuvišką žodį lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu, organizuojant blaivybės sąjūdį.

Savo sukurtoje skulptūroje tautodailininkas Alfonsas Skiezigilas (jaunesnysis) pavaizdavo M. Valančiaus leidinuko „Vaikų knygelė“ literatūrinius personažus „Mikė Melagėlis“ ir „Guvus Vincė“. Šis menininkas yra ir muziejaus informacinės rodyklės bei bulvės atsiradimo ir paplitimo Žemaitijoje istorijai įamžinti skirtos, 2006 m. sukurtos, šalia sodybos gyvenamojo pastato pastatytos skulptūros „Bulvei Žemaitijoje“ autorius (idėją sukurti šią skulptūrą pasiūlė Skuodo krašto tautodailininkas, žurnalistas, knygų autorius Juozas Vyšniauskas.

RIETAVO Oginskių kultūros istorijos muziejuje – vertėjos ir tapytojos Irenos Jomantienės tapybos paroda

Vytas RUTKAUSKAS

Pasitinkant Žolinių šventę, Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje pristatyta Vilniuje gyvenančios meno leidinių vertėjos ir tapytojos Irenos Jomantienės tapybos paroda „Žaliose pievose jis mane guldo...“ Parodos kontekstą subtiliai apibūdina pačios autorės parašyti įžanginiai anotacijos žodžiai:

„Salve!“ Dėkui mielieji, kad užsukote pasižiūrėti mano žolynų, kuriuos pačiame jų klestėjime mėginau suturėti teptuku, primerkti į drobes besimainančios laukų žalumos, aguonų kraujo, nasturtų aukso ir visų kitų spalvų virpesio, jų aistringą ir nuolankaus grožio, be kurio taip prailgsta tylios išvarymo iš Žaliojo rojaus dienos [...]“.

Pristatydama parodą renginio viešnia pasidalino mintimis apie bauginančias karaliaus Dovydo Sinajaus dykumų ir šiandieninės civilizacijos dykvičių paraleles, tuo pačiu paryškindama šviesią, nuo pasaulio sutvėrimo pradžios žmoniją vedančią ir lydinčią gyvybės oazių – žaliuojančių pievų ilgėsio ir jų išsaugojimo viltį.

Irena Jomantienė. „Sodas IV“

Pratęsdama šią temą Lauryno Ivinskio gimnazijos direktorės pavaduotoja Nijolė Dovidauskienė įtaigiai perskaitė visą Dovydo 23-iosios psalmės tekstą, kurio antrosios eilutės žodžiai tapo parodos pristatymo leitmotyvu. Prasmingai nuskambėjo ir Rietavo savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjos Jolantos Grevienės, I. Jomantienės

Parodos „Žaliose pievose jis mane guldo...“ ekspozicijos fragmentas

Iš kairės: Irena Jomantienė ir Laima Kerienė

Nerijaus ir Raimondos Jasinskų muzikinis pasveikinimas

Irenos Jomantienės į lietuvių kalbą išverstų leidinių parodėlė

artimos draugės, Vilniaus dailės akademijos profesorės Laimos Kerienės, kunigo Česlovo Degučio, kitų renginio dalyvių mintys dykumų ir žaliuojančios pievos kontrasto tema. Nuoširdžių plojimų susilaukė L. Ivinskio gimnazijos Daivos Norkienės padėka – įteikiant gražiai surištą prinokusių linų puokštę (!) – buvusiam L. Ivinskio gimnazijos mokytojui, šiuo metu Kultūros paveldo departamento Tarptautinių ryšių ir paveldo sklaidos skyriaus vedėjui, parodos autorės vyrui Alfredui Jomantui.

Esame dėkingi Rietavo M. K. Oginskio meno mokyklos direktoriui Nerijui Jasinskui ir jo žmonai Raimondai, kurie, parodos atidarymui padovanoję švelnų muzikinį pasveikinimą, renginio dalyvių šir-

Irena Jomantienė. „Žemaitijos Marijėlė“

dyse pažadino tiek daug šviesių minčių ir žodžių. Džiaugiamės, kad bendroje tapybos darbų ekspozicijoje gražiai įsikomponavo į lietuvių kalbą parodos autorės išverstų kultūros ir meno leidinių kolekcija. Kviečiame visa tai aplankyti. Paroda veiks iki rugsėjo 30 dienos.

Nuotraukos autoriaus

Turininga moksleivių vasara penktą kartą Telšiuose ŽEMAIČIŲ muziejaus „Alka“ organizuotoje stovykloje

Šią vasarą kūrybingi Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojai penktą kartą pakvietė moksleivius susitikti vasaros nuotykiams muziejaus suorganizuotoje dienos stovykloje, kurios metu vyko ne tik įvairių smagių pramogų, bet ir įdomių edukacinių užsiėmimų, išvykų, padėjusių vaikams turiningai praleisti laiką, pagilinti savo žinias, susirasti naujų draugų.

Aktyvios veiklos

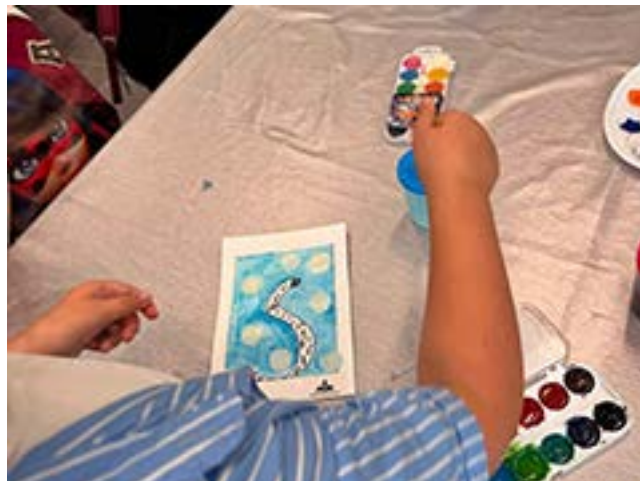
Šiais metais muziejaus parengtam moksleivių vasaros stovyklos projektui dalinį finansavimą iš programos „Vaikų socializacija. Prevencinių programų vykdymas“ lėšų skyrė Telšių rajono savivaldybė. Tai muziejui padėjo sėkmingai įgyvendinti vaikams skirtą turiningą ir prasmingą programą, prisidėti prie geresnio telšiškių moksleivių vasaros užimtumo organizavimo, padovanoti jiems pažini-

mo, bendravimo ir naujų patirčių kupiną stovyklą.

„Norėjome, kad vaikai bent trumpam atitrūktų nuo kasdienės rutinos, telefonų ir kompiuterių, daugiau laiko praleistų bendraudami, pažindami savo kraštą ir dalyvaudami patyriminėse veiklose. Didelis susidomėjimas stovykla parodė, kad muziejus gali būti įdomi erdvė įvairaus amžiaus vaikams, o mūsų tikslas ugdyti jų socialines ir emocines kompetencijas, atsakomybę, kritinį mąstymą bei pilietiškumą pasiteisino su kaupu“, – pasakoja projekto vadovė, Že-

maičių muziejaus „Alka“ kultūrinės veiklos koordinatore Gabrielė Šereivienė.

Šiomet organizuojant stovyklą prioritetas buvo teikiamas specialiųjų poreikių turinčių ir socialinę atskirtį patiriančių vaikų įtraukimui į užsiėmimus. Šešioms skirtingoms stovyklautojų pamainoms vadovavo Žemaičių muziejaus „Alka“ darbuotojos Daiva Gintalienė, Diana Bomblauskienė, Rima Servienė, Vaiva Kvedarienė, Toma Vilė, Greta Lišauskaitė. Projektu siekta, kad vasaros stovykla vaikams taptų ne tik smagiu nuotykiu, bet ir erdve, skatinanti įvairiapusiškai augti. Dalyvaudami komandinėse užduotyse ir įvairiose projektinėse veiklose vaikai mokėsi pasitikėti savimi, atpažinti bei tinkamai reikšti emocijas, pagarbiai bendrauti ir bendradarbiauti. Pažindami Žemaitijos istoriją,

(Nukelta į 30p.)

kultūrą ir tradicijas Žemaičių muziejaus „Alka“ padaliniuose (Žemaičių kaimo muziejuje, Telšių jėšivoje, Istorinėje ekspozicijoje, Žemaičių vyskupystės muziejuje) bei keliaudami po regiono kultūros objektus, jie lankė krašto kultūros ir istorijos paveldo objektus, o susipažindami su savanorystės idėjomis ir aktyvia visuomenine veikla, stiprino savo bendruomeniškumo bei pilietiškumo jausmus.

Kiekvieną savaitę stovykloje dalyvaudavo vis nauja skirtingo amžiaus vaikų grupė – jaunesniųjų (7–9 m.) ir vyresniųjų (10–13 m.). Prasidedant kiekvienai stovyklos pamainai, vaikai su vadovu susikurdavo stovyklavimo principus ir elgesio taisykles, skatinančias pagarbą vienas kitam, aplinkai bei stovyklos veikloms.

Dienotvarkė apėmė fizinio aktyvumo užsiėmimus, kūrybines dirbtuves, pažintines išvykas. Vai-

kai dalyvavo akmens amžiaus rekonstruktoriaus, Žemaičių muziejaus „Alka“ archeologo dr. Gvido Slah edukacijoje, išbandė ristybes ir etno sporto veiklas, susipažino su Chanukos šventės tradicijomis, vilnos apdirbimu, inicialų kūrimu, grafikos paslaptimis, meno kalba ir aviacijos istorija. Kūrybiškumą ugde apsilankymas Vilniaus dailės akademijos Telšių galerijoje, smalsumą skatino kelionių vadovės Ritos Masiulienės pažintinės išvykos į Papilę, Šaltiškį, Papartynę. Stovyklautojai taip pat aplankė Mažeikių muziejaus padalinius – Viečkinių vaistinę, Mykolo, Vaclovo ir Viktoro Biržiškų memorialinę ekspoziciją ir Lietuvos aviacijos pradininko Aleksandro Griškevičiaus muziejų.

Vasaros stovyklos metu vaikai ne tik keliavo po istorijos ir kultūros pasaulį, bet ir mokėsi atsakingo požiūrio į aplinką. Bendradarbiaujant su UAB „Telšių regiono atliekų tvarkymo centru“, edukacijose mažieji stovyklautojai žaisdami ir atlikdami praktines užduotis susipažino su atliekų rūšiavimo principais, aiškinosi dažniausiai daromas klaidas jas rūšiuojant bei ieškojo aplinkai draugiškų sprendimų kasdienėse situacijose. Edukacijoje aktyviai dalyvavę vaikai smalsiai įsitraukė į diskusijas, drąsiai atsakinėjo į klausimus ir įrodė, kad atsakingi įpročiai sėkmingiausiai ugdomi per patyrimą ir atradimo džiaugsmą.

Rezultatai ir tęstinumas

Projektas suteikė vaikams galimybę ne tik turiningai praleisti vasaros dienas, bet ir ugdyti gebėjimą dirbti komandoje, bendrauti ir bendradarbiauti. Įgytos žinios ir patirtys padėjo labiau vertinti žemaitišką savastį, tradicijas bei istorijos išsaugojimo svarbą. Vaikai atrado naujų saviraiškos formų, įgijo praktinių įgūdžių, sustiprėjo jų socialinės bei emocinės kompetencijos.

Šių metų stovyklos naujovė – specialiai kiekvienai dienai sukurtas refleksijų dienoraštis. Kartu su vadovais vaikai jį pildė kasdien pasibaigus suplanuotoms veikloms, o vėliau nešdavosi namo, ten kartu su tėvais galėjo aptarti stovykloje patirtus įspūdžius. Dienoraštis tapo savotiška jungtimi tarp stovyklos vadovo, vaiko ir šeimos – padėjo ne tik įtvirtinti dienos patirtis, bet ir paskatino pokalbius namuose. Net ir mažiau linkę pasakoti vaikai, remdamiesi užfiksuotomis mintimis ar vaizdiniais, lengviau dalijosi savo įspūdžiais, atradimais bei išgyvenimais, suteikdami galimybę ir tėvams iš arčiau pažinti stovyklos edukacinį turinį ir joje įgytas vaikų patirtis.

Kasmet į muziejaus organizuojamas vasaros stovyklas sugrįžtantys vaikai (jų yra nemažai) geriausiai patvirtina, kad ši stovykla tampa ne tik prasminga vasaros patirtimi, bet ir laukiamu nuotykiu. Ateityje Žemaičių muziejus „Alka“ sieks plėsti edukacinių veiklų įvairovę, stiprinti bendradarbiavimą su esamais partneriais ir ieškoti naujų, kad kiekviena stovykla vaikams atvertų vis daugiau pažinimo galimybių. Tokios iniciatyvos ne tik ugdo smalsumą ir kūrybiškumą, bet ir padeda auginti kultūrai, savo krašto istorijai bei aplinkai neabejingą jaunąją kartą.

Žemaičių muziejaus „Alka“ informacija

Muziejaus nuotraukose – akimirkos iš 2026 m. Telšiuose organizuotos vaikams skirtos vasaros stovyklos

Išeivių iš Žemaitijos sūnus Anthony J. Granosky (Antanas Granauskas)

Virgilijus LUKOŠIUS

JAV karinių oro pajėgų karys

1941 m. gruodžio 31 d. (!) 23 metų amžiaus išeivių iš Žemaitijos sūnų Anthony J. Granosky (Antaną / Tonį Granauską) pašaukė į Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) kariuomenę. Jis pateko į Kanzaso Livenvorto forto (*Ft Leavenworth*) kareivines. Ten jis gavo JAV kariams skirtos ženklavimo serijos numerį – 17020639. Tarnaudamas armijoje Anthony tapo JAV Oro korpuso (*Air corps*) aviacijos kariūnu.

Prieš patekdamas į armiją Anthony du metus mokėsi koledže ir, būdamas civiliu, šiek tiek dirbo radijo operatoriumi. Draugai jį vadindavo Toniū, o vėliau jis pats save – Antanu (toks buvo ir jo tėvo vardas).

Antrasis pasaulinis karas ne tik pražudė daugybę žmonių, bet ir sulaužė šimtų milijonų žmonių gyvenimą. JAV, įsijungusios į karą, padėjo pakęsti jo eigą. Čia itin svarbų vaidmenį atliko JAV Karinės oro pajėgos.

Air corps 1942 m. buvo pavadintos United States Air Force, t. y. Jungtinių valstijų karinėmis oro pajėgomis. Jos karo metais buvo didžiulė jėga. Šiose pajėgose tarnavo 2,4 mln. vyrų ir moterų, iš jų 1,25 mln. karių – 1 600 užsienio oro uostuose. Jos turėjo beveik 80 tūkstančių lėktuvų, tarp jų ir 22 tūkstančius įvairių bombonešių. Koordinuojant amerikiečiams sąjungininkų lėktuvai intensyviai bombardavo Vokietijos karinius ir civilinius objektus.

Karo laikotarpiu Anthony skraidė amerikiečių Karinių oro pajėgų sunkiuoju Boingo bombonešiu (tikėtina, kad tada populiariausiu B-17 arba B-24 ar kitokiu orlaiviu). Jis buvo navigatorius, pagal mūsų terminiją – šturmanas, atsakingas už navigaciją. Į jo pareigas įėjo kelionės planavimas, patarimų, kaip pasiekti kelionės tikslą, teikimas lėktuvo vadui, informavimas apie meteorologinę situaciją ir kt. Jis yra sakęs: „per žiūronus turėdavau stebėti žemę ir nustatyti objektus, kuriuos reikia bombarduoti“.

Anthony J. Granosky (Antanas (Tonis) Granauskas)

Skraidė ir virš Lietuvos

Anthony, prisimindamas karo laikotarpį, yra pasakojęs, kad jo lėktuvas „*skrisdavo bombarduoti Vokietijos*“. Įsiminė jo žodžiai: „*Motinai aš pasakiau, kad skridau virš Lietuvos, virš jos tėviškės laukų*“.

Per Antrąjį pasaulinį karą buvo subombarduota daugiau kaip 130 Vokietijos miestų, būta daugybės antskrydžių. Taip buvo daroma atsakant į vokiečių bombardavimus ir siekiant palaužti Hitlerio armijos pasipriešinimą. Bombardavimai būdavo itin žiaurūs. Pirmiausiai aviacija numesdavo fugasines bombas, kurios nuplėsdavo namų stogus ir išmūsdavo langus bei duris. Tada per antrąją bombonešių bangą mėtydavo padegamąsias bei fosforines bombas, o per trečiąją bangą – vėl fuginės bei skeveldrinės bombos su laikrodžio mechanizmais.

Tokių antskrydžių metu buvo subombarduoti ir Rytų Prūsijos miestai Kionigsbergas (mūsųškai Karaliaučius, o dabar Kaliningradas) bei Tilžė prie Nemuno (vokiškai *Tilsit*, dabar Sovetskas). Sąjungininkų aviacija 1944 m. rugpjūčio 27–30 dienomis, per du naktinius antskrydžius numetusi šimtus tonų bombų, sunaikino beveik pusę (41 %)

Kionigsbergo pastatų. Galutinai miestą sunaikino Raudonoji Armija 1945 m. balandžio mėnesį (sovietai Boingo bombonešių buvo gavę iš amerikiečių). Tilžė patyrė 14 naktinių oro antskrydžių. 1944 m. liepos 26–27 dienomis čia buvo sunaikinta 25 tūkstančiai pastatų. Antano tėvų gimtosios vietos buvo netoli šių miestų.

Kaip Vakarų fronto bazėse buvusiems lėktuvams pavykdavo atskristi per visą Vokietiją iki Rytų Prūsijos – apie 1 500 km? Žinoma, kad buvo skrendama ir per tuo metu neutralią Švediją. Dienraštyje „Svenska Dagbladet“ 1944 m. rašoma, kad apie tūkstantis lėktuvų praskrido virš Pietų Švedijos pirmyn ir atgal, nors tam ir prieštaravo priešlėktuvinės gynybos tarnybos. Britai Antrojo pasaulinio karo metais vykusius antskrydžius į Kionigsbergą iki šiol laiko išskirtinėmis operacijomis. Prisimenama, kad bombonešiams atsikridus dažnai būdavo žemi, tankūs debesys, lėktuvų eskadrai kartais net po 20 minučių reikėjo deginti brangų kurą, kol vedantysis lėktuvas rasdavo prošvaistę debesys. Be abejo, iš antskrydžių grįždavo ne visi lėktuvai.

Nuo aviacijos kariūno iki pulkininko leitenanto

Jaunystėje kariūnas Anthony nebuvo „dievo avinėlis“ – jis, kaip ir daugelis kitų jo kovos draugų, turėjo „nuodėmių“. Jo pavardė yra paminėta keliuose karinę teisę analizuojančiuose straipsniuose. Pavyzdžiui, viename jų rašoma, kad Anthony „1943 m. su savo eskadrilės tarnybos vyrais gerė svaigiuosius gėrimus ir viešai leido kitam vyrui nešioti savo skiriamuosius ženklus (V. L. – gal uniformą?)“.

Na o tokį pasakojimą apie jo kovos draugų sumanymą prisimena jo pusseserės sūnus Kęstutis Lukošius: „Antanui bešvenčiant su savo 4 bendražygiais karo pabaigą, žinodami, kad Tonis kilęs iš lietuvių, jie sugalvojo, kad reikia nuskristi į jo tėvų žemę. Visi nuėję pas savo vadą, gavo jo sutikimą, šis sutiko duoti degalų, pasiūlė pasirūpinti žemėlapiais, maršrutu ir nurodė, kad reikia gauti ten jau buvusios naujosios valdžios leidimą. Deja, nors Šaltojo karo dar nebuvo, bet rusai tokio leidimo nedavė...“

Po karo Anthony liko tarnauti JAV kariuomenėje. Į atsargą išėjo tik 1978 m., jau turėdamas pulkininko leitenanto (*lieutenant colonel*) laipsnį. Taigi, iš viso jis kariuomenėje ištarnavo 37-erius metus. Vėliau dirbo komunalinio ūkio valdyboje,

Anthony J. Granosky ir jo motinos sesuo Karolina Tytuvėnuose prieš jos mirtį – tais pčiais 1984 metais

kaip pats yra sakęs, jo profesija buvo elektrinės inžinierius. Turima duomenų, kad jis 1984 m. išlaikė inžinieriaus egzaminus. Sulaukęs jau brandaus amžiaus, savo jaunystės pomėgio – radijo sporto – nebuvo pamiršęs.

Jį labai traukė protėvių kraštas – Lietuva, tad, esant galimybei, jis čia dažnai atvykdavo. Palaikė glaudžius ryšius, kaip jis pats yra sakęs „su bombos grupės draugais“, su kuriais jį siejo bendri prisiminimai ir patirti nuotykių. Per karo pabaigos metinių minėjimus ne kartą lankėsi Didžiojoje Britanijoje, Prancūzijoje ir Olandijoje esančiose aviacijos bazėse, kuriose tarnavo Antrojo pasaulinio karo metais.

Šeima

Anthony J. Granosky (Antanas Granauskas) gimė 1918 m. JAV Kanzas Sityje (angl. *Kansas City*) gyvenusių išeivių iš Žemaitijos Antano Granausko (1884–1965) ir Onos Drukteintės (1889–1990) šeimoje. Jo tėvas Antanas Granauskas buvo kilęs iš Lyduvėnų krašto (Raseinių r.) – gimė tarp Tytuvėnų miškų buvusio Macaičių kaimo valstiečių šeimoje, kurioje augo 7 vaikai. Į JAV atvyko XX a. pradžioje. Jo pavardė Kanzase buvo „suamerikoninta“ ir tapo Granosky (tokią čia daugiausiai turėjo žydų tautybės žmonės). Kartu su juo į JAV atvyko dar ir du jo broliai bei sesuo. Čikagoje brolis Dominykas mirė jaunas, dar nesukūręs savo šeimos, sesuo Elžbieta išteikėjo už lietuvio Jono Poškaus,

(Nukelta į 34 p.)

Granauskų šeima. Stovi (š kairės) Benediktas, Antanas, Stasė. Sėdi jų motina Ona. Kanzas Sitis

o brolio Kasparo pėdsakai nežinia kur pradingo...

Anthony tėvas Antanas Granauskas vykti laimės ieškoti į Ameriką nutarė po to, kai jo tėvas Adomas Granauskas žiemą buvo rastas nužudytas savo rogėse miške, o jo žmona (Antano motina) Ona Armoškaitė-Granauskienė liko našlė su 7 vaikais.

Anthony mama O. Drukteinytė-Granauskienė (1889–1990) gimė Šarkuose, netoli Šilalės, 11 vaikų šeimoje. Jos tėvai Simonas Drukteinis ir Paulina Šimkevičiūtė buvo smulkieji bajorai. Jie savo žemės neturėjo, tad kaip pusininkai ją nuomodavo iš kitų. Jie buvo tautiškai nusiteikę lietuvybės puoselėtojai. Už savo vaikų mokymą iš lietuviškų elementorių caro valdininkai jiems abiem buvo skyrę baudų ir kuriam tai laikui uždarę į kalėjimą-daboklę.

Kai Simonas susirgo vėžiu ir 1909 m. mirė (amžinam poilsiui atgulė Šilalėje), Paulina su keliais mažesniais vaikais persikėlė gyventi į netoli Pašiaušės (Kelmės r.) buvusį Meižių kaimą, kur

Anthony J. Granosky (viduryje) su savo pusseserėmis ir pusbroliu Gurių soduose prie Vilniaus per pirmąją savo viešnagę Lietuvoje. 1984 m.

gyveno jos sesuo Konstancija (ji čia buvo įsikūrusi po to, kai Raseiniuose nušovė jai simpatizavusį Rubinavo dvarininką E. Povstanskį, pas kurį ji tarnavo ekonomė). Vėliau Konstancijai teko ištekti toli nuo savo gimtųjų vietų už Danieliaus Radavičiaus. Kai šis neilgai trukus mirė, ji iškėjo už kito bajoro – Zigmanto Tolučio.

Ona Drukteinytė kartu su broliais Leonu ir Antanu bei seserimi Sofija įsigiję bilietus į laivą, iš Šilalės pėsti apie 80 kilometrų buvo nuėję atsisveikinti su motina bei kitais broliais ir seserimis.

Žemaičiai Antanas Granauskas ir Ona Drukteinytė susipažino JAV ir pamilo vienas kitą. Jų vestuvės įvyko Kanzase 1916 m. kovo mėnesį (santuokos įrašė pažymėta, kad sutuoktinis yra Antone Grnowski). Ona ir Antanas susilaukė dviejų sūnų – Anthony John (Antano Jono 1918–2004) ir Benedict Felix (Benedikto Felikso 1927–2004) – bei dukros Stellos (Stasės, 1922–2019).

Anthony brolis Benedict Felix (jis vadintas Benny) buvo jaunesnis. Jis taip pat yra įtrauktas į Antrojo pasaulinio karo veteranų sąrašus, nors į kariuomenę buvo pašauktas tik 1946 m. gegužės 24 dieną. Prieš armiją jis metus laiko mokėsi koledže, dirbo skardininku, metalo apdirbėju o metus laiko ištarnavęs armijoje keletą metų gyveno Kalifornijoje, vėliau grįžo į Kanzasą, kur apie 20 metų dirbo bankininkystės srityje, o vėliau 10 metų – mokesčių tarnyboje IRS (Vidaus pajamų tarnyba).

Broliai mirė vienas po kito Kanzas Sityje: Benedict Felix – 2004 m. spalio 18 d., o Anthony – tais pačiais metais po mėnesio, t. y. lapkričio 28 d. (sekmadienį), eidamas 87-uosius savo gyvenimo metus.

Anthony su airio ir indėnės šeimoje gimusia savo gyvenimo drauge La Verne (tariama *Lavern*) palikuonių neturėjo. Kai La Verne mirė, iš gyvų jų namuose liko tik šuniukas Rusty...

Anthony, sulaukęs savo gyvenimo rudens, buvo aktyvus šv. Juozapo / šv. Benedikto katalikų bažnyčios narys.

Urnos su Anthony, Benedict Felix ir jų sesers Stellos palaikais yra palaidotos Kanzas Sičio Kalvarijos kalno (*Mount Calvary*) kapinėse. Šalia namų, kuriuose iki savo mirties gyveno jų tėvai, jau prieš 40 metų iki jų mirties buvo įsikūrę juodaodžiai ir meksikiečiai, o dabar čia ir toliau esančiame visai kitame kvartale, jo 7-ojoje Pietinėje gatvėje buvusiam Anthony name gyvena ispanakalbiai.

Anthony pusbroliai Drukteiniai

Atvykus jauniems Drukteiniams į Ameriką, Leonas su Ona pateko į Kanzasą, o Antanas su Sofija – į Čikagą. Čikagoje Antanas bei Sofija ir toliau turėjo Druktenių pavardę, o tie, kurie atsидūrė Kanzasė, įgavo Druten pavardę (kai kuriuose dokumentuose jų pavardė yra nurodoma ir kaip Drutten ar Drunktor); tokia pavardė dažniausiai aptinkama pas flamandus ar olandus. Dabar Kanzasė ir kitose JAV vietose gyvena daug iš Lietuvos kilusių Drukteininių (*Druten*) palikuonių.

Leonas Drukteinis (1884–1945) arba amerikietiskai Louis Drutten Kanzasė susituokė su iš Lietuvos į JAV atvykusia Julijona Slavinskaite (*Nelle Slevenski*). Jie susilaukė 6 vaikų: 2 mergaičių ir 4 berniukų. Beje, Leonas yra dalyvavęs Pirmajame pasauliniame kare (jis į JAV kariuomenę buvo pašauktas 1917 m.). Visi Leono Drukteinio sūnūs (Anthony pusbroliai) yra dalyvavę Antrajame pasauliniame kare. Jaunesnieji Bernardas ir Paulius, gimę jau tėvui grįžus iš kariuomenės, tarnavo jūrų pėstininkų korpusė, vyresnis Viktoras – techninėje armijos dalyje, o vyriausias Kazimieras yra įtrauktas į Antrojo pasaulinio karo veteranų sąrašus. Visi broliai Drukteiniai (Druten'ai) taip pat yra palaidoti Kanzasė.

Kanzas Sitis ir lietuvių bendruomenė

Kanzas Sitis – miestas Vidurio Vakarų prėriose prie Kanzaso ir Misūrio upių santakos. Didesnioji šio miesto dalis priklauso Misūrio, o likusioji – Kanzaso valstijai. XIX a. pabaigoje čia prie upės ir geležinkelio buvo įkurtos didžiulės skerdyklos (savo dydžiu jos nusileido tik toms, kurios veikė Čikagoje). Tai paskatino ekonomikos vystymąsi mieste, o tuo pačiu ir imigraciją.

1895 m. Kanzas Sityje gyveno tik 45 lietuviai. Jie tada nebuvo tokie organizuoti kaip savo parapiją turėję lenkai. Lietuviai katalikai bažnyčioje meldavosi kartu su lenkais, kroatais ir slovakais. Einant metams lietuvių mieste įsikūrė daugiau – XX a. pr. čia jau gyveno apie 50 lietuvių šėimų. Didžioji jų dalis spietėsi viename kvartale. 1905 m. jų įkurtai nedidelei Šv. Kazimiero draugijai 1912 m. pavyko iš baptistų nupirkti nenaudojamą nedidelę bažnytelę ir ją suremontuoti. Taip atsirado Kanzas Sičio lietuvių Šv. Kazimiero bažnyčia. 1913 m. lapkričio mėnesį joje jau buvo aukojamos pirmosios šv. Mišios. Bažnyčia buvo, o lietuvių kunigų dažnai trūko.

Anthony J. Granosky namas Kanzas Sičio 7-ojoje Pietinėje gatvėje

XX a. pirmaisiais dešimtmečiais minėtame miesto kvartale gyvenę lietuviai nebuvo turtingi, tačiau jie sutelkė jėgas ir prie Šv. Kazimiero bažnyčios po kurio laiko pastatė priestatą, skirtą lietuviškai parapijinei mokyklai, o 1921 m. padėjo kertinį akmenį planuojamai pastatyti naujai bažnyčiai ir pradėjo rinkti lėšas jos statybai.

1947 m. Šv. Kazimiero parapijai priklausė 150 parapijiečių (67 šėimos), tačiau vyskupas nepritarė etniniu pagrindu veikiančioms bažnyčioms ir lietuvių bei slovakų parapijas sujungė. Po to lietuvių bažnyčia buvo uždaryta, nugriauta ir nuo to laiko toje vietoje iki šiol tebėra tuščias sklypas.

Gal dėl to, kad tuo metu Kanzas Sityje nebuvo lietuvių bažnyčios ar tautinių organizacijų, po Antrojo pasaulinio karo čia neatvyko lietuvių pabėgėlių, tik 1980 m. birželio mėnesį 40 jau anglakalbių lietuvių palikuonių, neturėdami kitur jų veiklai reikalingų patalpų, Kanzas Sityje įkūrė Amerikos Lietuvių (LOA – *Lithuanians of America*) klubą, kuris leido dvimėnesinį laikraštį „Varpas“.

Vienas pagrindinių lietuviško judėjimo Kanzas Sityje atsikūrimo organizatorių kartu su pusbroliais Žemaičiais (*Zemites*), o taip pat pirmasis šio klubo prezidentas buvo šio straipsnio herojus – Anthony Granosky (Antanas Granauskas). 1980 m. rugsėjo mėnesį miesto merui paskelbus „Lietuvių dieną“, į miesto parką susirinko pusė tūkstančio žmonių, o kitamet lietuviškame renginyje, kuriame dalyvavo ir kaimyninio Omahos miesto meno kolektyvai, buvo 4 500 dalyvių. Netrukus Kanzas Sityje pradėjo veikti šokių kolektyvas „Aidas“, dalyvaudavęs JAV organizuojamose lietuviškose šventėse.

(Nukelta į 36 p.)

Anthony Granosky automobilio numeris Kanzase buvo atpažįstamas visų vietinių lietuvių palikuonių

1992 m. Kryžių kalne pastatytas šeimos atminimo kryžius, o apačioje – tik jo lentelė po 30 metų (lentelę nufotografavo K. Lukošius 2022 m. lapkričio mėnesį)

Kanzas Sičio lietuvių bendruomenei pavyko su-sigražinti nugriautos Šv. Kazimiero bažnyčios varpą, kuris buvo perduotas kitai bažnyčiai. Varpas, ant kurio šono yra išlietus jam pinigus aukojusių lietuvių pavardės, buvo perkeltas į Vajandoto apygardos mu-ziejų ir čia eksponuojamas prie įėjimo. Ant jo šono yra ir vieno iš bažnyčios įkūrėjų – Antano Granoskio (Granausko), t. y. Anthony Granosky tėvo pavardė.

1988 m. daugiataučiam Kanzas Sičio miesto Strauberi Hil (*Strawberry Hill* – liet. *Braškių kal-vos*) rajone, buvusiam kroačių vienuolių vadovau-jamos našlaičių prieglaudos pastate, buvo įkurtas Etninių kultūrų muziejus. Vienoje iš vienuolių celių yra „Lietuvių kambarys“, prie kurio įrengimo tauto-dailės ir meno kūriniams, Lietuvos simboliais daug prisidėjo ir Anthony, kurio dėka net iki šiol mu-ziejuje vyksta tokie lietuvių klubo renginiai, kaip Ne-priklausomybės dienos bei Kūčių minėjimai.

Anthony (Antanas, Tonis)

J. Granosky (Granauskas) ir Lietuva

Anthony Granosky Tonio arba Antano vardu buvo žinomas tarp Kanzas bei daugelio kitų JAV gyvenusių lietuvių. Jo automobilio numeris buvo „ANTANAS“. Tarnaudamas armijoje jis neturėjo galimybių kalbėti lietuviškai, tačiau išėjęs į atsargą su lietuviais bendraudavo lietuvių kalba, gilino savo lietuvių kalbos žinias. Jis gerai kalbėjo lietuviškai, neblogai lietuvių kalba ir rašė. Jo žodyne buvo daug dar vaikystėje iš tėvų išmoktų senoviškų žemaitiškų žodžių. Jis prenumeruodavo ir remdavo lietuvių ir anglų kalbomis leidžiamą žurnalą „Lithuanian days – Lietuvių dienos“, užsienio lietuvių laikraštį „Draugas“. Nemažai aukų skirdavo ir kitiems reika-lams. Likus keliems mėnesiams iki mirties jis pabai-gė parengti visų lietuvių šeimų, gyvenusių Kanzase, jo apylinkėse ir įkūrusių Šv. Kazimiero bažnyčią, iš-samų sąrašą, kuris dabar eksponuojamas minėtame Etninių kultūrų muziejaus „Lietuvių kambaryje“.

Anthony labai traukė protėvių kraštas, tad jis pa-lyginti gana dažnai čia atvykdavo. Sovietiniais laikais iš KGB prižiūrimo užsienio turistų „Gintaro“ viešbu-čio, veikusio Vilniuje prie geležinkelio stoties, kartais jis mėgdavo bent porą stotelių pavažiuoti troleibusu. Tai jam būdavo nuotykis, nes Kanzas Sityje trolei-busų nebūdavo. Svečiuodamasis Lietuvoje savo tėvų gimtąsias vietas Žemaitijoje (Lyduvėnus, Šilalę ir kt.) aplankydavo to neviešindamas – pusiau slapta.

Nuotraukos iš autoriaus asmeninio albumo

Linksmieji dialogai ir žaismingi situaciniai pasakymai

Surinko, sklaidai parengė
Regina BLIŪDŽIUVIENĖ

Regina Bliūdžiuvienė – Lietuvos pedagogė, poetė, tautosakininkė. Gimė 1948 m. Šilalės rajono Gulbių kaime. Gyvena Taragės rajono Žygaičių kaime.

1. – Ačiū.
– Pasidiek unt pakračiu.
2. – Ačiū.
– Pabučiūk pečiu.
3. – Labas.
– Ėk pri babas.
4. – Laba diena.
– Su vištiena.
5. – Laba dīna.
– Buoba vīna.
6. – Kas?
– Kas kas, tas i les.
7. – Ėk šėkti.
– A tu atėsi pasitėkti?
8. – Nanuoru.
– Na diel nuora, ali diel sveikatas.
9. – A rūp?
– Jie krūpā – srūbk. Vuo jie naskani, droskas isidiek.
10. – Kas saki?
– Išspruogtaki.
11. – Kas saki?
– Višta rudaki.
12. – Vėsa gera (*viso gero*).
– Iš puo kera.
13. – Parnešk pīraga (*parnešk lauktuvų*).
– Jie pakibs puo naga, parnešu.
14. – Kāp smėrd.
– Smarvi na karvi, nanudors.
15. – Mīgs (*arba tinginys*) jam (*ima*).
– Nėk, nagraži pavardie.

16. – Tāp dronsē vīna ēni i mēška, a nabijē vėl-
ka susitėkti?
– Vīns vilks napavėlks, pėnki šeši nasutėlps.
17. – Diedi, juk čia aš.
– Diedi na diedi – lėpk iš grūšis.
18. Tas diedi na vīna nuriedī.
19. Kuo siunti? A dviestinuoji junti?
20. Ėk i Šikočiu dauba pastarnuoku rauti.
21. Nuosis pasiklausk, akis paruodīs (*kai ko nors ieško ir neranda*).
22. Kucī jūdāsīs baltuoji (*kai gautą įsakymą vaikas persako kitam, o ne pats vykdo*).
23. A vīna kaula esi, ka nasusėriti?
24. A pėlvi kaula turi, ka nasusėlinki?
25. Šuori, kap sau nuori.
26. Valgīk (jiesk) su dūna, napamesi kūna.
27. Jimk miesuos. Dūnas i ubagās ēdams gausi.
28. Jie nuori miesuos, ėk pri vėlka.
29. Puondīvati, puondīvati, miečiuok savūsūs, na munūsūs – guodžiama pargriuvusį vaiką.
30. A kiauli žindā, ka tuoks morzins (murins)?
31. Pataikē (patruopijē) unt patīs papijuojima (*atėjai per patį valgymą, kai visi prie valgio palinkę*).
32. – Sieskis, stats da pamalūsi.
– Aš teisībīs navaliuoju pasakuoti, kon čia bamalūsi.
33. – Ka?
– A vakar šikā?
– Šikau i tau palikau.
34. – Vakars tavīs iškuoji.
– Kas?
– Žvėrbliis puo karvašūdi (*taip erzinaisi vaikai*).
35. – Kāp aš tau atsidiekavuosu?
– Geruo vītuo apšnekiesi.
36. – Vėlni, a turi dūši?
– Umhu (*taip monologu pašiepiamas žmogus, kuris užuot atsakęs „taip“ arba „ne“ tik neaiškiai sumurma*).
37. – Bapėgu mažam žmuogū, darbā pagal žemi. Narėk dasiristi.
– Naje, tik kėnsus su sobini daužīti.
38. – Reikieje gerā ibraukti i kišeni, kitāp būtu šnekiejis.
– Iš kor tū braukamūju pajimsu?
39. – A tuoli vākars?
– Su ronka nadasīksi.
40. – Mama, i muni veskis (*prašosi eiti kartu*).

(Nukelta į 38 p.)

- Vesūs. A šniūroka turi?
41. – Tujau līs.
- Jie lins, gaus par nuosi (*žodžių žaismas lyti ir lįsti*).
42. – Kur ėni?
- I Šikočiu dauba pastarnuoku rauti.
43. – Kor ėni?
- Gvalta unt trijų dīnū šaukti.
44. – Užteks.
- Šunī užteks, vuo žmuogū kīk rēk.
45. – Dūna atšuoka.
- Gerā ka atšuoka, vuo naprašuoka (*žodžių žaismas: atšokti – kai duonos pluta atsiknoja nuo minkštimo ir atšokti – atbėgti, ateiti*).
46. – Naturu čiesa.
- Aš turu du, galiu vīna paskuolīti.
47. – Tinginī, tinginī, te kiaušėni.
- A nulupts?
- Ne.
- Mesk par tuora.
48. I tu kap žīds. Žiūr i sauli i klaus: „Ui, ar aukš-tā sauli, a tuolī vakars?“
49. Poikē, poikē. Jūkses zoikē (*gražiai, puikiai padarei ar pasipuošei; taikoma vaikams*).
50. Pabučiūk kur šnipšt i kukū, i agurkā maska-tū (*sako, kai supyksta ir pritrūksta žodžių*).
51. Pabučiūk kor nasutenk.
52. – Paskutiniū paršeliū paps pri sobinis (*sako-ma, kai kas nors, dažniausiai vaikas, prie stalo ateina paskutinis, reiškia, kad jam liko prastesnė vieta*).
53. – Ali pīns saldesnis (*taip sakoma, kai kas nors paguodžia, o jei žodis buvo taikomas suaugu-siam, jis pats atsako*).
54. – Mama, nuoru valgīti.
- I tu kap gaidīs: paršuoka par tuora i viel les. Juk kon tik nu stala, i viel grumbās. Arba: Bene vīna gruoba esi kap vėlks. Nasenē valgē i jau išalkā.
55. – Sieskēs. Taupīk (arba: čiedīk) kuojis senatvė (*taip senesnį žmogų kviečiama atsisėsti*).
56. – Sieskēs. Taupīk kuojis žanatvė. Prisistuo-viesi káp vinčiavuos.
57. – Mama, muni vaikē kibin.
- Vuo kon dara?
- Su kumelšūdės miečiuo.
58. – Vākā, rui. Pri stala kap bažnīčiuo (*reiškia, rimtis, tyla, susikaupimas turi būti*).
- Vuo káp bažnīčiuo?
- Kap dungū.
- Vuo káp dungū?
- Vuo dungū kap unt žemis. Juk puoterius kalbat.
- Tā kam tas dongus? Būkem unt žemis.
- A nanutilsit, paršėlē. Jieskit, kon puo nuosis torat.
59. *Jei vaikinai nuskriaudė merginą ir paliko ją nėsčią, o atsakomybės vengia, jo situaciją aptaria taip:*
- Katras arklīs avižū najied.
- Tada jiedi, dabā tažvėngi.
60. – Kāp aš tau atsiruokūsu už ton gera?
- Dvari dīnuom atidėrbsi.
61. – Navaliuoju (*t. y. nepajėgiu, negaliu*).
- Na valiuk, vuo dėrbk (*tai žodžių žaismas: valioti – pajėgti ir valioti – volioti, ritinėti*).
62. – Napaslenku (*tai yra, tingiu ką nors daryti*).
- Naslink, pėlva pasirakštensi. Geriau ėk (*tai žodžių žaismas: paslinkti – galėti, netingėti ir slink-ti– šliaužti pilvu*).
63. – Jau mona kuojis nab vėsas. Ėnu ir vėrstu kas bėški.
64. – Je, seniau liūb sakīs: „Škac, paršuoksu“, vuo dabā: „Škac, apvėrsu“.
65. – Vaje, vaje.
- Vuo kuo eję (*taip atsiliepiama į atsidusimą, lyg paguodžiama, lyg pajuokaujama*).
66. – Tėti, zirzink bėti (*taip vaikas prašo tėvą pa-žaisti su juo: prikišus lūpas prie jo veiduko, paprunkš-ti, lyg bitė zyztų*).
67. – Nuoru valgīti.
- Jiesti na šėkti, gali pakintieti.
68. – Malūji.
- Aš malūju – savi vadūju, vuo ka tu vagi, kor dedi?
- Aš navagu.
- Vuo aš namalūju.
69. – Vākā vanagā, kor i tieva pinigā?
- Luovuo puo puoduškas.
70. – Šimet bolbis baisė mažas.
- I mažas kaulu nator. Ka tik tuokiū būtu.
71. – Nieka mon nabsaki. Čiaupuos kap katie, pelenus prišėkusi.
- I kon basakīs, ka teisībi akis bada.
- Je je, dor kap su pėrštās.
72. – Senē babuvā užėjusi. Tā káp baštimūji?
- Kon tēn baštimūsi, ka smertis aplie sobini ūsta.
73. – Ons gers žmuogus.
- Je, je, pruo mīgtonti gali praėti. Arba: Pruo mīgtonti gali par trīs mieterius praėti; pruo mīg-tonti su lazda gali praėti.
74. – Ve, kuoks gers sūris pavīka.
- Nie kond, nie spēr. A ne?

Frazeologizmai, vaizdingi posakiai, palyginimai

Surinko ir sklaidai parengė
Regina BLIŪDŽIUVIENĖ

- **Abidī kap šoni** – bara, keikia, uja vaiką ar silpnesnį, lėtesnį žmogų.
- **Abodu anī tuokī.** Parsverk par tuora, ligė svers – vienodo proto, kvaili, viens kito verti.
- **Abraka uždėrbsi – kepala pradėrbsi** – bus mažai naudos, daugiau nuostolių („troto“).
- **A borna, a rūra – ta pati skūra** – negėdinga, nėra ko gėdytis.
- **A ilgā šunī dešra?** – netiesioginis klausimas, taip teigiama, kad neilgai saugojai, ką gera buvai gavęs, įsigijęs.
- **A čia riekti, a nariiekti už ton popu rieti?** – seniau ponai samdydavo moteriškę, kad per laidotuves žmonės verktų. Posakis, matyt, į mūsų kraštą yra atklydęs, gal iš kokios nors dainos išbyrėjęs. Kartais taip garsiai pati sau moteriškę pajuokauja, kai nežino, ar griebtis ko, ar iš viso jokio darbo nesiimti.
- **A daug tuokiū dorniu i pūra telp?** – esi (yra) išskirtinis durnius, visai kvailas, tokių mažai terasi.
- **Aiškin, kap Žutauts viščiukams** – t. y. beprasmiškai aiškina neklausantiems, nesuprantantiems.
- **Akis rėk i subinie turieti** – reikia būti apdairiam, akylam.
- **Ākis lip un(t) kaktas** – sunkiai dirba.
- **Ākis na dūbis** – reikia turėti gėdos jausmą, susiprasti.
- **Ākis mata, ali šėrdis nabvala** – privalgiau, nebetelpa, nors akys ir gundo.
- **Akis užsirėšti** – prisidaryti gėdos.
- **Akis užsišėkti** – prisidaryti gėdos.
- **Ākis kap bumbuolā** – iškilios akys, apvalios, išsprogusios.
- **Ākis kap žarėjis, tik žarirai, žarirai** – labai smalsaujama; labai knieti pamatyti, išgirsti, sužinoti.
- **Ākis už pėlva didesnis** – sakoma, kai net ir privalgęs dar nori, nes akys gundo arba kai įsidedi valgio daugiau, negu pajėgi suvalgyti.
- **Akis na pėzi** – gali primerkti – taip „paguodžiama“, jei kas dejuoja, kad į akis dulka, kad kažkas į akį įkrito.
- **Akiū pasiklausk, nuosi paruodis** – taip patariama, jei ieškai ir nerandi kokio daikto.
- **Akurat, ka i rūra trat** – tai žodžių žaismas, reiškia *tikrai, iš tiesų*.
- **Anā a riekti, a mīžti** – tas pats. Arba: **Anā riekti ēn kap mīžti**;
- **Anā riekti kap mon mīžti** – ji greita verkti, lieja ašaras be didelio reikalo.
- **Anam jūks, vuo mon nie kuo nie išsivīpti** – nejuokinga.
- **A namatē kiaulis su skumbaliukās** – sakoma tam, kas praeina nepasisveikinęs, dažniausiai taikoma vaikams.
- **Ankstībuoja (arba: unkstībuoja) varneli don-tis rakinie, vielībuoja akis (arba: akikis) krapš-tinie** – anksti atsikėlęs jau ir darbus padarei, ir pavalgyti spėji. O miegalius dar vos prasimerkia.
- **Apgauti pėlva** – šiek tiek užvalgyti, šio to užkrimsti, kad pilvas negurgėtų.
- **Apsistuok lig skanumi** – laiku baigti, turėti saiką; net jeigu ir skanu, jeigu dar vis nori daugiau.
- **Apsidirbau kap mīliausis (Mīliauskis) su paršu** – viską susitvarkiau, baigiau darbus.
- **A durnruopiu apsijiedē?** – elgiesi neprotingai.
- **A dōrns, a najiedis** – neprotingai elgiasi, nusišneka.
- **A kiaurā žēmi i prarēji** – negaliu rasti ko nors.
- **A i žemi prasmēga** – nerandu, prapuolė.
- **A ilgā šunī dešra.** Arba: **A ilgā šunī dešra? Tik kapt i nabie** – sakoma tada, kai kas nors nemo-ka naudotis geru, nauju daiktu, greitai sugadina, sunaudoja.
- **A rūra nīžt, ka nanusiedi? Musiet senē mošti bagavā** (vaikui taikoma).
- **A sens, a mažas** – vīna pruota.
- **A šūds skīlies narond** – kodėl nerimsti, nepasėdi vietoje (sakoma vaikui).
- **Ar anam sakā, a sīnā** – jokios reakcijos, neklauso.
- **Arklīs un keturiū kuoju paslist, vuo žmogus su vīnu ližuviu, tā ni dīvu nie** – žmogus nesuvaldo liežuvio, apsirinka kalbėdamas, suklumpa kalboje.
- **Arklīs tagalvuoja, anuo galva didesni** – taip patariama, kai žmogus pasiguodžia, kad ne-

(Nukelta į 40 p.)

- bežino ką galvoti, neberanda išeities.
- **Arkli subinie nė kuo bolbis mirkīti** – arklio nereikia gailėti, jis turi dirbti.
 - **Apmuovi kap su maišu** – apgavo.
 - **Apsisklėdusi (apsikruovusi) knīnguom kap Skinderi nabaštiks** – XX a. pirmoje pusėje Požerėje klebonavo Antanas Skinderis, rašęs ir leidęs švietėjiškas knygeles.
 - **Apsikruovusi skorlės kap Marcijuona** – kaime vaikštinėjo tokia pavargėlė Marcijona, apsiraišiojusi skudurėliais, skaromis – viską ant savęs kraudavo.
 - **Apšėka i apmaliavuoji** – labai paniekino, pažemino.
 - **Arī i arī kap šonis** – pykstasi, riejasi.
 - **A sakā, a šiki** – tavo žodis nieko nereiškia, niekas nepaiso tavęs.
 - **Atneši i dontis isikondis** – nuolankiai atneši, būsi priverstas nusižeminti.
 - **Atsietka siedieti** – veltui sėdėti, gaišti laiką ir gaišinti kitą.
 - **A velni subinie i buvā?** – sakoma, kai kas neatsiliepė ieškomas, ilgai kažkur užgaišo, pan.
 - **A vel'ns tavi už ližōvi trauk** – šneki niekus, pasakei, ko nereikėtų sakyti, pan.
 - **A vel'ns mīta kruš i sobini** – kodėl taip skubi, skubini kitus.
 - **A vel'ns i pakusiji?** – sugundė.
 - **A vel'ns tau mīta un(t) galvuos taša?** – kas gi tavo skubina, beprotiškai neskubėk.
 - **A (arba: musiet) vel'ns un vuožkos anon (arba: tavi) i dērbis** – taip sakoma apie labai blogą žmogų.
 - **A i velni sobini i nukišau?** – nerandu, kur padėjau.
 - **A vel'ns apstuoji?** – žmogus labai blogai elgiasi, lyg velnio apsėstas.
 - **A i kakta, a par kakta** – tas pats jūds – vis tiek skauda, kaip bepadarysi, vis tiek nuostolis.
 - **A vel'ns ūdega užkēša?** Arba: **Musiet vel'ns ūdega užkēša** – nematau, nerandu, nors labai ieškau.
 - **A iš velni gerklies ištraukē; a velni gerklie bovis; a iš velni sōbinis ištraukē tuoki suglōmžīta** – labai suglamžytas drabužis.
 - **Apsikabiniejis merguom kap terbuom** – mergininkas, turi daug mergų.
 - **Apsikruovē skurlės kap Marcijuona** – nevisprote kaimo moteriškė, kuri rinko skudurėlius ir nešiojosi, rišo juos sau ant kojų, gobėsi ant galvos, kišo į užantį. Buvo dar keletas palyginimų su Marcijona, pvz.: valkiojasi kaip Marcijona; nesėdėk kaip Marcijona; kt.
 - **Apsirikims na vagīsti, apsišikims na kiaulīsti** – nėra smerktinas, tai ne nusikaltimas.
 - **Apsirikims na šikims** – apsirikimas yra mažesnė gėda, mažiau smerktina, pateisinama.
 - **Apsauguok, Dievi, nu kumelis spirunčiuos i buobas tratunčiuos** – kaip kumelę bešnekinsi, beglostysi, ji vis tiek spardysis, o boba vis tratės, vis neįtiksi.
 - **Apsklėdusi plaukās kap laumi** – nesusišukavusi, išsidarikiusiais plaukais.
 - **Atbulās rātās tuoli navažiūsi** – jei šeimoje nesutariama; jei kažkas daroma ne kaip priimta; jei šeimoje komanduoja ir viską tvarko moteris, ne vyras.
 - **Atidūk velniū. Arba: Tapasijemi vel'ns, Musiet vel'ns pasijiami už sena skuola** – sakoma apie netikusį žmogų, nudėvėtą daiktą, negrąžintą skolą, apie pražuvusį, pamestą daiktą.
 - **Atmuonīti tūm pačiu** – atlyginti taip, kaip tau padarė.
 - **Atrīkta rīkie i atrīkta** – kaip riekė atriekta nuo kepalo, taip ištekėjusi duktė turi turėti savo gyvenimą.
 - **Aug na didin, ali atbulin.** Kiti variantai: **Aug didin, ali en atbulin; Jū didin, jū atbulin** – augdamas vaikas ima neklausyti tėvų, blogai elgtis.
 - **Augis, augis ir iš pruota išaugis** – kad ir didelį, suaugęs, bet elgiasi neprotingai.
 - **Ausū naluzgēn** – nejudina ausų, nesistengia, nesirūpina.
 - **Aušť dīna – aušť naujīna.** Arba: **Aušť dīna – aušť dīnā naujīna** – kiekviena diena atneša naujieną.
 - **Avina mīžuoklis** – niekalas, niekam tikęs žmogus.
 - **Avīs planetuo gēmis: jam biedas i nukerp kap āvi** – taip kalbama apie žmogų, kurį persekioja nelaimės, kuris negali prasigyventi. Taikoma ir sau pačiam.
 - **A vel'ns unt vuožkuos tavi dērba?** – sakoma apie blogai besielgiantį žmogų; kartais taip šaukiama net ant savo vaiko.

- **A vīna kaula esi, ka nasusilėnki** – tingi pasilenkti.
- **A žėna penokšli, kuo žīmėni žvīg** – penima kiaulė visada priėdusi, taip turtingas žmogus nesupranta, kodėl vargšas dejuoja.
- **Bads i gelži lauž** – iš bado žmogus gali visko padaryti, ryžtasi bet kam.
- **Ba pričinas i dūmā iš kamina narūkst** – be priežasties nieko nėra, viskam yra priežastis.
- **Ba grieka, ba nieka** – tai, ką sakau, yra teisybė, nemeluojau.
- **Ba čiesa gėltini najims.** Arba: **Najims gėltini nasava vaika ba laika.**
- **Baguotam i vel'ns i kuoši šik, vuo biednam ir i potra mīž.** Arba: **Baguotam i vel'ns i kuoši išik, vuo biednam ir iškabėn; Baguotam i vel'ns i kuoši šik, vuo biednam ir i potra primīž; Baguotam i vel'ns i kuoši šik** – neturtingam niekas nepadeda, jam vis nesiseka; turtingam viskas sekasi, viskas išeina į gera.
- **Balsas girdieti** – žmuogaus namatīti – sakoma, kai vaikas įsikiša į suaugusiųjų kalbą.
- **Bapėgu sirgti, ka ī kas šuokinie** – jei kas nors slaugo, už tave darbuojasi. O jei ne, tai iš paskutinių jėgų eini.
- **Bapėgu dejūti, ka ī kas gūdžiuo.**
- **Bapėgu šastītis, kuol iš tieva kišenis** – sakoma apie tą, kuris išlaidauja pats neužsidirbęs, švaisto tėvo gerą.
- **Ba ronku palėkti** – nuvarginti rankas, pačiam pavargti nuo sunkaus darbo, nebepakelti rankų.
- **Beni su žīdu mīguojė** – drabužis išvirkščiai apsisvilktas, skarelė užsirišta trumpuoju kampu ant viršaus, kt.
- **Bieda radus, bieda pametus** – ir taip, ir taip negerai.
- **Bieda žmuogu nupraus i ba muila** – nelaimė nuskurdina, palieka nuogą, beturtį.
- **Biedas žmuogu jam i nukelnie** – nelaimės nuskurdina, suvargina, gali net be kėlnių palikti, taip nusigyventi.
- **Biedas, vargā, atsigolis basižargā** – taip ironizuojamos savo pačių bėdos ar pasišaipoma iš perdetai besiskundžiančio, dejuojančio žmogaus.
- **Biedas, vargā vis tā mergā, ka ba vīra vākū ira** – ironizuojamos, sumenkinamos bėdos.
- **Bieda vištā, na žmuogū: nator par kor nusi-mīžti** – žmogus randa išeitį, jam nėra ko dejuoti.
- **Bieduo krėtis** – patekęs į nelaimę, turintis bėdą, atsidūręs sunkioje situacijoje.
- **Biednam žmuogū i križius medėnis** – nėra lygybės.
- **Bibi i āki i tabuokas paki** – tai vyrų tarpusavio pajuokavimas arba gali būti labai grubus pasakymas, kad blogam žmogui nieko gero negalima duoti, paskolinti, tokiam tik b..... Nesu girdėjusi, kad šį posakį vartotų moteris.
- **Bijuok vīnkīmi šunīs i viūtorti vāka** (arba: *sū-naus*) – abu pikti, žmogui pavojingi: vienkieno šuo nematęs svetimų žmonių, nepripratęs, puola aršiai, o vienturtis vaikas išlepintas, savanaudis, nemoka kito atjausti.
- **Biesas** (arba: *biedelis, bronts*) **ūdega užkėša** – nerandu kažko, nematau.
- **Blizg kap katina kiaušė** – dažniausiai sakoma apie nublizgintus batus, apie akis.
- **Bliaun kap veršis** – labai verkia vaikas, nenuraminamas.
- **Bluogs padiejims – velniū pragierims** – blogai padėjęs daiktą, jį prarasi, dėl to imsi keiktis ir tuo džiuginsi velnią.
- **Blūdnavis užėji** – kažko supyko, nerimsta.
- **Bomb kap obags, krūpas pabieris.**
- **Brazd kap vel'ns kaulinīčiuo** (arba: *puo kaulinīči*).
- **Buoba ī dorna: vīrs gal atėti devīniū buobu skūras unt ronkas užsimetis, vuo dešimtuoji vis tīk ės** – tekės ir už blogo vyro, manys, kad ji geresnė už kitas ir vyrą pakeis.
- **Buoba tik du sikius būn žmuogus: ka rada pīedas, saka, vuo, žmuogus nuvėjis – vuo gal tin buoba bova. I, ka rond žmuogšūdi, saka, žmuogus pašėkis. Vuo gal buoba pastrulniji.**
- **Buoba kap truoba, sobini kap daržinie** (arba: *kap daržingalis*) – stora, stambi boba.
- **Būsma kuol supūsma** – ilgai būsim, užtruksim, ilgai svečiuosimės.
- **Būs pagrabs – būs pajiedėni** – taip nepiktai pasišaipoma iš savo sunegalavimo ar kito žmogaus ligos.
- **Ciels kelmuks** – nenaudėlis, tikras velniūkštis.
- **Ciels kolius** – nenaudėlius, negerai kažką padaręs. Tai „sūresnis“ pasakymas, negu minint kelmuką (*kulė* – vyrų lytinis organas,

(Nukelta į 42 p.)

- dar kasdieninėje kalboje pavadinamas *tūzė*).
- **Ciekauniuoji Zuosi** – asmenvardis rodo buvus tokią Zosę. Kartais pasakoma kaip palyginimą: **I tu kap ciekauniuoji Zuosi.**
 - **Čia pat šnek, čia pat atšnek** – nepatikimos kalbos žmogus, šneka ir nejučiomis paneigia savo kalbą, išsigina savo pasakytų žodžių.
 - **Čiaupuos kap katie, pelenus prišėkusi** – gėdijasi, nebeturi ką sakyti.
 - **Čiupiniejas kap Elzi su papās** – negrabiai, lėtai dirba.
 - **Čia pašnekiejuom, čia palėksma** – kalbų, apkalbų neplatinsim, niekas nesužinos.
 - **Čež kap viežė terbuo.**
 - **Čistā unt durniaus** – visai kvailai kas nors padaryta, kvailai pasakyta.
 - **Čistā un durniaus laika** – nevertina, išjuokia, apgaudinėja;
 - **Čistā unt durniaus** – kažkas nevykusiai padaryta, kvailai kalbama.
 - **Čistā unt jūka** – kvailai, tyčia, pajuokai.
 - **Čists kap misingis** – nieko neturintis, beturtis žmogus.
 - **Darik žmuogū gera** – mislīs, ka bijė – taip atsiliepiama apie gerumo, pagalbos neįvertinantį žmogų. Daug šnekieti, mažā klausītis – tuščios, neprotingos kalbos, kurių neverta klausytis.
 - **Davōtis gerōtis** – kas duoda, visada geras.
 - **Davė i paržegnuok** – skola negrįš, atsisveikink.
 - **Davi nu širdis** – nuoširdžiai, negailėdamas, iš širdies.
 - **Davi i dribtelieji** – davė negailėdamas, davė su perviršiumi.
 - **Dedin kap gaidis vēšta** – kalbina, vilioja bernas mergą.
 - **Diedi na diedi – lipk iš grūšis** – lyg ironiškas žaismas su žodžiu *dėdė*. Yra pasakojimas, kad vaikas įsilipo į kriaušę, o dėdė piktai liepia išlipiti. Vaikas sako: „Dėdė, juk čia aš“. O tas atrėžia: „Diedi na diedi – lipk iš grūšis“. Atliepiama ir kitaip: „Tas diedi na vīna nuriedi“.
 - **Diel vīra galiek, diel svēti turiek i vēskas būs gerā** – tada esi gera vyro žmona, puiki šeiminkė; tokia moters dalia.
 - **Diel biškeli nie iš keli** – žodžių žaismas, kuriuo atsiliepiam į žodžius **biški, biškeli** (prašant ko nors nedaug, kt).
 - **Diel šūda i nieka** – dėl menkniekio, neverta dalyko. Arba vienu žodžiu pasakoma: diel šūdniekio.
 - **Dievi, dūk lītaus iš vēduri dungaus** – prašoma lietaus, bet gal tai maldos atbalsis?
 - **Dievi, dūk lītaus ba audruos un Gōlbiu suoduos** – panašu į Gulbių kaimo žmonių maldele.
 - **Dievi Dievi su stuora žievi** – rimuotas atsidūsėjimas, išlaikant dvibalsį *ie*; ironiškas, ne sakralus. Juo apibūdinama sunki situacija arba perdėtai sudramatinama, pvz., guodžiama pargriuvusį ir verkiantį vaiką. Dažnai pridedamas ir jaustukas („Ak tu, Dievi Dievi, su stuora žievi“, „Vuo tu, Dievi...“).
 - **Dieva dūts – nabžegnuokis** – jei Dievas davė, gavai progą, nieko nebelaik, naudokis.
 - **Dievs užmērša, vel'ns najam** (arba: **velniū narėk**) – ilgai gyvena, nemiršta.
 - **Didžiūsūs darbus apgruobu, vuo par mažūsūs parlipu** – taip pasakoma, kad visų darbų neįmanoma padaryti, tenka pasirinkti.
 - **Dietis i ruoda** – dėtis, kištis į kalbą, į pokalbį.
 - **Dėrb kap su papās** – dirba netinkamai.
 - **Dėrb kap jūds jautis** – labai daug, sunkiai dirba.
 - **Dėrbontis uždėrb, vuo tinginīs ir idūta pamet.**
 - **Dėrva kap kiaušini** – dirva labai gerai išpurenata, lyg išplakta.
 - **Dīna su galu** – reikia paskubėti.
 - **Dīna un peiliu, vuo nakti ba kelnium** – dieną barasi, bet naktį vis tiek meilūs, mylisi (apie šeimos santykius).
 - **Dīnga kap ūga** – pabėgo, greitai dingo, nė ženklo neliko, greitai sunaudota, suvalgyta.
 - **Dinga kap šelta vėlna** – greitai pabėgo iš konflikto, spruko.
 - **Dikā nie vel'ns kazuoka našuok** – dykai nieko negausi, už viską reikia mokėti, atsilyginti.
 - **Dikā nie arklis arkli nakasa** – reikia atsilyginti.
 - **Dikā** (arba: **lėngvė**) **gavis naivertin** – nebrangina.
 - **Dinga kap kumpars ba vondens** – prapuolė; pabėgo išsigandęs (apie žmogų), nė žymės neliko.
 - **Dontis un gėmbis pasikabinti**. Arba: **Jie nuori, dontis un gėmbis pasikabink; Gausma dontis un gėmbis pasikabinti** – nėra ko valgyti, blogi metai).
 - **Dontis naišplėksi** – liksi alkanas, pas šykštų žmogų sočiai valgyti negausi; nėra ko pavalgyti.
 - **Dorna kap avis** – kvaila, patikli.

- **Dorns par vėsa pėlva** – visiškai kvailas.
- **Dorns nasupras, prutings nieka nasakīs** – viskas bus gerai.
- **Drabužē kap lipts** (t. y. *lieptas*) – nešvarūs kaip numintas lieptas.
- **Draskuos kap katis maiši** – pykstasi, nesutaria, ko nors nepasidalija.
- **Drīnsk ir i akis līnsk** – jei laikysies pakampiais, būsi nedrąsus, nemokėsi reikalauti, nieko gero nepasieksi, liksi nustumdytas kaip paršelis nuo lovio.
- **Du grību par rību** – per daug, virš normos, ne-
taupu.
- **Du mošas, vuo trētīs puo kišenis** – naudojasi kitų nesantaika, pelnosi.
- **Dūk i sīna, ka prilēptu** – vertas baisios, žiaurios bausmės.
- **Dūk i sīna i prilēps** – rūbai tokie nešvarūs.
- **Dūk, Dievi, mažam gimti, vuo dideliam augti.**
- **Dūd kap i sīna** – negailestingai muša.
- **Dūd kap i patievi** – nesigaili, smarkiai tranko-
si, pvz., malkas kapodamas į kaladę ar į pagali stipriai tvoja.
- **Dūd užmuštinā** – labai muša, nori atsikratyti, pvz., kartais avis kurio nors ėriuko nepriima, duoda užmuštinai. Arba karvė taip spardosi, kad negali pamelžti.
- **Dūdu kepori prišēkti** – esu taip tikras savo tie-
sa; tai garantas, kad yra taip, kaip sakau.
- **Dūdu galva nukērsti** – esu tikras tuo, ką sakau; tikrai bus taip, kaip sakau.
- **Dūk vākū** (arba: *gīvuoliū*) **vali** – **pats būsi na-
valiuo** – nebesusitvarkysi, nebeklausys tavęs.
- **Dūk i dā pabučiūk** – duok ir dar prašyk, kad imtų, t. y. daryk gera ir nelauk padėkos.
- **Dūk, Dievi, sveikatas i ūkatas** – tai linkėjimas ir prašymas Dievo pagalbos, o viso kito užtenka.
- **Dūk, Dievi, sveikatas, vuo ūkatas atsiras.**
- **Dūk dorniū keli, mislīs ka bijē** – jei kvailiui nusi-
leidi, jis ima nebesiskaityti su tavimi, įgauna valią.
- **Dūk mon pakaju kuoc švėnta dīna** – atstok nuo manęs, įkyrėjai.
- **Du darbus už sīki nagali dērbti. Juk i šū, ka
šėk, naluo.**
- **Dūms i dongu rūkst** – gerai gyvena, nieko ne-
trūksta. Pasakoma ir kitaip: **Dūmā rūkst, nieka
natrūkst** – labiau taikoma rūkančiam žmogui, šiaip patraukiama per dantį.
- **Dūna ēn ī kūna, vuo putra kuojis aunas** – blo-
gai maitinama šeimyna išlaksto.
- **Dūti galva na galva** – mušti nežiūrint kur klius.
- **Dūk par nagus– kapeika nakris** – labai šykš-
tus, be reikalo kapeikos neišleidžia.
- **Dūk i klausk, a dā nuori** – labai mušti.
- **Dūd sveikatas atsiklausdams** – muša iš visų
jėgų, negailestingai.
- **Dūd kap i patievi** – labai negailstingai muša.
- **Durnam naparondīsi** – kvailas patarimo ne-
klauso.
- **Durniū i šūds už pīraga** – neprotingas žmo-
gus (arba mažas vaikas) nemoka atpažinti tikrų
vertybių, niekniekius priima už tikrus dalykus,
giriasi niekais; biednam ir niekniekiai turtas.
- **Dūsaun kap ciguoni prieš gražiuoji abruozda.**
- **Džiaugas kap gelumbies gavis** – labai džiau-
giasi kuo nors.
- **Ėnam golti, rītuo onksti kelsma kolti** – tai
žodžių žaismas, nes seniau žmonės labai anksti
keldavosi kulti javų. Dabar minėtu posakiu tik
raginama eiti miegoti.
- **Ėni i veseli – naužmēršk rīšeli** – be dovanų ir
pinigų negali eiti į vestuves.
- **Ėni natrīpčiuok, šneki namikčiuok** – daryk
aiškiai, ryžtingai.
- **Ėn kap šarončius** – eina didelis būrys, naiki-
nantis, pvz., karvių banda perėjo per vasarojų
kaip šarančius.
- **Ėn sīnuom, lintīnuom** – per daug judrus, ne-
suvaldomas, išdykęs (vaikas).
- **Ėn i stūgas** – labai plėšosi, rauda, įnirtingai gi-
nasi žodžiais.
- **Ėn kap su kuojuom** – greitai sunaudojama, at-
sargos greitai mažta.
- **Ėn kap atsiejis** – neskubėdamas, lyg didelį dar-
bą baigęs.
- **Ėn kap unt sprindžīnu** – labai energingai, pa-
sišokinėdamas, kaip ant spyruoklių.
- **Ėn galva išražėnusi** – išdidžiai, galvą iškėlusi,
lyg ragus atstačiusi, puikybės pilna.
- **Ėn kap žemi pardavis** – eina lėtai, nusiminęs.
- **Ėn pīedas skaičiūdams** – eina galvą nuleidęs.
- **Ėn kap kiauuli su kalada** – eina aukšta moteris
su mažesniu vyru.
- **Ėn kap vėngras par laukus** – tiesiog valkiojasi

(Nukelta į 44 p.)

- (lyginama su vengru – kadaise klajojusiu prekiautoju).
- **Ėn kap unt palaidinis** – labai greitai, laisvai.
 - **Ėn smorga velkins** – eina snargliuotas, suvargęs.
 - **Ėn kap kuoji unt spronda** (arba: už ausis) užsikielis – neskuba, lėtai juda.
 - **Ėn kap manarkis** – nevaldomas, nieko nežiūrėdamas, nieko nepaisydamas.
 - **Ėn** (arba: laksta) **kap drigonts** – labai judrus, turi daug jėgų ir sveikatos.
 - **Ėn kap jiezavits** – nieko nežiūrėdamas, negailistingai, beatodairiškai elgiasi.
 - **Ėn kap varijuots** – nesuvaldomas, neklausantis vaikas, paauglys.
 - **Ėn kap subingruobi prarėjis** – nevalingai, nusiminęs.
 - **Ėn šikdams** – labai skuba, bėga.
 - **Ėn smorga velkina** – žiopsodama.
 - **Ėn kor vel'ns vākus ved** – blogu keliu, neišbrendamu taku, šabakštynais, pelkynais. Sakoma, kai pabėgęs gyvulys nuklydo, kai žmogus taką miške pametė, uogaudamas, grybaudamas paklydo.
 - **Ėn kur vel'ns isaka.**
 - **Ėk kiaulė i roki** – draudimas: niekur neisi.
 - **Ėk puo biedelės** – eik šalin, pasitrauk, dink iš akių.
 - **Ėk persti i kiaura butelka** – atstok, taikoma įkyrėjusiam vaikui.
 - **Ėk statė i sobini katė** – kartais taip pasakoma, kai kas nors (arba ir pats) ketina eiti tiesiai, ne aplinkiniu keliu.
 - **Ėk i Šikočiu dauba pastarnuoku rauti** – atstok nuo mano galvos. Dažniausiai taikoma vaikui, kai jis įkyri.
 - **Ėk su pakara, na su upara** – eidamas prašyti, elkis nuolankai, o ne išdidžiai.
 - **Ėn šalėn** – nyksta, neauga, kažkas nesiseka.
 - **Ėsi kap dedelis** – būsi priverstas eiti, vykdyti nurodymą.
 - **Gali pasikuoliti, vuo napasiskuolinti** – tik pasigirsi, kad neturi, bet tau nepaskolins. Geriau ir neprašyti.
 - **Gali šerdi ruoditi, mislis, ka akmū.** Arba: **Ruodik šerdi** – mislis, ka miesuos gabals – sakoma apie nedėkingą, gerumo nevertinantį žmogų.
 - **Gali utieli varinieti** – labai reta žolė, skystas pasėlis, utelę gali matyti.
 - **Galva skaust** – užpakaliū (arba: subinė) lingviau – kai turi rūpesčių, nelakstai niekur, užpakalį prisėdi. Taip ironiškai paguodžiama ir žmogų, kuris skundžiasi galvos skausmu.
 - **Galva naskaust** – nerūpi, tai ne mano rūpestis. Arba, kai darbas padarytas.
 - **Galva kap sobini** – bloga atmintis.
 - **Gaspadėni išėn, i numus išsėnėš** – nebelieka tvarkos.
 - **Gausi atbula egli aplie pekla vėlkti** – liksi senmergė.
 - **Gavėndas varinieti** – ilgai šnekėti, plurpti.
 - **Gelžėni kuntribi rėk turieti** – tokios kantrybės reikia slaugant sunkų ligonį ar gyvenant, bendraujant su įkyriu žmogumi.
 - **Gera dūšeli** (arba: širdeli) – plika subineli – kai kitiems išdalini, tai pats nieko neturi.
 - **Gėrama naišpeiksi, peikama naišgėrsi** – kalbomis žmogaus nepakeisi, vis tiek išaiškėja tiesa.
 - **Gerāsis vāks bluoguoji vīra naatstuo.** Arba: **Geriau bluogāsis vīrs nakuo gėrāsis vāks; Bluogāsis vīrs kap gerāsis vāks** – ir su blogu vyru dar turi bendrą gyvenimą, o su vaiku jau esi prie šalies, svetima. Ir vaiko žodis yra skaudesnis.
 - **Geriau džiūti nakuo pūti** – liesesniai žmogui geriau, nes jis mažiau prakaituoja, lengviau ištveria vasaros karščius, kūno paviršiuje nesikaupia drėgmė ir todėl nesiformuoja žaizdos.
 - **Geriau galvā lėnktis, vuo na subinė** – geriau kreiptis į viršininką, o ne į pavaldinį.
 - **Geriau už latra nakuo už tingini: latras išsipagiriuo, vuo tinginīs vis ting i ting** – taip vertinami vyrai, kuriuos moteris pasirinktų bendram gyvenimui.
 - **Geriau kumeli pelkie taskėnsti, nakuo šnapša palėkti** – iš girtuoklio nėra gaspadoriaus.
 - **Geriau su pėrmu konsniu užspringti** – geriau vargti su pirmu vyru, neišsiskirti, nieieškoti kito.
 - **Gers vāks tieva pamerkima klausa** – yra paklusnus, supratingas, nereikia barti.
 - **Geras akis dūmu nabėji** – sakoma, kai į kambarį dūmų prirūksta arba taip reaguojama į apkalbas.
 - **Girdieji ka zvaniji, ali nažėna kor** (arba: **katruo pusie**) – apie gandus pasakojantį žmogų taip sakoma.
 - **Girts kuoc retsīkės** (arba: **retžīgės**) išsipagiriuo, vuo su dorniumi vėsa omžiu vargsi – ge-

- riau tekėti už girtuoklio, negu už kvailo.
- **Gėras ba namieras** – labai giriasi, puikuoja.
 - **Gīven kap Olmeris** – turtingai, patogiai (buvęs toks dvarininkas Ulmeris).
 - **Gīven kap kuoji už ausis užkielis** – nieko netrūksta, niekuo nesirūpina, nieko nedarba.
 - **Gīvenkēm kap bruolē, ruokūkimes kap židā** – darniai ir teisingai.
 - **Gīven kap pas Puondīva užpečkies** – gerai, saugiai, viskuo aprūpintas.
 - **Gīrius pūdelis** – pagyrūnas.
 - **Graži kap abruozdelis** – labai graži.
 - **Graži paneli, al' plika rūreli** (arba: **subineli**) – neturtinga mergina, be kraičio.
 - **Gražiam i smorgs pritink** – viskas jame gražu.
 - **Grum i grum kap perkūniji** – burba, pyksta, nuolat priekaištuoja, bara.
 - **Grieks naplaktis napalikt. Puondīvs atnagradi jie na dabā, tā puo smerti** – bus atlyginta pagal nuopelnus, susilauks bausmės.
 - **Gol kap laps** – labai serga, yra silpnas.
 - **Guliedams nieka naišguliesi** – reikia imtis darbo.
 - **Gulieti galva apsikluojus** – būti ramiam, saugiam, dėl nieko nesirūpinti, visko turėti.
 - **I arklis arkli atkasa** – reikia atsilyginti.
 - **I gaurūts šerdi tor** – reiškia, kad ir gyvulio reikia gailėtis.
 - **I lapi pri numū napjaun** – vagis kaimynystėje nevagia, kad nesusektų ir nesusidorotų su juo.
 - **I mundriuoji višta rūra išdeg** – ir gudrus žmogus suklysta.
 - **I mon kap tam židū: šešis vuožkas puo tris rublius kik būs?** – nepiktai pasišaipoma, kai nesi-seka suskaičiuoti, kažką susumuoti.
 - **I na tū čiesu dūši iš kūna išės** – nereikia skubėti, plėšytis darbuose, palengva dirbti.
 - **I kiauli pruo žmuogu ēdama sukrūk** – nemandagu su žmogumi nepasisveikinti.
 - **I kumeli su komeliu didesni preki** – taip sakoma, kai vyras į pačias ima mergą su vaiku.
 - **I uns na kalis vāks** – negalima skriausti nė vieno, ypač reikia neišskirti kurio nors vieno vaiko.
 - **Isilėsk velni i bažniči, lip i unt altuoriaus** – kai per daug pasitiki žmogumi, gali jo valioje atsidurti, jis pradeda piktnaudžiauti.
 - **I spaceriu traukti** – išeiti bastytis, valkiotis, vaikščioti.
 - **Isilindā** (arba: **isėgulē**) **i longa kap kiauli i luovi** – sakoma, kai kas prisispaudžia prie lango, norėdamas geriau pamatyti.
 - **Isėgulē i tuorielka kap kiauli i luovi** – dažniausiai sakoma vaikui, kai jis valgydamas per daug pasilenkia prie lėkštės.
 - **I švintijē pūdus išdauža** – ir gerai sutariantys susipyksta.
 - **I pajūri vuokītems užteks** – kažko yra daug, net per daug, nuo mūsų atliks, pvz.: **prīviriau bulbīnis ka i pajūri vuokītems užteks**.
 - **I pri švarius gaspadēnis vežēma miešla suvalgā** – idealios švaros nepasieksi, bet reikia stengtis.
 - **I puo nedielis šešis dīnas** – nėra ko skubėti, laiko yra.
 - **I pagrabs – i pajiedeni**. Arba: **Būs pagrabs – būs pajiedeni**) – laidotuvėse galima pavalgyti (ironiškai pasiguodžiama).
 - **Išbalis kap avižuos šūds** – nesveikas, išbalęs.
 - **Iš biesa sobinis** – kažkas plūsta, plinta, pvz.: Ir iš kur tų musėlių tiek daug? Arba: **Ar iš bieso subinės ir lenda?**
 - **Ar iš bieso subinis marškinius ištraukei, kad tokie rukšlioti?** – Iš kur tokius susiraukšlėjusius marškinius ištraukei?
 - **Iš akiū ir iš puomietis** – greitai pamirštama.
 - **Iš bada i šū varški bada** (arba: *jied*) – kai esi alkanas, valgai viską, nebesirenki.
 - **Iš bada i musielie miesa** – kai esi alkanas, viską valgai.
 - **Iš nabūta būta padėrb** – pletkai, apkalbos, gandai, jais negalima tikėti.
 - **Išdriebi kap karvi** – išaugo stambi merga.
 - **Išdžiūvusi kap skīdra** (t. y. *skiedra*) – liesa moteris, ligota.
 - **Iš galvuos išėji** – pamiršau.
 - **Iš kaktas svīsta nakabinsi** – viskas pelnoma darbu, ne graži žmona turi būti, o darbininkė.
 - **Iš gražoma svīsta natepsi**. Arba: **Gražoma unt lintīnas napsidiesi** – reikia ne gražios mergos, o darbininkės.
 - **Išėji i pēlva** – išsiaugino pilvą. Taikoma ir gyvuliui, rečiau žmogui. Kartais, ypač apie gyvulį, pasakoma ir vienu žodžiu: **nupēlva**.
 - **Išēn kap Jurkaus kali** – laksto paskui bernus. Kalbama apie mergas, bet taikoma ir vyrams.

(Nukelta į 46 p.)

- **Išėji kap ežis miliū** – užgaišo, užtruko, ilgai negrižta.
- **Išėn kap suoči ratūta** – ką nors gavusi, apdovanota.
- **Išėn par pakauši** – brangiai kainuoja, atima daug sveikatos.
- **Išėsi Lūkis kelės** – tapsi nusikaltėliu, atsidursi kalėjime (per Luokę etapu varydavo kalinius).
- **Išlakstis visi mundrumā** – sakoma, kai kas nors per daug išpaikintas, gyvena be rūpesčių, yra sveikas, bet su bėda nepajuokausi, nepamandavosi nelaimei atsitikus.
- **Iš kėni i šikėni** – taip sakoma apie žmogų, kuris vos atsikėlęs puola valgyti, arba apie save taip pasakai, kodėl vėlai pusryčius valgai.
- **I pamuovi špīga puo nuosis** – sugėdino, pažemino, apgavo.
- **Išsivīpusi** (arba: **vaipuos**) **kap vel'ns prieš mie-noli** – išsišiepusi, negražiai juokiasi, maivosi.
- **Išsėvīpi kap vel'ns prieš geguži.**
- **Išsivīpusi kap varlie** (arba: **kap gėltini**) – plačios burnos arba negražiai jokiasi, vaiposi.
- **Išmana nu nuosis i dontis.** Arba: **Išmana kap iš nuosis i dontis** – nieko neišmano, o dedasi išmanančiu.
- **Iš mīga mīgas napripėlsi** – jei daug miegosi, aruodai bus tušti.
- **Išsiverti kap runkuovi** – viskas paaiškėjo, išėjo į aikštę, pasirodė tikrasis veidas.
- **Ištėža kap šūds** – pargriuvo, paslydo; nepavyko koks maisto produktas.
- **Ištėža kap karvašūdis** – taip apie muštynėse parblokštą priešininką.
- **Ištėžusi kap Magriecis varškie** – sakoma ant ištižusios, nevikrios moteriškės. Kas ta Magrieci, jau nebeaišku. Taip sakoma ir apie patižusį maisto produktą.
- **Ištėža kap varlie.** Arba: **Ištėžusi kap varlie** – ištižo, pargriuvo; nevėkšla.
- **I sobini sau naikonsi** – nieko negali pakeisti, esi priverstas paklusti aplinkybėms.
- **Isitikieji kap i Puondīva** – akiai įsimylėjo, labai pasitiki.
- **Išėka kap židū i puoterius** – kažkas sutrikdė numatytus darbus, pvz., lietus sutrukė šieną vežti.
- **Išnekieji kap sveikam lėga** – kažką įsiūlė, įteigė.
- **Iš tava burnuos i Dieva ausi** – tegu tavo geri linkėjimai, geri žodžiai pasiekia Dievo ausis, lai Dievas išgirsta.
- **Iš tošti i Saliamuons napripildis** – sakoma, kai nieko nebeturi, nieko nebėra.
- **Iš velni sobinis** – daug kažko negero plūsta (tū musieliū šimet tik daug, puln i truoba par duris i par longus) – pasakoma ir kaip palyginimą (kap iš), ir kaip klausimą (a iš).
- **Išvež su grabu, parves su karvi** – palaidojęs pačią, kitą parsiveda su turtu.
- **I švintijė pūdus išdauža** – ir geri žmonės blogai pasielgia, ir darnios šeimos susipyksta.
- **Ivariti i plieskiu gala** – priversti stengtis iš visų jėgų, kaip arklį versti tempti vežimą.
- **I nuodieji pas Dieva; Dā i nuodieji pas Puondīva** – yra viltis, dar ne viskas prarasta.
- **I vākus ir i gīvuolius grēt gali iėti** – greit vaikų gimsta vienas po kito, ir gyvulių prieauglis greit pasidaugina.
- **I vīna akis mīga nuor** – net ir vienas gyvendamas turi viskuo rūpintis, neapkiausti, neapsileisti.
- **I vel'ns spronda čia gal' nutrūkti** – čia didelė netvarka.
- **I trunka ir i gatunka** – viskas į gera eina, sekasi.
- **I munī kap tam ciguonū: ka duoni ī** – **siuli nie, ka siuli ī** – **dūni nie** – reiškia, kad vis ko nors trūksta.
- **I uns ī Dieva sutvierims** – reikia gerbti bet kurį asmenį ar padarą, net jei jis menkas, paniekintas.
- **Jauns blūdī** – **sens sūdī** – jaunas nieko nebijo, o senam viskas blogai, viskas „griekai“, viską smerkia.
- **Jauns ēni kap un(t) sprindžīnu, vuo sens čiut kuojis pāvelki.**
- **Jauns i par stuoga paršuok, vuo sens i par šiauda vėrst.**
- **Jauns saka: škac, paršuoksu; vo sens: škac, apvėrsu** – senatvė atima jėgas, sukausto kūną.
- **Jauna žmuogaus i pirdals kvep** (kartais pridėdama: **vuosens i našėkis smird**) – reiškia, kad jaunam daug kas yra kitaip.
- **Jie apšikā delna, apšik i nikšti** – jei padarei dalį darbo, tai pabaik; jei pradėjai, tai galėk ir užbaigti.
- **Jie būs žadieta, i pasigėnis atidūs; Jie ī žadieta, i pasigienis atidūd** – gausi, kas tau skirta, kas lemta likimo; nuo likimo nepabėgsi.

- Jie i žadieta, būs kap padieta – nuo likimo nepabėgsi.
- Jie nuori su žmuogumi susipikti, paskuolūk pinigū – be pykčio skolos gali ir neagauti.
- Jie būs žadieta, i puo patalās ras – atsijimsi, kas likimo skirta.
- Jie Dievs dalēs, ir iš pagaleli pasilēs – viskas Dievo valioje.
- Jied šėrdi kap škuorbutis – labai skaudina, žeidžia. Dažniausiai sakom apie neklaužadą vaiką arba blogą vyrą.
- Jied ba namieras, vuo šik kuol apžerg. Arba: Jied kīk apžiuo, šik kīk apžerg; Jied kuol apžiuo, šik kol apžerg – sakoma apie labai valgų, tingų, bėt ėdrų žmogų.
- Jie mediniets, visi laiža, vuo jie krovins, nieks namata – apie turtingą visi šokinėja, o vargšo, skriaudžiamo, bėdoje esančio niekas nemato, neužjaučia, nepadedą jam.
- Jie naskūpiesi, i naturiesi – reikia gyventi taupiai.
- Jie naskūpiesi, i naturiesi, ali ka par daug, tā virš namieras.
- Jie skėnsti, tavi dā i pamorda – nelaimėje nepadedą, naudojasi tavo nelaime. Arba: Jie žmuogus skėnsti, tā dā i pamorda – nepadedą niekas, o dar pasunkina.
- Jie sveiks, tā i baguots – sveikata didžiausias turtas.
- Jie švit zūbā, švit i rūbā. Arba: Jie tink zūbā, tink i rūbā – taip pasakoma, kad svarbiausia yra žmogus, o ne jo rūbai, ne padėtis visuomenėje.
- Jie pruota nie, nie su pagaliu naimoši – vaiką mušdamas protingesnę nepadarysi.
- Jie vag arkli, pridiek i balna – nesigraužk dėl mažos nelaimės ar nesėkmės, nes gali ir didesnės susilaukti.
- Jied (valga, ževernuo) kap su atbulās duntim – nenoriai valgo.
- Jied kap škruorbuc – labai kankina, įkyriai, nuolat griaužia, neduoda ramybės.
- Jied kap na su sava duntim. Arba: Kap su atbulās duntim – neturi apetito, blogai valgo ar gyvulys blogai ėda.
- Jiesk, a i dontis rēks itepti? – sakoma, kai vaikas nevalgo ar mažas gyvuliukas nenori ėsti.
- Jiesti naprašā – neišmesk ir seno daikto, dar kada nors gali jis praversti, tad tegu būna.
- Jie natūri kur nagū dieti, susikišk i sobini – nesiimk darbo, kurio nemoki gerai padaryti; nekišk nagų kur nereikia, negadink.
- Jie turi luova, rasi i guluova – turėsi su kuo miegoti, laiką praleisti.
- Jie vīna karvi ūdega ūžrīti, i kėtas iš paskuos rīt – užsikrečiama pavyzdžiu, imama pamėgdžioti.
- Juoki spasaba nie – nėra jokios pagalbos, jokios išeities.
- Juovala vėrti – daryti netvarką, ardyti santaiką, kiršinti.
- Jūds kap ciguonis paps.
- Jū skobini, jū sobini – kuo labiau skubi, tuo blogiau viską pavyksta padaryti, laiku nesuspėji.
- Jū līn – jū žel – nereikia skųstis dėl lietaus, jis augina viską, želdina; nebijok sulyti.
- Jūda bulbīni, al' iš vīna bliūda – taip pasakoma apie bendrystę, gyvenimą kartu šeimoje.
- Jūds kap šūds, al' skanus kap pasiotis – apie kraujinius vėdarus: nors juodi, bet labai skanūs. (*Posakis ko gero kilęs iš anekdoto apie žydą, kai tas valgęs pasiūlytų vėdarų, nežinodamas, kas tai*).
- Jūks puo jūka – visai nebejuokinga, rimti reikalai. Reikia kažką daryti.
- Jūkā, jūkā iš puona batu: nauji, vuo kiauri – tai tik linksmas reagavimas, lyg papildymas, pratėsimas žodžio jūkā. (*Neva, taip bernas nusistebėjęs pono batais*).
- Jūkis, jūkis, kuol užaugš unt pėlva pūkis – nesijuok.
- Kada šėkti, tada kelnis rėšti. Arba: Ka šūds lend, nabčiesas kelnis rėšti – viską reikia daryti laiku, kad nevėluotum ir netektų skubėti.
- Ka i patvuorie, bile padvarie – seniau žmonės manė, kad arčiau dvaro geriau gyventi, vis kas nors iš jo nubyra. Dabar panašus posakis tiktų besibraunantiems į Seimą.
- Ka i pavielūsi (arba: pavielūsu), bi tik namalūsi (arba: namalūsu) – svarbu ištesėti žodį, laikytis pažado, pvz., laiku ateiti, gražinti skolą.
- Ka dūsu par ausi i pašėksi mielinkiausi – grąsinimas.
- Ka gers žmuogus miršt, visumet iškada, vuo jie kuoks jiezavits, žemis komps apsivala.
- Ka pasensu, vondens su kiauru riečiu atneši –

(Nukelta į 48 p.)

taip atsakoma, kai kas nors dėkoja už paslaugą ar sakosi nežinaš, kaip atsidėkoti.

- **Ka ės pakarčiū, kliūs i bakarčiū** – visiems klius, likimas neaplenkia.
- **Ka mediniets** (t. y. *meduotas, medum aplipės*), visi laiža, vuo ka krovins, nieks namata – kol ką nors turi, tai naudojasi tavimi, vis geri, o kai nelaimė – visi palieka.
- **Ka i kupruota, bi tik baguota** – apie vedybas dėl pinigų.
- **Ka muotina su ronka užpliūrī, vāks nie najunt** – motina ir muša gailėdama.
- **Ka ī žadieta, i pasigėnis atidūd** – nuo tau skirto likimo ar nelaimės nepabėgsi, savo atsiimsi.
- **Ka īr, tā i bīrn** – kai turi, tai ir išleidi, išieikvoji, išdalini.
- **Ka ī – kertai, ka nie – kintai** – kai yra, kai turi, tai kerti, valgai, o kai nėra ko, kai neturi, tada kenti.
- **Kiaura žėmi prarėji** – sakoma, kai ko nors, kokio daikto nerandama. Variantai: **A kiaurā žemi i prarėji; musiet kiaura žemi prarėji, na kitāp.**
- **Kaliejima komštis** – bus nuolatinis kalinyš, neišeis iš kalėjimo. Taip pranašingai vertinamas nedorai besielgiantis jaunuolis, vaikas.
- **Kakli stuov** – spaudžia problema, rūpestis gerklę gniaužia.
- **Kakta plėka kap i sobini linsti** – aukštos kaktos žmogus, labai kietai surišti plaukai.
- **Kaltūns kilsū** – pyktis ima, nervai kyla, plaukai piestu stojasi iš pykčio.
- **Kalns su kalnu nasuēn, vuo žmuogus su žmuogum** – visumet.
- **Kam talēntā, vuo kam plika lēnta** – kai kam duotas talentas, sėkmė, sėkmingas gyvenimas, o kai kam tik plika lenta.
- **Kam naskaust, tas nadejū** – neužjaučia kenčiančio, vargstančio.
- **Kap šašas** – kažkas liko nebaigta padaryti. Vartojamas su veiksmazodžiais *liko, kyšo, šmėkšo, kliūva*.
- **Kāp tīnst, i nutrūkst** – negalima nieko atidėlioti; kai ilgai tęsiama, nutrūksta. Ypač tai pasakytina apie skolos grąžinimą, pažadų ištesėjimą.
- **Kap nulīts (nulietas)** – dailus (apie žmogų ar gyvulį) tinkamai padarytas (apie daiktą).
- **Kāp biednas, tāp i dorns** – neturtingo žmogaus niekas nevertina, negerbia.
- **Kap Dieva kuoruots, tāp i velni pristuots** – kai Dievas nubaudžia, tai velnias pristoja; žmogus elgiasi nedorai, nieko nebepaiso, jam nieko nėra švento. Tai vertinimas pagal elgesį. Yra ir toks variantas: **A dieva kuoruots, a velni pristuots** – sakoma apie blogą žmogų. Nežinia, kodėl jis blogas, bet tikrai blogas.
- **Kap i šūds** – nieko nevertas; lengva ir paprasta ką nors padaryti.
- **Kap kleckiukā** – sveiki, gražūs (apie gyvūnus).
- **Kap ratalē** – sveiki, gražūs (apie daržoves, vaisius, kartais apie vaikus).
- **Kap Tamuošius navierninks** – esi (esu) nepasitikintis arba nepatikimas.
- **Kap su žėlvičiu par pėlva** – nesotus maistas, nejauti sotumo, greit išalksti.
- **Kāp žiuojis, tāp malū** – melagis, kaip tik taria žodį, taip ir sako netiesą.
- **Kap kuoji kėrtis** – turi kliuvinį, rūpestį, kuris tave sulaiko nuo kitų darbų.
- **Kap kėrs pakarčiū, kliūs i bakarčiū** – neišsuksi, klius ir tau.
- **Kap velikātis** – margas, gražus, šventiškas, sveikas (dažniausiai taip sako apie vaiką arba jauną žmogų).
- **Kap katins iš muorčiaus** – gėdingas, susibaišęs, pavargęs.
- **Kap par vartus** – nesulaiko šilumos, praleidžia šaltį, vėjas perpučia.
- **Kap merga kūrva: i dūd, i trauk** – neapsisprendžia ką nors daryti; norėtų, bet susilaiko.
- **Kap jiesti jied** – netaupo, per daug suvartoja.
- **Kap kresnėki** – t. y. kaip mažas spirgutis, liguotas, menkas žmogus.
- **Kap kibirkščiū papīli** – ūmai, staigiai supykde, įžeidė, kažką skaudaus pasakė ir įplieskė pyktį.
- **Kap vuortinklis** – menkas, plonas, silpnas rūbas, medžiaga.
- **Kap Dievi tievi** – labai nuolankus, tylus.
- **Kap dedams** – jam viskas tinka, nesipriešina, nuolankus.
- **Kap šū: nie pats jied, nie kitam dūd** – pavydus, šykštus žmogus.
- **Kap dėdelis** – norom nenorom ką nors padarysi, būsi priverstas, pvz., nueisi kaip didelis.

- **Kap jauns, tãp i dorns** – kvailas, be patirties, elgiasi neapgalvotai.
- **Kap lëndri** – kaip nendrė tiesus, lieknas. Dažniausiai sakoma apie vyrą.
- **Kap nasenė, tãp i nailgã** – naujai įsigytas daiktas neilgai tetvėrė, arba kažkas jo nesaugojo, netausojo, per geit sunaudėjo.
- **Kap kiauli: pati maiša draska, pati žvīg** – apie dviveidį žmogų, blogai besielgiantį, bet kaltinantį kitus.
- **Kap Barbi devīndarbi: šėka, mīža i skīdras rinka** – pasakoma taip ir apie save, kai reikia greitai suktis, daug ką padaryti.
- **Kap Duršieni makliarka** – palyginimas su gerai pažįstama moterimi, daug niekų šnekančia.
- **Kap dīna, tãp naujīna** – viskas greitai keičiasi.
- **Kap pas Puondīva už pečiaus** – saugiai jaučiasi, gerai gyvena.
- **Kap pri bada sīta bovis** – labai išalkęs, labai godžiai valgo, gerai ėda (gyvulys).
- **Kap nu sīta palēsts** – labai judrus, nerimstantis, nenustovintis vietoje.
- **Kap tam čiguonū: ka ī – jiedai, ka nie – kintai** – kai turi, tai valgai netaupydamas, o paskui kenti.
- **Kap varauni** – šalta patalpa, kambarys šaltas.
- **Kap i sobini ipjauts** – nerimsta, dažniausiai taip sakoma apie vaiką.
- **Kap užcieravuots** – kaip užkeiktas: neklauso, nuolat serga, akiai įsimylėjo, kt.
- **Kas dirbinie, tas i valginie** – kas dirba, tas ir turi; kas dirba, tas turi teisę valgyti.
- **Kas jiedinie, tas i dirbinie** – reikia valgyti, kad turėtum jėgų dirbti, o kas nebevalgo, tas jau ir menkai bedirba.
- **Kas gīvs, galis** – vis dėl savis – kiekvienas rūpinasi savimi.
- **Kas nasiota dīgstont, tor išsisiesti žilstont** – jei neišsidūko jaunystėje, išsidūks senatvėje, o tai daug blogiau.
- **Kas unt kėta saka, tas unt savis pasisaka** – pravardžiuodamas arba žemindamas, kritikuodamas kitą žmogų, parodai pats save.
- **Kas iš tuo gražumėli, ka nie razumėli.**
- **Kas iš tuo onksti kielėma, jie nie Dieva padiejėma** – be Dievo pagalbos nieko nepelnysi net anksti atsikėlęs ir darbų ėmęsis.
- **Kas metã vis pakalnīn.** Arba: **Kuožna meta i pakalni** – kasmet jėgos senka, senstama.
- **Kas nuor** – valga, **kas nanuor** – pasižvalga – kvietimas, raginimas valgyti.
- **Kas pavalgis nagul, tas tinginīs, kas pamatis namuš, tas grieši** – pavalgęs darbininkas turi pailsėti, kad naujų jėgų įgautų ir į darbą stotų.
- **Kas savis nagir, i ton perkūniji trenk** – ironiškai atsiliepiama apie pagyrūną.
- **Kas suoda, tas muoda** – kiekviename kaime savi papročiai. Kiekviena šeiminkė savaip tą patį valgį gamina.
- **Kas paprašã, tam pakrata** – sakoma apie dosnų, bet nekilniaširdį žmogų. Kartais posakis įgauna neigiamą reikšmę ir tampa grubus: **Kap merga kūrva: kas paprašã, tam pakrata.**
- **Kas par paukštis, ka sava plunksnu napaneš.**
- **Kas na i galva, tas i kuojis** – jei ką nors pamiršai, nepadarėi, tenka eiti iš naujo ir kojas varginti.
- **Kas dirbinie, tas i valginie** – kas dirba, tas turi ką valgyti; kas dirba, tam reikia duoti ir pavalgyti.
- **Kas nagirtam galvuo, tas girtam unt līžovi** – girtas žmogus išduoda paslaptis, išplepa, yra nepatikimas, nevaldo liežuvio, pasako tai, ko nesakytų būdamas blaivus.
- **Kas nuor, i naturiejis iģin, vuo kas nanuor, i turiejis pamet.**
- **Kas nuor valga, kas nanuor pasižvalga** – pa juokavimas kviečiant valgyti ar perspėjimas vaikams, kad valgytų, nesižvalgytų.
- **Kas i pėlva, tas jau tava** – niekas nebeatims ir nesužinos, ką suvalgei, ar geriau, ar blogiau turėjai.
- **Kas lėka, tas diel Mėka** – niekam nebereikia, mums užteko.
- **Kas runkuo, tas kaktuo** – nesiskaito su veiksmais, agresyviai elgiasi.
- **Kastuks su batukãs** – taip atsakoma į klausimą „Kas ten?“.
- **Kartãs tratunčiuoji egli ilgiau pabūn, na kap sveikuoji** – kartais ligotas žmogus ilgiau gyvena už sveikąjį.
- **Kauk kap vėlks avietīni** – šūkauja, garsiai verkia, karvė įkyriai bliauna, pan.
- **Kaupa nubrauki** – kažkas nuskriaudė, žmogus neteko lėšų, patyrė nuostolį.
- **Kaušenas užverti** – mirė.
- **Ka žinuotum kor vėrsi, puoduška pasidietu-**

(Nukelta į 50 p.)

- mi – nežinai, kada ir kokia tave ištiks nelaimė, todėl negali pasisaugoti.
- **Kepureli unt šalis, paniberiji kap šunīs** – taip pajuokiamas išdidumas.
 - **Kelelės narelės** – stengiesi iš paskutiniųjų, dėsi visas pastangas ką nors padaryti, sunkiai dirbi, stengiesi.
 - **Kiaulis akis pasijiemis gali visur ēti** – jei neturi gėdos, nepaisai kitų.
 - **Kiaurā, išilgā** – visur gali eiti, niekas nekliudo, esi nekaltas.
 - **Kėbti i guorsa** – šokti muštis, kibti į krūtinę.
 - **Kimšk i paliepi** – valgyk, jei ir sakaisi esąs sotus, pilve vietos nebeturi.
 - **Kinkū kap žids prieš pečiu** – galvą linguoja. Arba: **Galva kinkū – velni misli** – taip įtarinėjamas galvą linguojantis žmogus.
 - **Kėrvi gali kabinti** – kambary pilna garų, labai prirūkyta, oras slogus, tirštas.
 - **Kišenie gīvati šnipšt** – neleidžia pinigų išimti, nes ten jų ir nėra. Sakoma, kai norėtum ką nors pirkti, o pinigų neturi.
 - **Kėšas (arba: lenda) kap šaps i sobini** – lenda ne į savo reikalus, įkyrus žmogus.
 - **Kiš pėrstus i laiža** – ironizuojama, kad kažkas labai kuo nors susižavėjęs, be galo įsimylėjęs.
 - **Kits i jauna blūdī, kits i delči pablūst (pasiant)** – taip žmogaus elgesys prilyginamas gyvulio elgsenai, priklausomai nuo mėnulio fazės. Čia kalbama apie jaunystę ir senatvę.
 - **Kits siunt dīgstont, vuo kits žilstont** – žmogus dūksta, t. y. įsimyli, pameta galvą jaunystėje, bet būna ir senatvėje pratrūksta.
 - **Kitū klausik, ali dirbk sava galva.**
 - **Kits i dviesdams isp ir** – kerštauja, net mirdamas kitam gero nelinki, stengiasi pakenkti, nesusitaiko.
 - **Kīnuo griekā, tuo i pakūta** – kas nusikalto, tas ir kenčia.
 - **Kīnuo numā, tuo i nagā** – gina savo namus, rodo savo galią.
 - **Kīvū kap žids prieš pėčiu** – žmogus sėdi ir linksi, linguoja, lyg žydas melstųsi. O žydas meldžiasi prieš pečių, nes žino, kad ant pečiaus tikrai nėra pakabinto švento paveikslo.
 - **Kėta vuopa su pėrstu maišuoma** – kito nelaimės ar skausmo neišgyvensi kaip savo, neįsijausi, kartais net pasišaipysi. Kito skausmas tau neskaudus.
 - **Kėta maldaudams – kada gaudams, sava turiedams – kada nuoriedams** – savo daiktu pasinaudoji bet kada.
 - **Klausuos (arba: tīl) kap kiauli, i ausi mīžama** – nesusipranta, nesusigauja nieko, nereaguoja.
 - **Klausuos kap su avīžuom** – nesupranta, praleidžia pro ausis.
 - **Kledarū (arba: atruoda) kap sūrmaišis** – nedailiai kabo, sudribęs, nutįsęs drabužis ar jo dalis. Kartais lieka tik palyginimo antrasis komponentas, be veiksmazodžio., pvz. **sijuons kap sūrmaišis**.
 - **Kliebiu (arba: su kliebiu) napagruobsi** – didelio darbo greitai nepadarysi, reikia pamažu, nuosaikiai.
 - **Kliebės gruobsta** – labai pataikauja kažkam, labai džiaugiasi.
 - **Klīns klīna vara, vuo šliega visus.**
 - **Kond kap musielie prieš dviestinuoji** – labai kerštauja, pyksta.
 - **Kond kap šū pasalėnis** – kenkia, blogai daro iš pasalų, dviveidis žmogus.
 - **Kon jauns blūdī (arba: pablūdī), nie Puondīvs nasūdī** – nes jaunas neturi proto, nesugeba valdyti savęs.
 - **Kontrībīs rėk pūrās turieti** – turėti daug kantrybės, reikia būti kantriam (pūras – tūrio matavimo vienetas).
 - **Kon surada, ton subada** – ką nutvėrė, surado, sugriebė, tą suvalgo, maistui neišrankus.
 - **Kontins kap katins, pīna prilakis** – patenkintas.
 - **Konsnius skaičiūti** – stebėti, kaip kitas valgo, pavydėti.
 - **Kor dingsi žīma basas** – nėra išeities, privalai daryti kažką, klausyti, paklusti. Juk neisi žiemą basas.
 - **Kork kap ropki papamatie. Arba: Kuo čia korki kap ropki papamatie?** – pyksta, įkyriai burbuliuoja.
 - **Krut (arba: kuš) kap šūds ikirmiejis** – daug žmonių, pvz., atlaiduose, turguje.
 - **Krūps sobini draska** – nerimsta, pats žmogus (dažniausiai vaikas) nežino ko nori.
 - **Kucī jūdāsīs baltuoji** – gautą paliepimą permeta kitam.
 - **Kukštūjas kap merga su vāku** – čiupinėjasi, nevikriai dirba.

- **Kukū pīrst, miltā bērst** – sakoma vaikui netyčia pirstelėjus. Aišku, gali būti ir kitų atvejų.
- **Kūm baguotāsīs dīvijes, tūm biednāsīs žīvjės** – turtingas stebisi, niekina prastą valgį, o vargšas tuo maitinasi, naudojasi. Kartais pasakoma ir atvirkčiai, pradedant nuo biednojo.
- **Kumeli pelkie taskinstī, vuo šnapša napa-lėksu** – juodas ironizavimas, ką renkasi latrai.
- **Kuntrībīs rēk pūrās turieti** – reikia turėti labai daug kantrybės, būti kantriam. Dažniausiai jos tiek prireikia slaugant sunkų ligonį, karšinant seną žmogų, bendraujant su įkyriu žmogumi ar auginant neklaužadą vaiką. Pastaba: *pūras* – tūrio matas birioms medžiagoms; buvo ir puspūris.
- **Kon toru, su tūm doru** – dalinuosi tuo, ką turiu, ką turiu, tuo ir vaišinu.
- **Kur ēsi, tēn savi rasi.**
- **Nieks nalauk dūnas kepala atkēšīs** – gyvenimas visur vienodas.
- **Kuš kap utielie puo šašu** – lėtai eina, vos velkasi.
- **Kuš kap šūds ikirmiejīs** – juda, kruta, pvz., žmonės dirba laukuose, spraudosi turguje ar atlaiduose.
- **Kuoc dūk prisimīnis, ka i rītuo žīnuotu** – taip grasoma labai nusikaltusiam, neklausančiam vaikui.
- **Kuoc sau i sobini konsk iš tuo pasiutēma** – kai labai pyksti ant savęs, gal gerą progą praleidai, kt.
- **Kuojis i sobini sulinda** – pavargau, nes ilgai stovėjau, dirbau stovėdamas, toli ėjau, kojos nebelaiko.
- **Kuoji unt spronda u(ž)sikelti** – gaišti, užtrukti, neskubėti.
- **Kuoji pririšta** – jau nebegali iš namų išeiti kur nori ir kada nori, jau turi rūpestį, pvz.: mažą vaiką, sunkų ligonį.
- **Kuojis nabatkel** – nebeateina, gėdijasi ateiti.
- **Kuojis kap vundinie** – šalta, kojos šąla.
- **Kuoks vel'ns iš luopiši, tuoks i graba** – žmogus nepasikeičia.
- **Kuoks vel'ns gēmi, tuoks i dvies** – žmogus nepasikeičia.
- **Kuoks ilgs: mieteris i čverti, i dā gals nusi-tverti** – sakoma ir apie aukštą žmogų, ir apie negyvą ilgą daiktą.
- **Kuo čia rauduonūji, a šėkti nuori?**
- **Kuo kabiniejīs? A guzū jiškā?** – priekabiaudamas gali ir gauti guzų.
- **Kuo nanuori pats turieti, kitam pažičik** – skola negrįžta, taigi, daikto netenki, arba jis sugadinamas.
- **Kuo čia mormi kap obags, krūpas pabieris** – neaiškiai kalbi, burbi po nosimi.
- **Kuol tieva gīva galva.** Arba: **Pri tieva gīvuos galvuos** – Kol tėvas gyvas, mažai rūpesčių, yra ramiau gyventi.
- **Kuol kuopūstā užaugs, miesa sukirmies** – belaukdamas, ko mergina užaugs, vaikiną gali ir pasenti.
- **Kuol stuorāsīs sulisies, pluonāsīs i puo veliena palīns** – storas žmogus turi daugiau šansų išlikti.
- **Kuo siunti, a gala junti?**
- **Kuo iškā: a sīkliu, a luopu?** – ko priekabiauji, nerimsti.
- **Kuo siunti? A dviestīnuoji junti?** – nujauti savo mirtį, dvėstinąją. Taip musė labiau kanda rudeniop.
- **Kuoši – kleckā, kuoši – kleckā, i nie čiesa kit-kūm užsijimti** – tai vienas iš variantinių posakių, kad nėra laiko kažką padaryti.
- **Kuožna žuvis sava srioba** (arba: **zopi**) **nu-verd** – kiekvienas žmogus elgiasi skirtingai; kiekvienas turi savo silpnybių.
- **Kuožnas su savēm, vīns Puodīvs su visās** – taip yra pateisinamas tam tikras savanaudiškumas, egoizmas.
- **Kuožnas dornius kitāp blūdī.**
- **Kor paukštīs lek, tēn plunksna met** (arba: **tēn plunksna krimt**) – kai vis kraustaisi į kitą vietą, vis daiktų palieki, išmeti. Arba: **I tu kap tas paukštīs: kor leki, tin plunksnas išmiečiuoji, vuo aš turu iš paskuos ēti i runkiuoti.** Pasakoma taip vaikui, kuris iš lauko parbėgęs rūbus bet kur nutėškia.
- **Kor šėka, tēn palēka** – sakoma apie netvarkingą žmogų, apie užuomaršą.
- **Kor bētumi, sobini iš paskuos velkas** – visur save randi, nuo savęs nepabėgsi.
- **Kor tavi vel'ns neš (nešiuo)** – tai baramasis posakis, bet nepiktai pasakoma net ir kaimyno sulaukus.
- **Kvapu gerti** – labai ko nors trokšti

(Bus daugiau. Tęsinys kituose numeriuose)

MAGDELĖ

RUDIS Edvards

(Tėsėnis. Pradė 2026 m. Nr. 6, 7)

Apsėsprėndėms

Vėina pavakarė Dolskis iš darba parėjė vėsā nesavie, pasėkeitės, dėdliausė sosėrūpėnės. Magdelė matė, ka ons kažkuoks neramos, sosėrūpėnės – daugiausė tas maties iš veida. I nomus Dolskis toukart parnešė liūdna žėnė: Lietova ožjims rusā ē Dolskems če jau nikuokė gīvenėma nebėbūs. Tėp ka priš akis ligo kuoks dėdliausis kalns stuoviejė nenumatītas ē negėrdietas biedas. Vėsėms bova aiško, ka ēlgā nelaukos rėks parsėkeltė gīventė i Vuokītėjė. Tėn anū nieks nelaukė. Reikies patem sosėrastė darba, vėita, ikordintė šeimīna. Vuokītėjū bova Dolskė bruolis, bet ons ēr toriejė sava išrokavėmus, biedas, sava rūpesnius. Dolskis aple vėskou tou pradiuo pasėrokava so sava patė, vuo paskou ē so mergātiems.

Puo kuokiuos geruos nedielės dešimtis vuokītiū šeimū iš tuo pasėinė miesta pradijė kraustītės i Vuokītėjė. Anėms parsėkeltė padiejė valstībė. Vuokītė, soprasdamė, kas gal atsėtėktė anū tievīnainems rusu ožjimtuo Lietovuo, pasėstuoruojė kuo grėčiau padietė sava žmuonėms.

Nelėngvā keliuonė pradijė ruošteis ē Dolskė. Magdelė tujau pat parašė seserėi laiška, nuoriedama pasėklausė, kou anā bedarītė. Sesou parašė, ka atvažious so sava vīro anū išlėstė, toukart ē aprokous, kāp kas če bebūs. Vuo tėp jau, je tik ana nuorinti, galinti važiuotė karto so Dolskės. Stasės vīrs, Jostīns, irgi sakous, ka Lietovā ē anuos žmuonėms atėt sunkė laikā. Vuokītėjū gīventė būs geriau, vuo žmuogou juk tuo ē rėk.

Išlėstovės bova nomatītas „Palonguos“ rastuoranė ē jau dėdlė iškilmingas – anuos toriejė dalīvautė vėsė garbingė miesta žmuonės ē kėtė Dolskiu gerė pažīstamė.

Dolskė išvažiuodamė iš Lietovuos dėdlė nuoriejė karto vėžtėis ē Magdelė. Toukart ana jau šeimuo bova dėdėlis romstis, vuo dā ē paklosni, darbšti, sāžėninga. Ana dabā jau dērba mažne vėsus nomū darbus, neskundies ē nedejava.

– Kāp to vėina pasėlėksi, kas tavės če lauk? Juk to netori kamė apsėstuotė, netori kor galvuos pakėštė. Vuo dā, to nie nežėnā, kāp atruoda tēi rauduonėijė, kāp anėi konkėn žmuonis, draska anū šeimās, trem i negīvenamas žemės! Atės anėi, nebėbūs duoram žmuogou Lietovuo nikuokė gīvenėma. Važioujem so mumis, prižadam, ka gīvensem sava būrelie, dalinsemuos vėsė karto vargās ē džiaugsmās...

Magdelė išvažiuotė iš Lietuotė atsėsakė, ni maž neabejuodama, ka dara tėsingā. Ana netoriejė ni šešiuolėkas metu, netoriejė dā pasa. Dolskis tujau pat pasiūluojė:

– Aš tus duokamėntus tujau pat galio išjimtė, tik tavi rėks vėinās metās pasendintė. Toriesi pasa ē Vuokītėjū galiesi būtė pėlnateisė pilietė, darītė tėp, kāp patė atruodīs geriau. Je tiktā to nuori, aš tujau pat tau tou pasa išjimsio. Če mon dėdėliū sunkomu nier...

Magdelė nieka duora iš tū ēlgū kalbū nesoprata. Kas iš tuo, a būs tas pasos, a anuo nebūs. Ana ni maž nepargīvena, ka lėikt Lietovuo, tik baisė skaudiejė šėrdės, ka tories išsėskertė so mergātiems, ka nebmatīs Dolskienės, nebėbūs so kou bepasėtartė, kam šėrdi beatvertė. Nebžėnuojė ni kor berėks prisėglaustė, kas anou beprijims gīventė.

Vėsos miests atruodė kap sokėlės bėtiū avėlīs: vėinė lek šėn, kėtė – tēn ē nie patis nežėna, kor begalietom noliektė, kamė īr ta palaimintuojė vėita. Vėsor tas pats. Vėsė skob i krautovės kuo nuors dā nosėpėrktė, so kou nuors sosėtėkė pasėrokoutė, bet vėsė tik tėik ē težėna, ka grėtā ožės rusā. Vuo kāp tumet jau būs, tik gers Dievs bežėna...

– Gerā, – kėik pagalvuojosi saka Dolskiou Magdelė, – mon rėktom torietė tou duokamėnta. Ožėt tuokės parmainas – be duokamėnta gal būtė ē mergātiems, ē vākams rėistā. Lai būn tas pasos, juk ons jiestė nepraša...

Vėn pu biški, vėn ligo tarp kėtkuo tik ožsėminamė Dolskė ragėna Magdelė važiuotė karto. Tėp atėjė parsėlaužėma ē apsėsprėndėma muomėnts. Abėdvė mergātės ašaruodamas jiemė prašītė:

– Važioukem, esam sosėgīvenė, be tavės vedvėm būs dėdlė nīkė. Juk to esi mūsa tėkruoji sesou, mūsa vāks, kāp to gali atsėsakītė ē nevažiuotė?...

Vo Magdelė, nuors paveizietė ē bova mėnka, bet toriejė sava sopratėma aple gīvenėma ē jau daug kou nuoriejė darītė pagal savi. Ka ē kāp Dolskė besėstuoruojė anou prišnekintė, bet Magdelė nikāp

negalieję nosėteiktė išvažiuotė. Ana nikāp nesėrīža palėktė Lietovuos. Gaila bova tuo miesta, novākš-tiuotu takieliu. Nikāp ana negalieję soprastė, kāp ana išvažiuotom ė vėskou tou palėktom. Ka Dolskė ė dėdlė gerė žmuonės, bet išvažiuotė so anās Magdelė nikāp negalieję: anā tuo darītė nelėda pati šėrdės, priešėnuos tam ė pruots. „Kāp jau būs tēp, bet aš torio pasėlėktė ė, Lietovuo. Mon ož mūsa žemė, mūsa truoba, mūsa žmuonis ė gėmėnaitius nieka geresnė pasaulie nier ė nebūs,“ – galvuojė Dolskiu augintėnė ė tvėrtā apsėsprėndė: „Lai anėi važiou, vuo aš torio pasėlėktė. Nevažiousio ni ož kuokius piningus...“

Vo dā ė, Lietovuo, juk ėr ė sesou Stasė, ė anuos vīrs Jostīns. Ė lietoviu kalba pati geriausė, vuokėškā tik vėina kėta žuodieli tesožleberiuojo. Ė tuos vėsas lietovėškas dainas tuokės šėrdingas ė artėmas... Ana so Dolskātiems, ka jau būs geresnė nuotaika, tonkė vėn liuob sosies pri stala ė padainious. Skombiejė tuos dainas gražė, Dolskė tik petės liuob traukīs:

– Jums ėt kap so varguonās... A matā, nebrėk ėtė ni i kuoki kuonceta. Patės grėtā vėn galiesėt lėptė ont scenas. Ė nieks nesopeiks... Gerā skomb... Gerā...

– Je išvažiousio, – kalbiejė posbalsio sau Magdelė, nebgaliesio lietovėškā berokoutėis, bedainioutė, notrūks ė pasėbėngs vėsos mona gīvenėms. Kāp aš begaliesio pradietė gīventė viel iš naujė? Ne, nikāp negalio išvažiuotė. Nier kuo mon trėnkėtis i tou Vuokītėjė. Lai žad mon mėltu kalnus, bet aš nevažiousio, negalio, ė tėik.

Atėjė išleistoviu dėina. Rėk Magdelė palīdietė tus senūsius, gerūsius šeimėninkus.

Vėsė sosieda pri Magdelės ronkuoms padėngta stala, vėsė bova liūdėnė, so ašaruoms akies atsėsveikėna, atsėdėivavuojė.

Bova onkstīvs pavasaris ė laukė jau žīdiejė vėišnės. Trīs šeimėninku mergātės, sostuojosės pri stala, tūravuojint patem Dolskiou, oždainiava jau gerā pramuokta ė liūdna atsėskirėma daina:

To išėti ė moni palėikti...

Saulelė jau leidas žemā...

Vo to palėikti ė moni vėina

Ė sava gimtūsius nomus...

Ė dā, ė dā... Tēp kuokis trīs puosmus... Tarpās bedainioudamas, lig pat šėrdėis gelmiū isėjautosės mergātės pru ašaras ni vėina kėtuos bematė, ni žemės pu kuojuoms bejautė. Tik mėrgoliou vėšks kap sapnie... Vėsū šėrdis bova ne sava vėituo, anas kažkas

ligo draskė. Ni vėns negalieję pasakītė, kāp ėe bebūs tuoliau, kuokėi bepapūs viejė, ont kuo vėšks beėšės...

– Vėšks būs gerā, – nuoriejė praskaidrintė nuotaika šeimėninks, – pu koriuo laika viel a šėn, a tėn sosėtėksem. Nerėk graudiū verksmū. Kalnos so kalno soėt, vuo žmuonės – kuo ė bekalbietė...

Puoniuos sesou

Dolskienės sesou vediejava miesta karininku ramuovie. Ka jau lig gala bova išsėaiškinta, ka Magdelė i Vuokītėjė nevažious, šeimėninkė noėjė pas sava seseri pasėrokoutė, a neatsėrastom anuos augintėnė kuoks nuors darbielis.

– Aš nuorio tou Magdelė tau palėktė. Ana so mumis i Vuokītėjė nevažiou. Atėdoudo tau tuokė mergātė, ka vėsor ana tink, i sážėninga ė duora. Galėt anou vėsamė kamė pasėtėkietė, nikumet neapgaus, vėskou padėrbs kap reikint...

– Tuokiū žmuoniū rastuoranė mon tėkrā ka rėk. Lai atėt, prijimsio. Vuo tau dėdėlis diekou, ka atsėmėnė muni...

– Kol mes dā kelės dėinas ėe tvarkisemuos, aš anou atsiūsio pas tavi apsėprastė. Mums ana dabā, ka jau nevažiou karto, kāp ė nebrėkalinga. Lėngvė vėinė patis sosėdiesem ė sosėtvarkisem.

– Gerā, lai atėt...

Magdelė solig dėino parėjė pas tou sava naujoujė šeimėninkė Rodienė. Tėn ana ė viel bova vėsū gerbama ė mīlėma.

Magdelė naujuo vėituo tēp pat patėka. Vuo kas duo tuo rastuorana sandielė. Magdelė ė akis išsėplietė, ka pamatė, – cielas truobas ė vėsas sklepūs, vėsas be longū, apšvėit tik maža elektras lėmpelė. Bet svarbiausė, kėik ėe bova vėsuokė gera: leminadā, vėsuokiausės šnapšės, vīns, šampans, konjakā. „No, kumet tēi žmuonės tėik gal ė išgertė? – mėslėjė ana. Vuo šeimėninkė vėn ved tuolīn, vėn aiškėn, kamė kas ėr padiets, kamė rėk ožrašītė pajemont, kāp, je daugiau rėk, vėskou sosėdietė i ratelius ė atsėvežtė lig laiptu. Magdelė sokuos galva vėn pamėslėjos, kāp anā rėks valdītė tuoki dėdėli sandieli. Ė ėe dā ne vėšks. Magdelė, ka nebūs šeimėninkės, rėks vėskou prijimtė ė išdoutė tėik patemė rastuoranė, tėn vėršou, jau kor ėr ė longā, ė salės, rėks priveizietė, ka vėsor būtom švara ė tvarka.

Ka Magdelė iėjė i viežės, ana liuob valdītė vėsū

(Nukelta i 54 p.)

sandieliu raktus, par anuos ronkas ējē vēsē gie-rēmā, vēsē stuotkā, vērtovēs ē kepīklas pruodoktā. Ē nuors ana tū dēdēliū apskaičiavēmu nemuokiejē, bet vēskou, ož kou bova atsakinga, žimiejē tēsingā. Je kas pajem botelka konjaka, ana brauk paprasta brūkšnieli, je alo – ded krīžieli, je leminada – pavers-ta ont šuona brūkšnieli. Kuožnos dalīks toriejē sava žēnkla ē Magdelēs apskaita bova tēksli, šeimēninkē patēka. No, ē ka jau šeimēninkē rēks, tēp vēskou so-braukīta ē sožimietā ana liuob atēdous puonē. Šei-mininkē Magdelē tonkē vēn liuob pagērs, jau negai-liesēs gera žuodē, pri tuo patēis dā nopērks ē geriesni drabuži, ē bateliūs, kuoki nematīta papoušala.

Vo jau valgītē Magdelē galiejē vēskou, kuo tik šērdēs geidē, kuo tik bova tamē dēdēlemē rastuora-nē. Vuo bova vēskuo ē nieks nieka nedraudē. Šei-mēninkē vēn dā liuob primins:

– Magdelē, to leki ē leki, vargsti diel mūsa, a esi bēnt pavalgiusi? Ēk i vērtovē, neveizieik nieka, die-kēs i torielka vēskou, kou tik matā, kas pri šērdēis...

Kartās Magdelē tuo ramuovie reikiejē būtē ē pa-siuntēnio. Ka jau prirēks sotvarkītē kuoki svarbies-ni rēkala, tujau pat anā šeimēninkē ē lēip:

– Magdelē, rēktom noētē pas Mauški, paprašītē, ka rītuo rīta papjautom nedēdēli vērsieli ē pēnkēs vēstas...

Magdelē greitībies nolek ē rēkala sotvarka. Je berēk, ē viel maun kor pasiūsta. Tas pasēlakstiims anā bova i svēkata, nes toriejē galēmībē apveizietē, kāp beatruoda miests, pasēklausītē, kou berokou žmuonēs, vuo kartās pakelies krautovelie ē kuoki mažmuoži liuob nosēpērks.

Daugiausē Magdelē reikiejē vēskou priveizietē ē sauguotē. Ka ē daug žmuoniū darbavuos rastuo-ranē, vēs tēik toriejē būtē sava vēituo, nieks nega-liejē ardītē nostatītas tvarkuos. Magdelē pri tvar-kuos bova pratēnama kelis metus. Ana muokiejē ne tik pasakītē, bet ē padarītē. Neleida apsēleistē ni vēinam darbēninkou, ni vēinam kelnieriou. Žē-nuomās, tas ne vēsēms teliuob patēks, bet anuos žuodis, gal sakītē, bova ē pērms, ē paskotēnis. Ē anuos vēsē klausē – toriejē klausītē.

Je indu pluoviejē somušē torielka, a kas kou no-laužē, nepadiejē i vēita, Magdelē tujau bova artēi, tujau ožrašē, lēipē sotvarkītē. Ni vēns dākts be anuos žēniuos negaliejē būtē išmests, somušs a solaužīts.

Ka šeimēninkē jau pu keliū dēinū iš kor nuors liuob parvažious, anā jau būs pasakīta, kas kēik kuo par tou laika pajiemē, kas ē diel kuo prapoulē. Ras-

tuoranē nieks nieka negaliejē pajimtē a pavuogtē. Tu-jau pat būtom reikiejē atsakītē priš šeimēninkē. Vuo tās laikās sava varda vēsē keravuojē. Dieltuo vēsks ējē kāp svēisto patepta. Ož darba bova ožmuokieta, bet ē dērbtē toriejē gerā, nu šērdēis. Je neklausīsi, ka ē kuoks nepamainuoms bebūtumi, vēs tēik išvarīs, vuo tuo-kem kor nuors beprikēbtē jau bova sunkē – iš vēinuos vēitas išmesta nieks pri savēs prijimtē nebnuoriejē.

Magdelē pu keliū dēinū, dā neēšvažiauos Dol-skems, jau atsēkielē gīventē i Rodiū nomus. Anuos kombarielis bova pērmamē aukštē. Gīvena vēina pati, tad, parējosi iš darba, galiejē jaustēis ni nu kuo neprē-klausuoma. Ana tēp dā nebova gīvenosi. Bova laimin-ga ē džiaugies sava lēkēmo. Vēsā netuolēi nu nomū bova ē ta anuos darbuovietē – karēninku ramuovē.

Draugēs

Puonē Rodienē toriejē dvē doktēris. Magdelē nu pat pērmuos dēinuos sosēdraugava ē so anuoms. Ēškēlst kuoks nuors rimtiesnis rēkals ē, veizieik, jau ont naktēis tuos mergātēs atbieg i Magdelēs luova. Dēdlē gerā so anuoms sotarē, slaptiausius dalīkus aple vēina kēta žēnuojē, vēskou, vakarās krūvuo so-golosēs, liuob pasēpakuos ē aptars. Anuos abēdvē jau bova bebēngontēs gimnazējē ē ož Magdelē au-gesnēs. Abēdvē bova jaunas, toriejē pu kavalierio. Tēp ka bova aple kou ē ruoda pavestē, bova kor ē isēsmarkavosē šērdi noramintē.

Šeimēninkā vēina kombari nuomuojē jaunēms Lietovuos karēninkams, tad pri pat šalēis sesērimis bova do gražē jaunē ē jau somētē vīrokā. Anuos vēn ē vēn par longa i anus, vēn liuob noseks anus akim, ka anēi ēs i tarnība, parēs nomēi, ka pas anus atēs draugā. Kartās, ka jau sosēdors premēnie a kamē ont tako, liuob ē vēino kēto žuodio parsēmetē. Vīrokā nepraleida pruoguos ē kuoki kuomplimēnta mergātiems pasakītē. Vēinē kētās anēi senē iduoma-vuos, bet tēp jau nieka rimta tarp anū nebova – ka ē dēdliausi patraukēma ont žmuogaus torietomi, tas jausmos gal išaugtē ē pražīstē tik tumet, je tam ī rimta pruoga. Vuo tuokiuos vēs nebova. Dokterims vēn pu kuojiems maišies tā tievs, tā muotina. Vuo ka anū nebūs, tā vaikē būs išējē i tarnība, tā patēs mergātēs būs ožsējimosēs...

– A tēp ē noēs ont velnē varda, – pargīvena vīresniuojē doktie Juovita.

– Atsēdoukem Dieva valē ē laukem, – sakē Magdelē, – kāp ons pariedīs, tēp ē būs...

– Nikuokiū Dieva valiu, – prieštara jaunuojė Teklė, – poltė nerėk, bet ė snaustė nier kuo. Nebė-juokėt, pruogū atsėras, tik nebūkem ištėžosės...

Vėsū trijų akis daugiausė krīpa i Prani iš Žemaitėjės – aukšta, simpatėška kapėtuona – tuokius vīrus tonkė tik atvėrelies pieš. Leitėnantielis Augostis bova mažiesnis, bet ėr vīrs ne iš kelma spėrts, grėts kap ognės, ketvėrtainėška veida, besėgarbanuojėntės pėlkās plaukās. Dėdlė poikės bova anuo pruotingas ė žičlīvo geromo švėitontės žīdras akis.

– Ka aš torietiuo tuokės akis, mon daugiau nieka nebrėktom, vėsus kavalierius vīniuotiuo aple pėršta, – liuob sakīs Teklė.

Magdelė ožvės daugiau patėka tas, ka abodo tēi karėninkā i anou veiziejė kap i paugosi žmuogo, pagarbė so anou elgies, sveikėnuos gracingā nolėnkdamė galvas.

Sekmadėinės mergātės liuob ės ont somuos. Je ne karto, tā anuoms iš paskuos liuob žingsniuos žib-
tuojuėntiuoms paradėniems unipormuoms apsėtaisė, spindontės aulėnės batās apsėmuovė karėškė. Pake-
liou pri anū dā liuob prisėdies tuo patiuo gatvie gīve-
nous Ruoms. Magdelė vėn liuob atruodīs, ka tēi jau-
nė vīrā ne tėik meldas, kėik žaibou i gražesnės miesta
mergas. Bet bažničiuo žmuoniū sosėrenk daug, tad,
kas tēn kou bedėrb a begalvuo, nieks negal sogaudī-
tė. Magdelė par sosėkaupėma ė atgailuos valondelės
vėn liuob diekaus Dėivaliou. „Vo kuo mon, našlaitė,
daugiau ė berėk? Eso linksmamė būrelie, torio gerū
draugiu, so vėsās gerā sogīveno, torio ė so kou dailė
apsėdarītė, eso skanė ė suotė pavalgiosi. Daug tuokė
omžiaus mergātiu gal mon tik pavīdietė.“

Tou laiko Magdelė dėdiesniu rūpesniu kāp ė nebova. Ni vėns vaikis dā nebova anā apsokės ė galuos, dā tebėbova laisva kap paukštis ė kuožna dėina galiejė džiaugtėis šiuo pasaulė spalvuoms, kvapās, lėngvomo ė dėdībė. Kuožna mienesi šei-
mėninkė, neskaitont arbatpiningiu, anā liuob muokietė pu dvėdešimti litu. Vuo je jaus, ka Mag-
delė nuor pėrktė kuoki brongiesni dākta ė tam anā trūkst piningū, tā vėsumet pridies – jau, vadė-
nas, paduovėnuos. Vuo je jau kartās Magdelė kuo
nuors anuos paprašīs, nikumet nieka neatsakīs.

Balios

Tou vasara, prīš rusou ožėtont, Rodiū suodnė ožderiejė dėdlė daug vėišniu. Ė šeimėninkė somėslėjė

tuokiuo stuoruo, vuos apkabėnamuo botelkuo ož-
raugtė kuokė pėnkėsdešim literiu vėišniu vīna. Vėsas
skabė vėišnės, apsėtraiškiosės rauduono soltė lopėnie-
jė kaulėlius, pilė ė vėišniu soltis i tou pėlvuota botelka.

Ka vīns pradiejė rūgtė, tuos mergātės trainiuo-
jies aplinkou – jau vėn nuorietom pakaštavuo-
tė ė paveizietė i kou vėrst ta rauduona saldi soltės, kuoks
īr anuos smuoks. Bet šeimėninkė mergātiu pri
tuos botelkas neprilėda ni iš tuola. Vuo tēn vīns
ka pūkštīuojė, ka pūkštīuojė, ligo anou iš apatiuos
kuokė baisiausė ognė būtom kaitinosi. Atruodė,
ka vėks tuo botelkuo tujau tujau pat pradies vėr-
tė. Magdelė ruodies, ka botelkas vėdou i vėršo vės
kėlst tuokės mažas, krovėnas gaisra lėipsnelės ė dā
kas. Pru stėklini vomzdieli sklindous kvaps ė akims
matuoms jodiejėms botelkas vėdou ruodė, ka tēn īr
tėkros skanoma pragars. Bet palaižītė anuo ognėis,
pasmuokavuo-
tė anuos karštė mergātiems nieks ne-
leida, nuors anuos vėsas trīs nuoriejė pakaštavuo-
tė tuo vīna. Neteida, tad toriejė dontis sokondosės
kėntietė, kas be kuo, kartās ė pakeiksnuodamas tou
ožsėspīrosė Rodienė. „Darbavumies, – sakė Juo-
vita, – skabiem, traiškiem, sunkiem ougas, pīliem i
tou nepripėlama botelka ta vėsas, vuo palaižītė ė pa-
jostė i kou pavėrta krovėnā rauduona soltės, matā,
mes jau nebgalem, jau rėk kuokiū išrinktūju...“

Je, je, vėina karta tēi mergātiu tievā jiēmė ė iš-
važiava pas sava senus gerus pažīstamus i svetius.
No, vuo mergātiems, jau tėik senė nuoriejosiuoms
pakaštavuo-
tė tuo vīna, tuo tik ė tereikiejė. Anuos
tujau pat pradiejė soktė galvas, kāp tou vīna ėe pra-
dietė smuokavuo-
tė.

– A nebūtom gerā, – saka ta vīresniuojė, – pa-
sėvadintė i svetius ė tus karėninkėlius, juk ė anėi
gīven pu tou patio stuogo, ne kuokėi tēn gatvėnė ī.
Tėkriusė tuokė vėišniu vīna nier kaštavuo-
jė ni anėi.

– Geriau nebsogalvuosi. Žėnuomās, ka pasėva-
dinkem, – pritarė ė Teklė. – A ėe mums anėi kuokė
īškada padarīs? Paduorė vīrā... Pasėvadinkem.

Magdelė notiliejė, iš mandagoma tik galva pa-
linktīuojė, nuors ana galvuo-
jė tēp pat, kap ė pėr-
muosės, bet balsė, žėnuomās, tuo nepasakė.

Ė sosėpažėnėmou so tās vaikės geresnės pruo-
guos negaliejė bebūtė. Vėsas mergātės sotarė, ka ne-
pasėnaudė tuokė pruogo būtom grieks nu Pondėiva.

Kāp mergātės tarė, tēp ė padarė. Padiejė ont stala

(Nukelta i 56 p.)

šiuokiuos tuokiuos ožkondas, apsėvėlka patės gražiausės jopelės, apsėmuovė batelius aukštuoms kolnims. Ont stala padiejė vīna botelka, vuo paskou ē ontroujė... Pīlė vėsas trīs. Ta botelka dėdėlie, sunki, mergātės anuos ni apkabintė galiejė, ni kou. Tėp bepėlont vėino muomėnto ta botelka vuos neėšslīda iš ronku. Tėsībė sakont, išslīda, bet neaukštā tebova pakelta ē pu anuos apatė bova padietė lopatā. Dunksteliējė i žemė, bet musintās tou karta ont anū sosėmiliejė pats Pondėivs – botelka neso-sėkūlē. Vuo juk par sava zbrainoma vargšėlės galiejė ožsėtrauktė dėdliausi tievū rūsti. Prisipīlosės dvė botelkas anuos viel vėskou ožglaistė, ožtaisė, ka jau būtom ligė tėp, kap ka bova, ka ē artiausė nuosi prikėšės nieks nieka negalietom soprastė.

Pėlont tas vīns biega tuoks rauduons, tēršts, at-ruodė, ka biegs ne nu vėršaus, vuo iš apatiuos – vėinė dogna dumblā. Bet kvėpiejė tas lėpnos gierėms jau skanė. Mergātės soprata, ka galies gertė so dėdliausio maluonomo.

Tėi īnomė vīrā, ka anus mergātės pavadėna i baliu, bova ne iš kelma spėrtė. Anėi iš karta soprata, ka rėk ē tretiuojė – kāp če palėksi vėina mergelka be drauga? Parsėtārē ē tujau pat mergātiu paklausė:

– Rasintās nesopīktomėt, je vedo dā pavadinto-viav atėtė ē Ruoma?

Žėnuomās, anuos priš Ruoma netoriejė nieka priš, leida atėtė ē anam.

Par tou vīna degustavėma kuožna mergātė šalėp savės toriejė pu vėina kavalierio. Anėi ož mergātės bova augesnė, bėngė kara muokīklas, tarnava tėkruojie kariuomėnie. Anėi nu pat pradiū soprata, ka i tus nomus atėjė ē baliavuo be mergātiu tievū leidėma. Bet šeimėninkā išvažiavė tuolėi i miesta ē parvažiuous tik kėta dėina pu pėitu, laika īr ožtektėnā, tad kuo jaunėms nepasėlinksmintė, ožvės dā, ka ē mergātės kap kuokėi ruožiū žėidā, gaivi rītmetė raselė nu anū dā nešgaravosi... Rask to tuoki jauna žmuogo, koris jįntom ē atsėsakītom pakviepoutė tuokio kvapio ē gaivio rītmetė aruomato...

Sieda ož stala, rokou aple šiu, aple tou. Kas be kuo, begerdamė iš krėkštuolėniu taurieliu pu biški ē akeliems pasėmėrkčiuo, ē ontakelius pakėlnuo, ē dailė prisėliet pri šalėp noleistuos ronkelės. Ė gražė, ē gerā. Tėp tatā kaitrė bekorstont jausmus, galvas, pu biški jau ē tēi žondelė irauda, vėskis kėtėp pradiejė at-ruodītė: mėrgoliou, lingou ē jod vėskis aplinkou, ne-bier aiškiū lėnėju. Paskou tēi do vīra iš sava truobuos

atsėnešė patepuona, oždiejė pluokštelė. Pradiējė grajītė soktėni, valša ē vėsas trīs puoras pradiejė šuoktė. Dā nikumet tū mergatiu tėp stėprė nebova laikiosės vīrėškas šėltas ē švelnės ronkas kap tumet...

Magdelės gīvenėmė tėp atsėtėka tėp pat pėrma karta. Tou pati vakara šalėp anuos bova ē vīns, ē kavalierios. „No, – galvuojė ana ikaitosi, – aš niekam nebgalietio ni pasakītė, kāp bova. No, bet jau nimaž ne prastiau, kāp ka bova Ėivā ruojaus suodnūs, ka ana skuobė tou oždraustōji vuobula.“ Žėnuomās, anuos ni vėina tou vakara ožgintuojė vuobula nenoskuobė, bet ož pėrma karta ē narėk tuo. Ožtenk jau apveizietė, prisiliestė pri anuo... Jau vėn tas kou jaunā mergātė reišk... Gali ē noskuobtė, vuo neska-bi, ē vėskas. Ožtenk valės ē sosėtoriejėma. Če ī tava kontrībės, ē tvėrtoma išmiegėnėms... Vuo tēi mūsa unipormoutė ē blėzgoi kareivelė jau sokuos aple mergės kap bešgaliedamė, kap bemuokiedamė, bet jau ne tėik, ka rėktom doutė par nagus. Vėsė trīs elgies intėlėgėntėškā, dailė. Pašuok, pašormoliou, vuo paskou ē viel siedas pri stala. Jau atsėnešė tuo vīna ē ontroujė botelka, ē būtom vėskis bovės kap vėn reikint, je ne ta nelaiminguojė Juovita... Vėino tarpo, tas jau bova pu ontruojė sosiedėma, vākali, ka ana pradiejė baltė ē rauduonoutė, baltė ē rauduonoutė. Ė tujau pat anou vėsa išpīlė šalts prakaits ē tuo ožstaliē, če pat, jiemė ana ē solinka, pasėdarė baisiausė valki. Gerā dā, ka če pat bova tēi vīrokā. Anėi vėsė trīs tujau sogrėbė šėn i ronkas, mergātės pataisė luova ē Juovita tujau pat pagoldė. Ė dā ne vėskis. Benešont, vākali, ka ana pradiejė vėmtė. Al' pėlas be parstuojė, vėino atsėkviepėmo, kap iš atsoktuos verpelės. Kliova ē grindims, ē kėlėmams, ē tam kavalieriou, koris ējė prišakie. Tėik, matā, tas nebėngės rūgtė vīns vėdou ožkaita ē ožrūga, ka vargšėlė Juovita nikāp nebgaliejė anuo besolaikītė, vuo pati pavėrta i mėrtėna lėguona. Valgītė ni vėns daug nevalgė, bet ana, matītėis, kuokio sriobsnio padaugėna tuo gierėma...

Tėp dā būtom bovė ē nieka, bet baisiausė, ka ana aptėršė vėsus pašalius, kliova vėskam, pru kou tik anou nešė, kas tik bova pakeliou. „No, pu kelma raiša, – šnėbždiejuos tarposavie Magdelė so Teklė, – nieks iš tuo gerā sogalvuota vakarelė mums daugiau ē nebėšės. Vėsas linksmībės pasėbėngė vėino muomėnto. No, a reikiejė, ka negal gertė, tėik daug anā ožsėgruobtė tuo vīna? Matā, mėslėjė geronti ondėni ē, šė tau, kas išėjė...

Ka jau anou pagoldė, nebsieda pri stala ni kėtė. Truobuo dabā nu tū viemalū bova tuoki savuotėška ė nepakelama smarvė, ka ana grėtā vėn iš tuo baliaus vėsus svetius išstūmė nomėi. Virokā vėskou apmetė rūpesningo žvilgsnio ė išėjė i sava gala, vuo apterštāsis Ruomis, biški so ondėnio apsėtrinės mundieriaus diemės, dā pasakės, ka so jaunuoms vėštuoms nier kuo prasėdietė, išėjė paskotėnis. Tėp tatā liūdėnė ė pasėbėngė tas vakarielis. Vuo bova tuoki gera pradė, tėp vėšks bova isisiūbavė...

Vīresniuojė goliedama vės dejava ė dejava, akiū negaliejė parkeltė, nieka nebnuoriejė ni matītė, ni gėrdietė. Tik biškėlieli ana pasėjodėn ė tujau pat jem pjautė vuoži. Bet šalėp luovas Magdelė bova padiejosi bornaprausė bliūda ė tėn Juovita galiejė vemtė kėik tiktā nuoriejė.

Ne kažė kėik geriau tebova ė Magdelė so Teklė. Abėdvielem sokuos galvas. Ka tik liuob ožsėmerks, abėdvielem atruodīs, ka anuos kažkor lek ė lek, ė niekor negal notūptė. Anuos tėp beliekdamas, pu biški notūpdamas ė ožmėga. Bet tas jau bova vieliau, ka biški apsėramėna Juovitas pėlvs, ka ana pradiejė ramiau kvieputė ė tėp ištėsā nebdejava.

Tou vakara ni vėinā ni i galva neatėjė mintės, ka ėe rėktom jau kou nuorintās sotvarkītė, nuvalītė, išviedintė. Vėsė kombarė bova prisėgierė tuo vīna rau-ga ė dā kažkuokė kėsta kvapa. Daugiausė smėrdiejė ta geruojė truoba, kor vėsė siediejė, baliavuojė ė šuoka.

Tėi ĩnomavė karininkā, ka tik šėik tėik nomėiguojė, onkstėi rīta meta pradiejė bėldintė i doris:

– Brongiuosės, a tamstuoms neatruoda, ka šėndėin tor parvažioutė paponė. Kou anėi pamėslīs ė pasakīs trims damuoms, dā ė mums, ka pamatīs tuokės „papouštas“ ė tėp „prikvėpintas“ truobas? A ne pats laiks jimtėis darba ė nuors biškilieli apsėtvarkītė, išsėviedintė?

Vėsas mergātės, ka ė ne kažė kėik tepastuoviedamas (prastiausė vės dā atruodė Juovita), grėtā sokėla. Apsėmėiguojosės, da gerā neatsėgavosės paklosnė anuos vīkdė jaunūju karėninku kuomandas. Tėp pu biški ė savi i nagus sojiemė. Ė anuos kap kuokėi kuopas eilėnė, kap begaliedamė vėsuoms ke-toriuoms kėba tvarkītėis. Karto darbavuos ė ĩnomė. Vėsė nuoriejė, ka tuo baliaus pidsaku neblėktom ni žimies. No ė dalī vėskou plautė, valītė, šveistė, trintė. Ėš pradiū sunkiau, so prakaito ė so pažiauk-tiuojėmās, vuo paskiau, ka jau išsėjodėna, tā ė so pajoukavėmās, so šmaikštės žuodės, bet neožgaulė,

nepėktā. Vėsė nuoriejė, ka parvažiavė šėimininkā nieka nesoooustom, nebūtom nikuokiū pėktomu, itarėmu ė kėtuokiū nemaluonomu.

Vo kap tēi vakarīkštė baliaus pidsakā vėsor bova isėgierė ė isėjiedė! Kol beatkotėna, beatkaišė, beėštropėna, jau ė saulė pradiejė tekietė, ė par sėiks-ni nu žemės kėlsteliejė. Ka vėskou pabėngė, Juovita padiekavuojė ĩnomems ė pasakė:

– Ėe tatā mums patėis Dėivalė bausmie ož apga-vīstės ė negerus darbus...

Ka vėšks truobuo geriau atruodītom, tou rīta seseris, išėdamas i gimnazėjė, Magdelės dā paprašė:

– Nošlouk ė kėima takelius ė geltuono smėltelė pabarstīk... Ė neožmėršk vėsa dėina viedintė truobū, lai ė longā, ė doris būn adaras kiaurā...

Magdelė, ka anuos išėjė i gimnazėjė, ne tik kėi-mieli iššlavė, bet dā ė grindis parpluovė, išvalė kėlė-mus, viedėna truobas, atėdariosi doris ė longus – ka tik tuo nelėmta vīna kvapa nebėbūtom ni aigaras. No, ė vėšks jau tėp sosėtvarkė, ka ni so dėdliausė nuosė paoustės, ni platiausiuoms akimis paveiziejės nieka nebėbūtomi sopratės ė itarės.

Tėp prisėbaliavuojosės ė prisėdėrbosės mergā-tės pavakarie laukė pargromont tū sava tievū. Lauk ė vėsuoms tuos šėrdis vėrp ė vėrp – a nesopras, a anuos vėskou truopnė sodieliuojė ė sotompė?..

Tievā parvažiava pu pėitu. Ož karta anėi nie-ka ė nepatiemėjė. Nelinda ė pri tuo vīna, nē kou kėtkou veiziejė. Ta vīna botelka bova sava vėituo ė poikiausė, skleisdama pru stėklini vomzdieli saldrūgšti kvapa, rūga tuoliau. Vuo mergātės, ka šiuoks tuoks tuo vīna nosekėms ož karta nekrės-tom i akis, ont tuos botelkas dā ožmetė kažkuoki niekam nerėkalinga palaiki drabuži.

Laimingā būtom vėšks ė pasėbėngės, bet pu ke-liū dėinū, ka šėimėninkė, notraukosi drabuži, geriau paveiziejė i tou botelka, tujau pat anā kėla itarėms: „Vo dėk tuo vīna tėik noseka, dėk anuo kāp ė ma-žiau bier, kor ons galiejė dingtė?“ Bet prīš muotinas itarėniejėmus šuokuos vīresniuojė doktie:

– Mama, a ožmėršā, kuo dā muokīkluo muokė, ka rūgdams vīns smarkė garou? Ons, matītėis, par tas kelės dėinas daugiau sošėla ė išgarava... Ė nie ėe kuo dīvuotėis ė ėiškuotė kaltū.

Muotina pasėveiziejė ėe i doktėri, ėe i vīna ė no-sėramėna, tik negaliejė soprastė, a iš tėkrūju, a tik nenuoriedama jimtėis so sava mergātė...

(Nukelta i 58 p.)

Paskou, pu kuokiū dvijū nedielīu, pas Rodius bova jau kēts, patiū tievū soruošts balios. Tuoks balios če liuob būs kuožnās metās, par Švēntuos Vuonos atlaidus. Tās metās privažiava daug kvēistū ē nekvēistū svetiū, gēmēnaitiū. Ē toukart ta vīriau-siuojē dokie Juovita tievams pasakē vesa tēsībē.

– Mama, – pri stala, gērdont vēsēms svetēms, ištarē ana, – šēndēin mūsa bažnīciuo ī atlaidā, aš ejau išpažintēis ē torio tau prisēpažintē sava griekus, kē-tēp vesa laika būs nerami mona sāžēnē.

Ana, kāp vīresniuoje ē atsakingiausiuojē dok-tie, vēskou lig smolkmēnu išpasakuojē, kas če tou vakara bova ivikē. Magdelē degē ligo kuokiūo ognie, jautē dēdlē nuoskauda ē apgavistē. Juk išdevē karto ē anou, bet ana bova somdēnie, vuo vēskou išpasakuojē šeimēninku dokie. Pu tuo ana priējē pri šeimēninkēs ē pasakē:

– Je tamstā nosēkalta dokie, tā aš, kāp svetēma, do karto tēik. Bet aš negalieju išdoutē sava geriausiu draugiu ē tiliejau. Konēgs ē monēs nepagirē, bet aš tiliejau. Vuo dabā, ka jau vēs tēik žēnuot, tamstas valē, žēnuosēt kāp so monēm rēk pasēelgtē. Tamstas žuodis mon būs paskotēnis, – ē vuos neašaruodama pasētraukē i pašali.

– Gražiausē, – bešēdaužē muotina. – Tievams nežēnont trīs panas bovuot parsēvedosēs i nomus pu kavalierio. Kieliet balio... Magdelēs, nuors ē ne mona vāks, nekaltēno ē nepeiko. Ana elgies garbingā. Garbingā, nuors ē konēgou padedont, pasēelgē ē mona Juovita. Lai tuokēi dalikā daugiau nebsogunda jaunū šērdielīu ē nebtēmda sāžēnēs skaidroma. Tievā, mosintās atlēsīav tuoms sava išdikieliems ē paprašīsīav anū daugiau tēp nebdarītē.

– Kāp tad, – beprēdūrē ons, ē svetē, išgērdē tuo-ki sprēndēma, gerašērdēškā nosējoukē.

Rusā

Ka pērmouji karta i Lietova ožējē rusā, Magdelē tebēbova tuo patiūo vēituo. I rastuorana atējē vīries-nis Lietovuos kariuomenēs karēninks, pasēšaukē Rodienē ē viešā pranešē, ka jau šēndēin i miesta iēs rusā, ka če būs anū tēik ē tēik, ka jau rēks anus pri-jimtē, doutē valgītē, vuo tilē pridūrē:

– Dabā anēi ožgruob mūsa Lietovelē, mumis val-dīs rusā, – tumet nosēsoka ē nobraukē ašara. Nuors Lietovuos kareivē bova ginkloutē, galiejē priešintēis, bet aukštesnē valdē tuoki pasēpriešēnēma oždraudē. Daug kas tou soprata kap Lietovuos išdavistē.

Toukart Rodienē sosēvadēna vēsas padaviejēs, viriejēs ē kētus restuorana tarnautuojus, padarē tuoki kap ē sosērīnkēma ē pranešē:

– Vēsē būkēt atsargē, mergātēs būkēt duoras ē rimtas. Lietova nu šiuos dēinuos ožjem svetēmtautē.

Magdelē minties kelis kartus pakartuojē: „Sve-tēmtautē ožjem Lietova. Jezau, kāp dabā bebūs, kou mums berēks darītē?..“

Rodienē paskou, jau neblaikīdamuos nikuokē atsargoma, pridiejē:

– Rusā īr neēšēauklijē, tēkrē azējatā, kreiva-tēkē. Anēi mums atneš vēsuokiū nelaimiū. Aš jau nieka nebgaliesio tamstuoms bepadietē, patis jau žēnuokēties, kou ē kāp daruot, ož savi vēsumet rēks patēms atsakītē. Dieltuo aš tamstuoms vēskou dabā ē pasakau. Mes rusu i Lietova nevadēnuom, anēi mumis ožgruob...

Rastuorana žmuonēs, tou išgērdē, pasējota tēp, ligo būtom paukštē pašautās sparnās – ni vēns nebžēnuojē ni kas anū kēta dēina lauk, ni kou be-gal tarp savēs rokoujēntīs vēns kētam sakītē.

Tou dēina, ka rusā pasēruodē miestē, bova jau vakars, tema. Bet ka anēi žīgiava, dā anus galie-jē iveizietē. Gatvies bova nemažā žmuoniū. Bova ē tuokiū, korēi tū rusu karēiviu liekē pasētēktē so kvietkuoms ronkuos; sosēdarē tuoks īspūdis, ka kažkas anus bova soorganizavēs a lēipēs tēp darītē... Jezau, ka anēi poldēniejē, ka džiaugies, kap kuokē sava išganīma solaukē.

Kēta rīta Magdelē biega nosēpērkētē sēlkēniu kuojēniu. Kamē tik liuob sotēks kuoki pažīstama žīda, ons vēn liuob klaus:

– Tamsta tā jau musintās žēnā. No, a tēkrā tēi rusā mūsa miesta ē ožjims?

Magdelē tou laiko jau liuob pērkētē geras žekēs, ne bikuokēs, tiktā gera sēlka. Bova jau paugosi mer-gička ē nuoriejē atruodītē gražē.

Ka parējē nomēi, Magdelē tujau paklausē sava šeimēninkēs:

– Dielkuo žīdā tēp klausēnie, kas parēs – rusā, a vuokītē?

– Vākali, vuokītē vēsus žīdus išvarē iš Vuokītē-jēs. Ē ne tiktā išvarē, bet daug anū ē sojiemē, sokēša i kaliejēmus, oždarē i belaisviu stuovīklas, sošaudē. Dieltuo anēi baisiausē bējē, ka Lietovuos neožjintom vuokītē, dieltuo ē klausēnie. Ē to, je anēms pasakē, ka rusā ožjims, anēms geresnēs naujīnas ē būtē negaliejē.

Tou dēina ne tik Magdelē, bet daug ē kētū lie-

toviu jauties kap žemė pardevė. Vuo rastuoranė tou dėina vėsė kuo grėčiau nuoriejė iš artiau pamatītė, kas duo vabalā ī tēi rusu kareivė ē kas ī ta rauduonuojė armėjė ē anuos karėninkā. Lietovius karėninkus vėsė gerā žėnuojė. Dabā vėsė nuoriejė pamatītė tus naujus. No, ē grėtā vėn anėi pasėruodė. Sovėrta tēi ruskelė ī Rodienės rastuoranieli, no, neapsėrėksem pasakė, ka kap kuokė porvėna ē išminta laidara kiaulės: jau so tās kėrzavėnės pasmėrdosiu taukū prisuotintās batās. Prinešė, pridrabstė anėi joudiausė porva ē muolė ī išlakoutus, išblizgintus pakajus. Nie anėi valies, nie nosėavė tū porvėnū batu. Muovė tėisė ont švariausiu kėlėmu ē ont blėzgotė kap zelkuorios parketa. Ožkariautuojemis atruodė, ka anėi tēp elgtėis gal. Vuo rastuorana žmuonės, kas pru doru onga, kas iš kuokius kerties tik beveiziejuos, kas če būs tuoliau. Paskou puonė Rodienė išsėaiškėna, ka anėi pas mumis če atėjė ī ne kuokės iškėlmės, vuo tiktā pavalgītė večerės ē dieltuo ožėjė če tėisė iš lauka, ligo būtom bovė sava kareivėnies. Vėriejė jau vėskou bova ištaisiosi kuo poikiausė, kap tėkrėms svetems, nuorint ē nelauktėms. Bova ont stalās ē šnapšės – anus vaišėna jau tēi Lietovuos karėninkā.

Paskou vėskuo bova dā daugiau, bet pėrmiausė akis vargėna ta nešvara, tas lietovems nesoprontams rusu apsėleidėms ē azėjatėšks, izūlos karėškiu elgesīs. Atsėt, anėi jau īr vėsk, vuo če tēi vėitėnė – nieks.

Pu keliū nedieliu, ka jau pradiejė ī Lietova kraustītėis ē anū šeimas, lietovė rastuoranė rusams soorganizava ontruojī balio. No, tā toukart bova dā dėdliēsniu dīvu. Vėsė rastuorana žmuonis prisėjoukė tėik, ka kelės dėinas anėms pėlvā skaudiejė.

Daug kas iš iduomoma bova išėjės ī stuoti paveizietė, kāp tēi karėninkā pasėtink sava ontruosės posės. Bova tuos sotėktovies ē Magdelė, nes nuoriejė pamatītė, kuokės karalienės atvažiou pri tū Lietovuos ožkariautuoju.

Tēi karėninkā soprata, ka dabā jau rėk pasėtėmtė. Ka tik traukėnīs sostuojė, iš vaguonu vėsa sava patiū ē draugiu manta anėi iškraustė ontruo posie gelžkelė, jau ož traukėnė, ka nieks nematītom ē nepadīvītom. Ė tujau pat besėveizint, če anėi tas sava patės nodarė. No, bemaž puonevalė novėlka nu anū tas vatėnės, nosėtrīnosės šimtasiulės, noavė kėrzavėnius batus ē tujau pat apdarė jau so lietovėškās drabužės, lėipė apsėmautė miesta krautovies nopėrtās batās. Vuo tēp, kuo tik išlėposės iš traukėnė, anuos atruodė jau kap kuokės paskotėnės kaima čiūčelas.

„No, ē drīst, matā tuokės važiou“, – pamatiosi tas apdrėskosės karėninku patės, galvuojė Magdelė. Pu tuoms sava šimtasiūliems anuos tēp pat nieka gera netoriejė – ni kuokė apatėnė, ni duora muotrėška stanika. Ont petiū maties ontėmptas tik joudā roduos planelės jopėlelės, vuo vėsos anū papoušals bova par pėlva parjousts dėržos iš žalė pėlka brezėnta.

Vīrā vėsus sava patiū atsėvežtus drabuži tujau pat išmetė lauk. Bet tēi rusu karėninkā ne kou teėšmanė aple muotrėškus apriedus. Kas krautovie anėms pu ronko pakliova, tuo ē bova pripėrkė, je tik tas pėrkinīs jau nuors bėškieli bova panašos ī muotrėšku nešiuojemus drabužius. Lietoviu muotrėšku naktėnė marškėnė tās laikās bova poikė, gielietė, vėsuokiū vėsuokiausiu spalvū. Galiejė prisėpėrktė vėsuokiausiu – terekiejė torietė tik litu. Tā anėi, vargšā, tuoms sava muotrėškuoms ē pripėrka tū poikiū naktėniu–pamėslėjė, ka če jopėlės. Ė so tuoms „jopėleliems“ anėi jau ē apvėlka tas sava patės ē paskou dā ēlgā ne vėns tēp „papoušta“ vediuojies pu miesta...

Ka rusu karėninkams ē anū ontruosiems posiems bova soruošts tas kėts balios, pasėruodė, ka ē tuos anū meilės (patės ē sogīventėnės) nie ni kėik mondresnės ē nedaug kou teėšmana aple normali žmuogaus gīvenėma. Jiemė kelės iš anū ē atėjė ī balio pasėpoušosės so tās patės naktėnės baltėnės... „Vargšėlės, vargšėlės, – galvuojė Magdelė, – dabā aiškiausė matau, ka anuos be sava šimtasiulės ē pėlkā žalė kareivėška dėrža pasaulie daugiau nieka nier matiosės...“ Tumet jau ē veizontėis ī tus azėjatu „pašpuosėjėmus“, anā nimaž nebjiemė jouks, tik sunkė spaudė šėrdi – tuokėi tatā tēi Lietovuos „ėšlaisvintuojė“...

Į ontruojī balio karto so sava patiuoms bova atėjė ē Lietovuos karėninku. Če vīka jau tas vadėnamāsis sosėpažėnėms. Bet lietovems karėninkams, kāp ē Magdelė, tou vakara bova liūdėnė. Anėms tamė laisvės praradėma baliou vėsā nebova dielkuo linksmintėis. Lietovė gierė iš unt stalū padietū nedėdėliū gražiū stėklieliu, vuo tēi rusā, tik pasėveiziejė, pasėveiziejė ī anus, ē nesopratė, kuokėi če joukā īr daruomė pri tuokė iškėlminga stala, pradiejė darītė valog savės. Drousiesis kapėtuons Muhadinuovs, nebgaliedams sosėtorietė nu pagundas žmuogėškā išgertė, nesėvaržīdams pasakė:

– Pasėjimkėt tus stėklelius ē neškėt ī vākū darželius. Tėn galėt buovītėis kėik tik nuorėt, vuo mes, tarībėnė kareivė, esam ne vākā, zabuovuoms neož-

(Nukelta ī 60 p.)

sėjėmam. Atneškėt ė padiekėt ont stala „stakanus“.

Šeimėninkė tujau pat patvarkė, ka rusu karėninkams ė anū sogīventėniems ont stala būtom padietas stėklėnės. Vėinuo posie stala siediejė tėti rusā so sava muotrėškuoms, vuo ontruo – lietovė. Ont stalo bova padietė vėdelsė ė peilė, bet anās svetė maž tenauduojies. Anėi, nieka nelaukė, so šaukšto atsėgnībė pu gera gabala svėista, pasėjiemė mėsuos, kelės rėikės dounas ė vėskou sosėkruovė i sava liekšteles. Jau, kāp anėi ka bova pripratė, isėdiejė vadėnamoujė sava norma... Nebėngė dā mėsuos so svėisto, ont vėršaus jau kraunas pu gera gabala torta. Ė patėnkintė valga tou torta, ė prisikond karto svėista. Kėtėijė tou torta, kap kuokius sausainius sogrėb, atsėplėš so trim pėrstās gabala ė kėš i borna. Ne vėina mažuojė plaskelė tēp ė lėka švari, nikuokiū valgiu i anas par vėsa vakara nieks neisėdiejė. Vėks is dėdliuojė bliūda ėjė be tarpėnės stuotelės – tėisė i borna. Kėtėijė, jau pamatė, kāp ė kou mūsėškė dedas i tas mažas torielkelės, pradiejė tēp pat darītė. Bet valgot daug kam dā ė toukart vėdelsė tēp ė neprėireikė – ožteka šaukšta, peilė ė pėrstu.

Padaviejė sostuojė veiziejies ė tīlė, ka neižeistom atėjosiu, joukies. Tuokiū dīvu par sava omžio anėi dā nebova matė. Vėsė joukies pru ašaras...

Rusu karėninkā so tuoms sava „stakanuoms“ pasėjota kap žovis, palėstas i tēkra ondėni. No, ė pradiejė peltė tou šnapšė, ė gertė pu pėlna skleiničė. Vėina pu kėtuos, vėina pu kėtuos... Grėtā vėn anėi parkaita ė tēp jau apījoudės tuos anū „lėmpas“ pasėdarė mielėnā rauduonas. Dabā jau vėsė rastuorana darbuotuojė ė lietovė karėninkā pradiejė bėjuojė, ka tik anėi vėsā neėšėtom iš pruota.

Ka jau rusā geruokā prisėtašė, prasėdiejė šuokė. Ikaitė rusā demuonstrava sava katiušas ė kazuokus – tuokėi bova anū pagrindėnė šuokė. Ni so muotrėškuoms apsėkabintė rėk, ni nieka. Šuok vīrā vėinē patis, no tēp, ligo gaidė ont mieslino. Šuokėnie, tūpčiuo, sparduos i šuonus ė tik doud so sava plėkū ronku delnās par tū brazėntėniu batu aulus, tik dolkės rūkst. Vėsė atsėstuojė veizas i anus ė kėik begaliedamė dīvuojės, petės trauka. Vuo anėms atruodė, ženā, gėrtėms, ka jau ė lietovė tou anū mena gerā vertėn. No ė siunt, no ė neras iš kailė kap beėšmanīdamė. Nu prakaita paršlapa ne tik anū nuosėnė, bet ė žalsvā pėlkas bėndiurkas.

Nebgaliedamas besolaikītė par kraštus trīkštonės sava energėjės, pri vīru prisėdiejė ė anū muotrėš-

kas. Tuos irgi sklaidies, šuokėniejė ė ont vėino, ė ont abėdviem kuojum, ė tēp smarkė sokuos, ka nebgaliejė somatītė, kamė pradė, vuo kamė gals. Žvīgava ė ūkštava, no, kap tēkras artistės. Vuo jau ka doud so vėino ė so ontro kuojė i tas grindis, ka atruoda, ka ė tėti anū batā besėveizint išsėsklaidis, nolieks nu kuojės. Ė tėti naktėnė baltėnė, so katrās atėjė i tou balio, sokuos išsėpūtė ont anuoms kap kuokėi medėnė kobėlā.

Lietoviu polka vads tumet tīlė palėipė:

– Papluokem, papluokem anėms, juk matuot, ka neras iš kailė, tū sava bėndiurku, nuor pasėruodītė... Papluokem, ka neužsėgautom...

Šuokiejė galvuojė, ka lietovė ėe jau iš šėrdėis anus prijem, ka tēkrā džiaugas... Vuo lietovė pluojė tik iš mandagoma. Šėrdie toukart anėms bova krovėnas ašaras. Vėsėms galvuo bova vėina mintės – kuokė bebūs rītuo dėina, kāp berėks tuoliau gīventė...

Pasėbėngos sotėktuviu baliou, prasėdiejė dėdlė liūdnos gīvenėms. Pu tuo tujau pat rusu karėninkā pradiejė noginkloutė lietoviu kariuomenė. Tujau vėskou soardė, pradiejė tvarkītė pagal sava istatīmus ė kanuonus. Jau lietovė ligo ė sava nuoro bova paverstė belaisvės. Ni tū lietoviu karėninku, ni eilėniu karėviu niekam nebreikiejė – vėsor ė vėskou Lietovuo pradiejė tvarkītė tėti rusu kareivė.

Vėinamė lietoviu polkė poskarininkio tarnava Magdelės posbruolis. Ons tou sava polka, pritaront kareivėms ė kėtėms karėninkams, išvedė iš kareivėniu ė so vėsās ginklās pasoka link Vuokītėjės. Anėi nepaklosa, nenosėginklava ė pri Šiauliū bova apsoptė. Tėn nelīgīuo kuovuo be gailėstė bova sonaikintė.

Rastuorana šeimėninkė, matīdama, ka pri naujuos valdiuos nieks gers nebišėt, tujau pat so sava šeimo išvažiava gīventė i kėta miesta. Rastuorana tujau parjiemė rusu paronkėnė. Anėi atlėda vėsus senūsius darbuotuojus ė prijiemė naujus. Kol sandieliūs dā šiuo tuo bova, pagīvena, vuo paskou tas rastuorans išsikviepė ė tēn beveikė paprasta miesta valgīkla.

Naujė tarnistė

Magdelė rastuoranė, kāp ė kėtėms, neblėka vėitas – ana naujė valdė nebėbova patėkėma, tad anou išvarė lauk. Toukart ana noėjė i miesta muotrėšku organizacėjė – ėe veikė tuokė īstaigta. Vaduovava muotrėškuoms tuoki Kuojelienė. Ana pu pėrma sosėtėkėma pakėša Magdelė pu nuosė lapieli:

– Je nuori gautė darba, tujau pat rašikės i komjaunuolės, ožpildik tou lapieli ė sava ronko pasėrašik.

Magdelės omžiaus metā stuojėmou jau bova tinkamė, tā ė lėipė istuotė, vuo paskou jau žadieję rokoutėis tuoliau.

– Aš nemuoko ni rašītė, ni skaitītė ė niekor aš nerašisious. Je torėt kuokė darba, doukėt, darbousious sąžėningā, vuo stuojėmus palėkėt kėtėms.

– A matuot, a matuot, – jiemė aiškintė ta vadoovė, – kuokės nosososės vargšās tamstas ta neprėklausuoma Lietova padarė. Bemaž vėsė esat be-raštė, netorėt nikuokiuos specelībės, nikuokiuos puolitėnės nuojautas.

Nuorintās Magdelė i tou komjaunima ė nestuojė, bet ta vadoovė anou vės tėik prijiemė i darba. Bet tas darbs bova nenosakuoms: pagal puopierius Magdelė tuo sava istaiguo dərba kurjerė, bet tonkė vėn ana ne kou nuors noneštė toriejė, vuo Kuojelienės nomūs priveizietė anuos vākus. Kuojelė toriejė vėina dėdliesni, ė vėina šešiū metieliu sūno. Šeimninks bova dėdėlis tū laikū veikies. Tās metās ons mažā kumet teliuob būtė nomėi, vėn vākštuiuojė, važėniejė pu aplinkėnius kaimus ė agitava žmuonis stuotė i kolkuoza. Bova jau tėkros rauduonāsis, lig išdorniejėma bova atsėdėvės rusu valdė. Ons Smetuonas laikās bova puogrindininks – so sava bėndramintės veikė slaptā ė laukė atėtont rusu. Ė dabā, ka bova jau ta anū valdė, ons išlinda iš tuo puogrindė ė kėik begaliedams veikė, agitava, nemėiguojė ni naktim, ni dėinuom. Bova sodžiūvės kap šakalīs. Kou jiedės, kuo nejiedės liuob daužītėis pu kaimus ė skaitītė paskaitas, aiškintė žmuonėms, kāp gerā būs, ka vėsė sostuos i koukuoza. Džiaugies ė aiškėna, ka nerėks bėdėrbtė nikuokem išnaudotuojou buožė, vėsė dərbs sau ė valstībė, ė gīvens besėvartaliuodamė geruovie, ligo kuokėi inkstā taukūs...

Ka jau pasėbėngė muoksla metā ė prasėdiejė atuostuogas, Kuojelienė tou sava dėdlesniuoj dešimtmiėti sūno išleida vasaruotė i Palonguos pijuo-nieriu stuovikla, vuo Magdelė so tou mažesniuoj palėka nomėi. No ė vėina vakara Kuojelienė pasakė:

– Bovosiūs Šauliū rūmūs rītuo būs vakarielis, tā pas mumis atės dvė mergātės pasėskuolintė tautėniu drabužiū. To idouk anuoms tus drabužius, vuo aš tujau pat torio važioutė i Kauna.

Anuos vīra, kap ė vėsomet, nomūs nebova. Ka rīta meta Magdelė atsėkielė, šeimėninkė jau bova išvažiavosi. Ana sava šeimėninkė vėsomet liuob vadintė „puonė“, nuors šeimėninkė tas ė nepatėka. Ana vėn liuob sakīs ė sakīs:

– Puonu pas mumis nebier ė to monės nepravardiuok. Vadink muni „draugė“. Je nepatink, pri tuo žuodė gali dā pridietė mona varda.

Tou dėina, palėkosi vėina, Magdelė karto so tou vāko išbiega i krautovės šiuo tuo nosėpėrktė pavalgītė. Ka parėjė, pavalgė, išėjė pasėvākštuiotė. Vėn karto so tou vāko – anuo vėina nomėi palėktė bėjuojė. Vedėna vāko Magdelė atėjė ė i šuokiu salė. Ana jau bova poiki mergička, jau ė pasėpoušosi, ė sosėtvarkiosi, ė tēi šuokė anā liuob jau kvepietėnuos kvepies, no tēp, kap pavasari pražīdosės ėivas. Ka ė ož keliū kėluometru būs, vės tėik traukė, vėliuojė tēn noėtė, sosėtėktė so jaunās, pašuoktė. Ė dabā ana atėjė pasėšuoktė, bet pri šuona toriejė tou vāka. Ana ė sied tuo salie. Ka jau vāks kuo ožsėnuor, išved anou i lauka. Salie šormoliava ė tuos mergātės, katruoms Magdelė bova idevosi tautėnius drabužius. Ka praėjė kėik laika, anuos priėjė pri Magdelės ė paprašė:

– Mes dā torem vaidintė. Pabūk dā salie so tou vāko, vuo pu vaidėnėma vedvė tus drabužius tujau atėdousiau ė to anus galiesi parsėneštė.

Magdelė tēp niekor ė neskob. Tumet anuos aki tuo salie patraukė pasėruodė nepažīstamė, dailė noaugė aukštė vīrā. Anėi priėjė artiau Magdelės ė tīlė tarposavie pradiejė rokoutėis. Ka ė nenuoriejė klausītėis svetėmū kalbū, Magdelė karts nu karta vės liuob nogėrs, kou anėi rokou. Pradiuo ana isėklausė, ka tēi vaikė bėndraun vuokėškā. Isėveiziejė. Vėina iš anū Magdelė jau pažėna – ne kas kėts, vuo tas pats gražiesis leitėnantielis Ruoms.

– Ketvėrta valonda mums jau rėk būtė pasėruošos, maž bier laika, neužsėmėrškėt ė nebėprasėdiekėt so tuoms mergātiems. Ipatingā to, Ruomā. Žėnuokėt, ka šiuo karta vuokītė ožgrajīs ne ont jouka, – nogėrda Magdelė.

Mozėka grajėj, vuo anėi pastuov, pastuov ė vės išėt pakūrintė. Pavākštuiuo pu lauka, pasėžvalga, pasėrokou ė viel iėt. Vuo Magdelė, dabā jau kap kuoks seklīs, laika ož ronkelė tou vāka ė vėn pasėveiz, pasėklausa. „Nepažīstamė, strainė vīrā ė, kuo tamstas dabā ė pu tou mūsa salė maršėroujėt, kou tamstas ė dərbat? Rokoujėties ė lietovėškā, bet a tik nesat vuokītokā?“ – speliuo ana.

I tou miesta pasėšuoktė ė onkstiau liuob atėtė ož sėinas gīvenė vuokītė. Anėi jau karto so miesta jaunimo liuob ė šuoks, ė dūks, ė nieks dieltuo nėdīvuojies. Bet dabā, ožėjos rusou, anū beliuob būs

(Nukelta i 62 p.)

tik retā kumet. Ē tik šiou vakara anēi viel pasēruodē. Magdelē kēla kažkuoks itarēms: „Kas nuors če jau īr neb tēp, če tēp paprastā nebēbūs. Be rēkala če nebūtomēt atējē, nešuoktomēt ē, kap gaidē pakielē skiauterēs, nevākštiuotomēt pu tou mūsa salē.“

Tēi vaikē bova apsēmetē – elgies tēp, ligo būtom vēitēnē, atseit, nieka nebējē ē neslapstuos. Vēns iš tū vaikiu, jau tas Ruoms, jem ē išved Magdelē šuoktē.

– Vuo iš kor, tuoki gražuolē, esi, kēinuo tas vāks, a ons ne tamstas tier?

– Ne, – saka Magdelē, – aš tarnaujo pas sava puonē. Anuos tas vāks ī. Vuo je atvērā sakītē, tā tāmista torietomi moni pažintē. Juk ne tēp jau senē pas puonē Rodienē karto pri stala gieriē rauduona vēišniu vīna...

– Viešpatie brongiausis, ne veltou saka, ka par laika kalns so soēt... Vo, kāp gerā, ka radau pažīstama žmuogo... Magda, a negalietomi monēs so tās vīrokās parsēvestē ē pavaišintē kavo? Mes esam tēp novargē ē dā šiou vakara tuolēi torem noētē?

– Kas īr tēi vīrokā?

– Duorē ē gerē. Anēi tau nieka prasta nepadarīs, vuo kumet pri pruoguos gal būtē ē dēdlē naudingē. Kumet nuors aš galiesio ē daugiau aple anus papasakuotē, vuo šiou vakara ožteks. No, tā kāp?

– Gerā, galem ētē. Mēslējo, ka tēkrās Lietovuos karēninkās gal pasētēkietē...

– Tēsingā mēslēji. Tad aš ēto anēms pasakītē ē tujau ētam...

Magdelē mata, ka vīrā tvarkingē. Parsēvedē anus ont tuos kavuos. Šeimēninku nebova, ē kas če tuokē, ka jaunē, gražē vīrā biški pabēndraus so somdēnē?

Vīrokā bova ne tuokēi jau dornē ē ne tuokēi nekaltē... Kou anēi tamē šeimēninku butē rada, kuo anēms tēn reikiejē, Magdelē nežēna. Žēna tik ka reikiejē, nes, ka ana parējē iš vērtovēs so kavo, vāks, ruodīdams so pērštelio, pradiejē sakītē:

– Tas diedē pajiemē mamītēs puopierius.

– Nebējuok, paskaitīs ē padies... – ožglaistē stuojosē nejaukē tīla Magdelē.

Vo tēi vīrā išgierē kava, padiekavuojē Magdelē ē karto so anou viel išējē i salē – Magdelē reikiejē parsēneštē tus tautēnius drabužius.

Noējē i tou salē, vuo Magdelē vēn neēšēt iš galvuos tēi vīru žuodē aple ketvērtuos valonduos mozēka. Apkīriejē anā bebūtē tuo salie, ē vāks jau nuor mēiga, vuo vaidēnēms kap neprasēded tēp neprā-

sēded. Magdelē nutarē neblauktē tū jopieliu: „Vo kor aš dingsio so tou vāko, ka ons mon ont kelēs ožmēgs? Tuokē drēgonta lig nomū aš nikāp nepar-tēmpsio. Kol ons pats dā ēt, rēk kieblintē nomēi.“ Ē ana, nieka neblaukosi, išējē mēgdītē vāka.

Tarp miesta žmuoniū jau senē ējē kalbas, ka vuokītē dēina ont dēinuos tor ožjimtē miesta. Bova ons pri pat sēinas so Vuokītējē. Ēdama Magdelē ē mēslēi: „A tik jau nebūs atējēs tas nustatītāsis laiks, a tik ne šiou nakti?..“

Ka anodo parējē ē atgolē, bova jau aple kuokē tretē valonda naktēis. Tou laiko parsēbraižē ē pats šeimēninks. Ons šiuo tuo pasēgrombē koknie, no-sēdarē ē noējē mēiguotē.

Kars

Naktēis uors bova pēlns nenosakuomas ītampas, vēsks bova ligo priš dēdēlē audra. Daug kas kažkor lakstē, kažkou darē. Nu pat vakara gērdiejuos ligo kas važioutom, nesostuodams ūžtom, tarpās ligo ē žemē kažkas drebēna. Ka ē slapts bova bevielīs telepuons, bet miesta gīventuojems ons jau daug kou bova spiejēs praneštē.

Tou laiko rusu karēiviu miestē bova dēdlē daug. Anēi tas sava stuovīklas bova aptvierē spīgliuotoms druotims ē dēdēlie dalēs gīvena kāp kuokēi vasaruotuojē – palapēnies. Tou nakti anēi kap ē kuožna kēta kuo ramiausē pūtē par oustus. Ēš tēn žmuonēs ni nu vakara, ni nakti nieka negērdiejē. Kareivēniu posie vēsor bova tīlē ē ramē. Kareivē nieka nenojautē, kas daruos aplinkou. Anēms bova isakīta klausītē tik sava vada ē Stalina. Tēp ē bova. Tū karēiviu iš aptvara i miesta nieks neliuob išlēstē.

Aple prasēdiējosi kara Kuojelienē sožēnuojē Kaunē. I nomus ana neogrīža. Ē vākus, ē vīra palēka lēkēma valē. Vīrs tou pastaroujē taikuos nakti dā paklausē Magdelēs:

– Vuo kor īr prapoulosi mona pati, ka jau ē nak-tēmis nebēparēt nomēi?

– Ana vakar išvažiava i Kauna ē dā negrīža. Bet, Jezusmarējē, žmuonēs pasakuo, ka šiou nakti vuokītē pradies kara ē ožjims mūsa miesta.

– Kuo tik tēi pliauškalā neēšsēgalvuo. Mes žēnuom geriau ē be baimēs mēiguok – iš tū kalbū nebūs grūdū. Nieks nieka neožjims, nieks nieka neožpols. Če īr gandā, buobu pliuotkā... To, vākali, negali ni soprastē, kuoki galinga ī mūsa armējē... Nieks negal išdrīstē mūsa ožpoltē, ni pats Gitleris.

Ons gerā žēna, kāp tas anam pasėbėngtom...

Tėp pasėrokavėš ons sau kuo ramiausė atsėgolė, sosėkėša pu galvo ronkas ė ožmėga. Pri pat anuo luovas ont stalelio stuoviejė radėjė. Ta radėjė, ka ė tilė, vākali, tik grajėj tuokė linksma, tronkė mozėka. Pu tuo, nebėlgā trokos, laukė tėp smarkė kažkas sobėldiejė, ka ė žemė sodrebiejė. Kuojieliu noms tėp solingava, ka dā gerā neatsėbodosė Magdelė pasėruodė, ka ons tujau pat prasmegs i žemė. Tėi pėrmėijė vuokītiu sviedėnė bova paleistė i rusu kareivėnės. Tujau pat ožgesa elektra ėr, ligo pakėlos perkūnėjė, laukė vės daugiau ė stėpiau jiemė tronkītėis – pradiėjė spruogėnietė bombas ė sviedėnė.

Kuojielis, pašuokės iš luovas ė ontsėmetės drabužius, pasėgrėbė briauninka, portveli ė ipoulė pas Magdelė:

– Kažkas ėr neb tėp, kap mėslėjuom. Musintās to bovā teisi. Aš išbiego i vikduomouji, nežėnau a beparėsio. Magdelė, je tau bepaviks kamė pamatītė mūsa palongėški sūno, anou ė tou mažouji vāka, kāp nuorintās nuvesk i kaima pas patiuos gėmėnaitius. Aš biego.

Ons apkabėna sava atsėbodosi sūno, kelis kartus pabočiava anou ė, nepadevės Magdelė ni ronkas, išliekė pru doris. Vuo aplinkou vėsor be partraukas jau spruogėnietė sviedėnė, bova baisiausiai bėldiejėms. Magdelė, kap nu krīžiaus nokrėtosi, pu nakėniū baltėniū blaškies pu truoba, nebsoprasdama, kou ėe bedarītė. Paskou skobėnuoms ana šiou tou ont savės ontsėmetė, pasėgruobė papėnti dounas, išlėntinā pajiemė vāka drabužėlius, dā šiou tou, ė, oždariosi doris, so mažoujo išbiega i gatvė. Laukė bova dā baisiau. Nu kuožna paleista sviedėnė žemė pu kuojuoms siūbava, gatvė biega daugībė žmuoniū. Bėbiegont tā prišakie, tā iš paskuos, vėsā šalėp krėta ne vėns mėrtėnā sožeists žmuogos, bet nieks nesostuojė, nieks anū neveiziejė. Magdelė sava akimis matė, kāp prišakie bėbiegonti so maišo ont petės vīrėška nokėrta netuolėi spruogosė sviedėnė skeveldra. Kėts žmuogos, bėbiegdams pru šali pasėgrėbė anuo maiša ė nobiega tuolīn... Muotina nešies ronkuos vāka. Novėrta anuos vīrs ė jau nebkielies, vuo muotrėška so vāko palėka gīva. Sokrėta anodo ont šėlta lavuona ė palėka bekriuokou gatvės vėdorie. Vėsė kažkor biega, liekė, bet ni vėns nežėnuojė kor. No tėp, kap pu dongu ka laksta rudini šauduomė paukštė. Ni patis nežėna kor, ni dielkuo, bet vėsė biegi.

Magdelė dā spiejė pamatītė, kāp i vėina noma pataikė bomba. Smarkė driuksteliėjė, sožaibava ė

tuo noma sėina ožvertė gatvė. Vuo kas tū dolkiu, vuo žmuoniū klišmos! Ė klīkė ne tēi, korėi palėka pu grioviesės, vuo tēi gīvėijė, katrėms pri pat nuosė vėskas tas ivīka. Žmuonės pasėleida atgal, nes neblėka praejėma, ėe kažkas dā vėina karta stėprė driuksteliėjė, soužė ė pasėruodė stėpri gaisra ognės.

Paskou Magdelė soprata, ka žmuonės biegi i kareivėniu posė – ka tik grėčiau išbiegtom iš tuo apšauduoma, degontė miesta. Pasoka karto so anās ė Magdelė.

Vo vuokītė pati pėrmouji, pati baisiousi smūgi kėrta kap tik i kareivėnės. Anuos bova miesta pakraštie, tēn, kor ė biegi apšauduomė žmuonės. Jou artiau kareivėniu, jou aiškiau maties, kāp iš vėršaus leidas švėitontės bombas, kāp anuos krimt ont tū jau apgriovusiu kareivėniu ė iš tēn bovosiu pastatū pakėlst tik jouds jouds dūmu ė dolkiu debesės.

Bėbiegdamė žmuonės atsėtrėnkė i tū kareivėniu spīglioutas ožtvaras. Kieli nošvėitė degou nomā ė sandielė. Daug karėiviu ni iš luovu nebova spiejė atsėkeltė – anus traiškītė sotraiškė ožvėrtosės kareivėniu sėinas. Gīvū daugiausė lėka iš tū, korėi mėiguojė palapėnies. Anėi dā miegėna kažė kou veikėtė. Bet ė tēi, iššuokė i lauka pu baltūju, nežėnuojė, ni kamė tēi anū vadā, ni kamė kėtė kareivė. Dabā jau anėi elgies kas kāp beėšmanė. Anėms nebreikiejė baisėnė lėkėma: žmuonės aplinkou svetėmė, vuokītiū kariuomenė ėt ont vėršaus, vuo to nežėnā, a laiks ėr biegtėis, a dā rėk vuokītems priešintėis.

Ka žmuonės atbiega lig spīglioutas kareivėniu tuoruos, anus pasėtėka dā iš vakara palėktė kareivėniu terėtuorėjės sargībėnė. Anėi stuov atkėšė šautovus ė neleid praėtė. Žmuonės ė šėp, ė tėp rokou, bet anėi nėt ni i kalbas. Neveiz, ka jau nieka neblėka iš tū anū kareivėniu, anėi, kap kuokėi stabā, stuov ė lauk pasėruodont sava vīršininku ė dā šauk:

– Aha... Biegi, vuo mes ož tamstas, parsėdavėlius, torem sava krauji lėitė. Biegi, vuo sava žemės nenurėt gintė. Matā, kuokėi niekšā... Tėp nieka nebūs. Nepraleisem, ė vėskas, ėkėt kor nurėt, mums nerūp.

Ė tou tarpo iš kažkor atsėrada tēi šuokiūs bovė jaunė vīrā. Anėi dabā jau bova ginkloutė, so autuomatās, ė, nieka nelaukė, paleida šūvius. Ka tuoruos nieks nebsauguojė, žmuonės tujau pralaužė praejėmus ė kareivėniu terėtuorėjės pakraštio išsėgava iš miesta i laukus. Vėsė pasėdevė i fronta posė, jau ont Vuokītėjės.

(Nukelta i 64 p.)

Če mažiau bespruogėniejė, mažiau bebova dolkiu, laukūs daugiau vėitas, ẽ žmuonės platė išsėsklaidė.

Magdelė vėsa tou nakti blaškies karto so Kuo-jelienės sūnelio Juonelio. Kėik begaliedama nešė anou kliebie, vedė ož ronkelės. Vāks bova baisiausė, kāp ẽ vėsė kėtė, parsėgondės, bet nedejava, neskundies. Ėjė ẽ džiaugies, ka karto ī auklė. Sviedėnė liekė vėrš galvū, bet žmuoniū jau neklidė. Vėsa miesta bova apjiemės gaisros. Joudūs dūmūs paskėndosės ognėis lėižovė liuob tā kėik somažies, tā viel pakėls i pati dongo. Vuo žmuonės, išsėveržė iš mėrtėis nasrū, vėn biega tuoliau nu nelaimės ištėkta miesta, traukies artiau Vuokītėjės sėinas.

Pu kėik laika miestė bovė rusu kareivė sosėorgani-zava ẽ pradiejė priešintėis, vuo vuokītė par vėsa nakti poulė ẽ poulė. Rīta meta, ka jau rusā bova palaužtė, Magdelė pamatė i besėtraukontiu žmuoniū posė beatjuojėnti tou pati vuokītoka, koris iš vakara karto so Ruomo bova atėjės i Kuojieliu nomus. Ons ẽ saka:

– Matuot, vėina karta ne tik žuodės, vuo ẽ iš tėkrūju mes tamstas vadoujem... Niekor dabā nejo-diekėt, parkėntiekėt čė pat, tik nekelkėt nu žemės galvū. Pakol fronta lėnėjė noės tuolin, je nuorėt išlėktė gīvė, krėskėt kor i griuovi a i kuokė doubė ẽ goliekėt.

Pu tū pamuokīmu vėsas muotrėškas pradiejė sau-guotėis. Ka jau lek liektovā, ka anėi šauda, nebėpoldė-nie kap iš vėstininka išbaiditas vėštas. Paskiau žmuo-nės pradiejė skirstītėis i mažesnius būrelius, daug kas prėsėglaudė kaima žmuoniū suodībuos. Magdelė ẽr prisėdiejė pri vėina būrelė. Anėi beėdamė paopio at-rada tuokė sena nedėdėlė truobelė. Čė gīvena senie-lis. Ons, sožėnuojės kas tēi žmuonės ī, ẽ saka:

– Niekor tamstas nebėkėt, nebvarginkėt tū sava mažū vākū. Torem ont stalo biški dounas, tujau pasėmėlšėm karvelė, būs mažėisėms pėina ẽ tams-tuoms būs gerā čė pat. Aš čė begīvendams praleidau pėrma kara ẽ mona truobelės nieks neklidė, vuo ẽ dabā, je kartās nu bombu spruogėniejėma longū stėklā ẽ išbėrs, mes tujau pat sosėdiesem kėtus. Vuo daugiau čė nier kuo bėjuotė.

Tou dėina Magdelė nobiega i laukus pamėlžtė karvės. Ė Juonielis nuoriejė ẽtė karto, bet Magde-lė apstruošėjė anou ẽ ons pasėlėka truobelie. „Je ontlieks liektovā, – mėsłėj ana išėdama, – mėnka bieda, galiesio kor pabiegosi pakrėstė kor ont žė-mės, vuo so vāko būtiuo kap spončiouta.

Vuos tik spiejė Magdelė tou karvė pamėlžtė, jau anā grīžtont, ka pakėla pekla, dėdliausis sosėšau-

dīms. Truobuo palėkė žmuonės sogolė ont grindū. Netuolėi noma bova tuoks mėškielis ẽ i anou jau bova prilindė rusu karėiviu. Pajota vuokītė, ka anėi tēn ī ẽ pradiejė šaudītė. Rusā atsėmošėnie, vuokītė pol, ẽ tėik vėinė, tėik kėtė šauda kap pasiotė. Liek-damas kolkas tik švėlp, tik dejou, negali ni galuos pakeltė. Tėp kuokė posontruoss valonduos. Pu kėik laika ont tuo mėškelė untliekė ẽ vuokītiū liektovā, pradiejė bombordoutė. Tēn jau dongos so žemė maišies. I truobelės posė nešaudė. Vuo juk vėsus čė pasėkavuojusius galiejė vėino sviedėnio ožmuštė ẽ nieks nebūtom žėnuojės, kas, iš kor ẽ diel kuo čė īr žovė. Tėp tatā kars atseikie je ne tam, tā kėtam ẽ ne-bova kāp apsėgintė...

Par tou a par kėta sosėšaudīma pašava vėina rusu liektova. Grėtā vėn pri pat nomėlė senielis pamatė sožeista, krovėna lakūna. Anou šeimėninks, kāp ẽ mumis, prijiemė i sava truobelė, bet vėsė baisiausė bėjuojies, ka anuo nepamatītom vuokītė. Vuo fronts jau bova pasėslinkės tuoliau. Vėsė soprata, ka je vuokītė sožėnuos aple slepama sožeista rusu ka-rėivi, tā vėsus nomėlė gīventuojus iššaudīs, ni vėina nebėpalėks gīva. Sosėrinkosėjė nebžėnuojė ẽ kou čė dabā berėk darītė. „A tik nerėktom pasėčiškuotė kėtuos vėitas? Tuoks baisos pavuojos“, – pati savės klausė ẽ Magdelė. Bet ontroujė dėina, ka jau prite-ma, tas rusu lakūns biški atsėgaiviejė. Tumet sienis anou kažkor išvedė pats.

– Tamstas nesėrūpinkėt, aš anou novesio tēn, kor rėk, – pasakė išėdams.

Tou dėina jau ni pats karėivis nebnuoriejė pas tou senieli bebūtė – žėnuojė, ka čė ẽlgiau būtė ne-galies, vuo fronta lėnėjė tuolėi. Bova biški sužeista anuo šlaunės ẽ kėik daug daugiau kairie ronka. Prīš anodoms išėtont Magdelė, pajiemosi senelė marš-kuonus abrūsus, parbintava sožeistouji. Karėivis vė-sėms padiekavuojės ẽ pasakė:

– Aš ẽsio sava kelės, ka tamstuoms ož muni nerėktom atkėntietė.

Pruotings bova tas jauns rusu lakūns, ons vėskou gerā soprata.

Vuo vuokītiū kariuomenė, pridariosi žmuo-nėms baisiausiu iškadu, noėjė i rītus. Pabiegielė jiēmė grīžtė atgal i sava nomus. Ėjė ẽ ni vėns nežė-nuojė, kou pargrīžės tēn beras, ẽ kou iš nomėškiu bepamatīs gīva ẽ sveika.

(Būs daugiau. Tēsėnīs kėtūs numeriūs)

Šią vasarą 85-metį pažymintys Tauragės rajono savivaldybės Birutės Baltrušaitytės viešosios bibliotekos vidiniame kieme vyko 15-asis tradicinis poetų ir dainų atlikėjų festivalis „Prie garažų“, sulaukęs didelio muzikos mylėtojų dėmesio. Festivalį finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Tauragės rajono savivaldybė. Koncertuoja Gytis Ambrazevičius ir Bjelle bei Agnė Šiaulytė-Petunija ir gitaristas Kęstutis Vaitkevičius

Nuotraukos iš bibliotekos archyvo

Nasrėnuose (Kretingos r.) prie Motiejaus Valančiaus gimtinės sodybos (antrojo kelio pusėje) 2 ha plote auga Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus ąžuolynas, pasodintas 1995 m., kai Lietuva minėjo 200-ąsias vyskupo gimimo metines. Tais metais čia žymūs visuomenės veikėjai, vyskupo giminės, kiti M. Valančiaus gerbėjai pasodino 200 ąžuoliukų.

Danutės Mukienės nuotrauka